

**SOSIAALITYÖN SANOMALEHTIKIRJOITUKSET HELSINGIN
SANOMISSA JA AAMULEHDESSÄ VUONNA 2011**

Aiheet, kirjoittajat ja hiljaisuuden kulttuurin purkamisen mahdollisuus

KATI LEHTONEN

Tampereen yliopisto

Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

Sosiaalityön pro gradu -tutkielma

Marraskuu 2012

TAMPEREEN YLIOPISTO
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

LEHTONEN, KATI: Sosiaalityön sanomalehtikirjoitukset Helsingin Sanomissa ja Aamulehdessä vuonna 2011. Aiheet, kirjoittajat ja hiljaisuuden kulttuurin purkamisen mahdollisuus Pro gradu –tutkielma, 69 s., 4 liites.

Sosiaalityö

Ohjaaja: Satu Ranta-Tyrkkö

Marraskuu 2012

Tämän laadullisen pro gradu -tutkielman tarkoituksena on sosiaalityön sanomalehtikirjoituksia tutkimalla kuvata, millaisista sosiaalityön aiheista sanomalehdissä kirjoitetaan, ja kuka käyttää sosiaalityön ääntä julkisuudessa. Tarkoitus on myös selvittää, onko sanomalehtikirjoitusten avulla mahdollista purkaa sosiaalityön hiljaisuuden kulttuuria.

Tutkielman aineisto koostuu vuoden 2011 aikana kahdessa päivälehdessä, Helsingin Sanomissa ja Aamulehdessä, julkaistuista sosiaalityön lehtikirjoituksista. Sanomalehtikirjoitukset koostuvat mielipidekirjoituksista, muista lehtijutuista ja pääkirjoituksista. Analyysimenetelmänä on käytetty sisällönanalyysia. Tarkimman analyysin kohteena ovat sanomalehtien mielipidekirjoitukset.

Sosiaalityön aiheet, joista sanomalehtiin kirjoitetaan, ovat monipuolisia. Mielipidekirjoituksista nousevat keskeisimmät aiheet ovat lastensuojelu, palvelut, ammatillisuus, kehittäminen ja eriarvoisuus.

Sosiaalityön ääntä julkisuudessa käyttävät sosiaalityöntekijät ja sosiaalityön pääaineopiskelijat, sosionomit ja sosiaaliohjaajat, johtavat sosiaalityöntekijät ja päälliköt sekä asiantuntijat. Ammattilaisista eniten sosiaalityön ääntä sanomalehtikirjoitusten perusteella käyttävät asiantuntijat, lähes yhtä paljon sosiaalityöntekijät ja vähiten johtavat sosiaalityöntekijät tai päälliköt.

Sosiaalityön hiljaisuuden kulttuuria on mahdollista purkaa esitettyjen aiheiden kautta julkisesti kirjoittamalla. Työn reunaehdot, kuten pula työntekijöistä, jatkuva kiire ja työntekijöiden vaihtuvuus ovat kuitenkin estämässä sosiaalityön pitkäjänteistä toteuttamista. Näin ollen sosiaalityöntekijöillä ei välttämättä ole aikaa eikä jaksamista julkiseen keskusteluun osallistumiseen, ja tätä kautta sosiaalityön hiljaisuuden kulttuurin purkamiseen.

Asiasanat: sosiaalityö, sosiaalityön hiljaisuuden kulttuuri, sanomalehtikirjoitukset

UNIVERSITY OF TAMPERE
School of Social Sciences and Humanities

LEHTONEN, KATI: Newspaper Articles about Social Work in two Finnish Newspapers, Helsingin Sanomat and Aamulehti, in 2011. Topics, Authors and the Possibility of Deconstructing the Culture of Silence

Master's Thesis, 69 pages, 4 appendices

Social Work

Supervisor: Satu Ranta-Tyrkkö

November 2012

The aim of this master's thesis is, by studying newspaper articles about social work, to describe the topics of social issues that are published in newspapers and to define the users of the public voice of social work. The aim is also to find out whether the newspaper articles deconstruct the culture of silence in social work.

The data of the thesis consists of the writings about social work published in two daily papers in 2011. The newspaper articles consist of letters to the editor, newspaper reports and editorials. The method used is content analysis. The most detailed subject of the analysis is the newspaper debates.

The social issues that are published in the newspapers are diverse. The major topics that arise from the letters to the editor are child welfare, services, professionalism, development and inequality.

The public voice of social work is used by social workers and social work majors, bachelors of social services and social counsellors, leading social workers and chiefs as well as experts. According to the newspaper articles the major part of the voice of social work among practitioners is used by experts, almost as much by social workers and least by leading social workers or chiefs.

It is possible to deconstruct the culture of silence in social work through public writing of the topics presented. The boundary conditions of the work, such as a shortage of workers, constant rush and employee turnover are, however, to prevent the implementation of long-term social work. Thus, the social workers do not necessarily have the time or ability to participate in the public debate, and through this deconstruct the culture of silence in social work.

Keywords: social work, the culture of silence, newspaper articles

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	SOSIAALITYÖ AMMATTINA JA KULTTUURINA.....	3
2.1	Sosiaalityön ammatillinen kulttuuri	3
2.2	Sosiaalityön hiljaisuuden kulttuuri.....	5
2.3	Selontekovelvollisuus ja julkisuus sosiaalityössä	9
2.4	Kirjoittaminen hiljaisuuden purkajana ja yhteiskunnallisena vaikuttamisena.....	11
3	TUTKIELMAN TOTEUTTAMINEN.....	15
3.1	Tutkimuskysymykset	15
3.2	Tutkimuskohteena sosiaalityön sanomalehtikirjoitukset	15
3.3	Aineiston analysointi.....	17
3.4	Eettiset kysymykset.....	20
4	SOSIAALITYÖN SANOMALEHTIKIRJOITUKSET	22
4.1	Mielipidekirjoitukset	22
4.1.1	Lastensuojelu	22
4.1.2	Palvelut	27
4.1.3	Ammatillisuus	30
4.1.4	Kehittäminen	32
4.1.5	Eriarvoisuus.....	34
4.2	Muut lehtikirjoitukset	38
4.2.1	Muut lehtijutut	38
4.2.2	Pääkirjoitukset	44
5	KUKA KÄYTTÄÄ SOSIAALITYÖN ÄÄNTÄ JULKISUUDESSA?	51
5.1	Sosiaalityöntekijät ja sosiaalityön pääaineopiskelijat sekä sosionomit ja sosiaaliohjaajat	51
5.2	Johtavat sosiaalityöntekijät ja päälliköt	52
5.3	Asiantuntijat.....	53
6	SANOMALEHTIKIRJOITUKSET SOSIAALITYÖN HILJAISUUDEN KULTTUURIA PURKAMASSA?	56

7	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	59
	LÄHTEET.....	64
	LIITE 1: SANOMALEHTIKIRJOITUKSET	70

TAULUKOT

Taulukko 1. Sosiaalityön kirjoitukset vuonna 2011 Aamulehdessä ja Helsingin Sanomissa.....	17
Taulukko 2. Mieli­pidekirjoitusten aiheet vuonna 2011 Aamulehdessä ja Helsingin Sanomissa.....	20

1 JOHDANTO

Sosiaalityötä koskevassa ammatillisessa keskustelussa sosiaalityöntekijöitä on kritisoitu siitä, että he eivät tuo työssä havaitsemiaan epäkohtia tai ammatillisia mielipiteitään, sosiaalityön omaa ääntä, tarpeeksi esille (esim. Metteri 1995; Koskiluoma 2010; Salonen-Soulié 2011; Sosiaaliportti-verkkopalvelu). Tutkimuskirjallisuudessa tätä omaa ammatikuntaa koskevan julkisen keskustelun ulkopuolelle jättäytymistä on määritetty hiljaisuuden kulttuuriksi (Metteri 1995, 17–19; Mutka 1998, 122–128; Piironen 2006, 321). Brasilialainen Paulo Freire (1972, 10) on esittänyt aikoinaan käsitteen hiljaisuuden kulttuuri kuvaten sillä köyhien osattomien hiljaisuutta ja alistumista taloudellisen, sosiaalisen ja poliittisen vallan alaisuuteen.

Ammatillinen vaikeneminen voi muodostua ongelmaksi aloilla, joilla työntekijät ovat selontekovelvollisia omasta työstään (Juhila 2009, 299; Parrott 2010, 73). Selontekovelvollisuus kuuluu olennaisesti ammatilliseen sosiaalityöhön. Tämä tarkoittaa sitä, että sosiaalityöntekijä on selontekovelvollinen omista toimistaan. (Parrott 2010, 73.) Selontekovelvollisuus asiakkaita kohtaan voidaan esittää myös ammattietiikan mukaisena sosiaalityön lähtökohdaksi (Juhila 2009, 302). Sosiaalityön välittäjän tehtävä marginaalin tai eri yhteiskuntaluokkien ja valtaväestön, sekä toisaalta julkisen ja yksityisen välillä velvoittaa sosiaalityöntekijöitä osallistumaan julkiseen keskusteluun (Petrelius 2003b, 5).

Oma kiinnostukseni sosiaalityön hiljaisuuden kulttuuria kohtaan heräsi sosiaalityöopintojeni ensimmäisenä syksynä professori Kyösti Raunion luennoimalla sosiaalityön peruskurssilla. Koska asia herätti minussa vahvan kiinnostuksen, päätin tuolloin selvittää ilmiötä tarkemmin omassa kandidaatin tutkielmassani. Siinä selvitin laadullisena kirjallisuuskatsauksena, mitä on sosiaalityön hiljaisuuden kulttuuriksi kutsuttu ilmiö ammatillisesti tarkasteltuna. Opintojeni aikana olen huomannut, että hiljaisuuden kulttuuri ei ole käsitteenä yleisesti tunnettu sosiaalityön opiskelijoiden keskuudessa. Keskusteluissa moni opiskelija kuitenkin tunnistaa sosiaalityössä piirteitä, jotka voivat olla vaikuttamassa hiljaisuuden kulttuurin syntymiseen. Oma kiinnostukseni hiljaisuuden kulttuuria, etenkin sen purkamisen mahdollisuuksia kohtaan on säilynyt.

Tutkielmani aineistona on yhteensä 85 kahdessa eri päivälehdessä vuonna 2011 ilmestynyttä lehtikirjoitusta. Lehtikirjoitukset ovat mielipidekirjoituksia, muita lehtijuttuja ja pääkirjoituksia. Tässä tutkielmassa tarkimman analyysin kohteena on yhteensä 34 sosiaalityötä koskevaa mielipidekirjoitusta. Mielipidekirjoituksia läpilukemalla niistä erottui aihealueita, joiden perusteella ne on luokiteltu viiteen eri pääryhmään. Nämä pääryhmät ovat lastensuojelu, palvelut, ammatillisuus, kehittäminen ja eriarvoisuus. Aineistoni muita lehtikirjoituksia, muita lehtijuttuja ja pääkirjoituksia, on tarkasteltu ja jäsennely myös aiheidensa kautta. Aineiston läpilukeminen herätti kiinnostuksen myös siihen, ketkä käyttävät sosiaalityön julkista ääntä. Tämän vuoksi aineiston osalta analysoitiin myös sitä, millaisissa asemissa olevat toimijat kirjoittavat. Aineistoni voidaan kaiken kaikkiaan ajatella peilaavan vuoden 2011 julkista keskustelua sosiaalityöstä.

Tämän pro gradu -tutkielman tarkoituksena on sosiaalityön sanomalehtikirjoituksia tutkimalla kuvata sitä, millaisista sosiaalityön aiheista lehtikirjoituksissa kirjoitetaan, ja kuka käyttää sosiaalityön ääntä julkisuudessa. Tutkielman tarkoituksena on myös selvittää, onko lehtikirjoitusten avulla mahdollista purkaa sosiaalityön hiljaisuuden kulttuuria. Tutkielmani avulla pyrin selvittämään aihetta ammatillisesta näkökulmasta niin itselleni kuin muulle aiheesta kiinnostuneelle lukijakunnalle. Tutkielmani taustoitussuudessa kuvaan sosiaalityön ammatillista kulttuuria rajatusti niiltä osin, kuin koen sen oman tutkielmani kannalta tärkeäksi. Taustoituksessa kirjoitan myös sosiaalityön hiljaisuuden kulttuurista, selontekovelvollisuudesta ja julkisuudesta, sekä kirjoittamisen mahdollisuuksista hiljaisuuden purkajana ja yhteiskunnallisena vaikuttamisena. Tämän jälkeen kuvaan tutkielmani toteuttamista ja esitän tutkimuskysymykseni. Seuraavaksi esitän sosiaalityön aiheita lehtikirjoituksia kuvaamalla, ja kuvaan myös, kenellä on sosiaalityön ääni julkisuudessa. Lopussa tarkastelen sitä, onko sanomalehtikirjoitusten avulla mahdollista purkaa sosiaalityön hiljaisuuden kulttuuria. Viimeisimpänä lukuna on yhteenveto ja johtopäätökset.

2 SOSIAALITYÖ AMMATTINA JA KULTTUURINA

2.1 *Sosiaalityön ammatillinen kulttuuri*

Sosiaalityö oppiaineena on etsinyt paikkaansa tiedeyhteisössä, ja sitä on kautta aikojen määrittänyt kamppailu arvostuksen saamiseksi (esim. Eräsaari 1991; Mutka 1998; Forsberg 2009, 46–54). Nuorena tutkimusalana suomalaisella sosiaalityöllä voidaan sanoa yhä olevan käynnissä oma akateemistumisensa (Rauhala & Virokannas 2011, 252). Tieteellistymisellä tarkoitetaan muun muassa koulutuksen tieteellistämistä ja oman ”paikan” lunastamista akateemisessa yhteisössä (Mutka 1998, 131, 157). Oppiaineen paikkaa määrittäviin valtakamppailuihin liittyy vaikenemisen ja hiljaisuuden käytäntöjä, eikä oppiaineen akateemisen aseman reflektointia tämän vuoksi ole kulttuurissamme juurikaan havaittu. Forsberg (2009) nimittää tätä yhdeksi suurimmaksi kulttuuriseksi tabuksemme. (Mt., 44–54.)

Lyons ja Taylor (2004, 72) sekä Healy (2008, 143) esittävät, että yhtenä tekijänä työn sukupuoli ulottuvuus on vaikuttanut omalta osaltaan kamppailuun sosiaalityön uskottavuudesta ja tunnustamisesta. Sosiaalityötä on pidetty ja yhä pidetään naisten ammattina (esim. Healy 2008, 143), ja naiseus määrittääkin vahvasti naisvaltaista sosiaalityötä niin ammattina kuin oppiaineena. On myös todettu, että sosiaalityö oppiaineena kohtaa haasteita, jotka ovat sukupuolisensitiivisiä (Forsberg 2009, 44–46). Naisiin liitetään esimerkiksi vähätteleviä, osin tiedostamattomiakin asenteita (Lyons & Taylor 2004, 73–76). Sosiaalityön sukupuolittunut ulottuvuus ei kuitenkaan ole ollut laajemman tutkimuksen ja keskustelun kohteena (Forsberg 2009, 55). Haasteena on, kuinka ongelmat sosiaalityön ammatillisuuden taustalla saataisiin näkyvimmiksi. Stereotypia värittömästä ja tehottomasta kutsuamisammattissa toimivasta (nais)sosiaalityöntekijästä on nykypäivänä kovin yksipuolinen. (Forsberg 2009, 55, 63.)

Sosiaalityö ammatillisena toimintana sitoutuu vahvasti etiikkaan ja lainsäädäntöön (esim. IFSW 2004a; Healy 2008, 231, 239–257; Juhila 2009, 297). Yleismaailmallisestikin tarkasteltuna vahva ammatillinen arvopohja on eräs keskeisimmistä tekijöistä sosiaalityössä (esim. Healy 2008, 202, 231, 239). Sosiaalityön ydintä on osaaminen, joka tähtää hei-

koimmassa asemassa olevien kansalaisten auttamiseen (Healy 2008, 231; Kemppainen, Kostamo-Pääkkö, Niskala, Ojaniemi & Vesterinen 2010, 143). Päämääränä on kansalaisten hyvinvoinnin lisääminen. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi sosiaalityöntekijöiden pitäisi pystyä perustamaan toimintansa ja esittämään päätöksensä eettiseen harkintaan nojautuen. (IFSW 2004a.)

Sosiaalityön arvojen ja eettisten periaatteiden toteutuminen asiakastyössä on olennaista, mutta periaatteita voidaan tarkastella myös laajemmin suhteessa yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden toteutumiseen. Sosiaalityöntekijöillä on vastuu edistää sosiaalista oikeudenmukaisuutta sekä suhteessa asiakkaisiin että suhteessa yhteiskuntaan yleisemmin. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että sosiaalityöntekijöillä on velvollisuus tuoda työssään havaitsemia epäkohtia myös yleisemmin julkisuuteen. (IFSW 2004b.)

Koska sosiaalityö on vahvasti lainsäädännön määrittämää, voivat ammattilaiset suhtautua lainsäädäntöön tietynlaisena ”makrososiologisena pakkona” (Bäckman 2008, 216). Ammattilaisia on toisinaan jopa syytetty liiallisesta lainsäädännön taakse piiloutumisesta (esim. Juhila 2009, 299). On kuitenkin välttämätöntä, että sosiaalityöntekijät ymmärtävät sekä lainkäytön mahdollisuudet ihmisten suojaamisessa että lainkäyttöön liittyvät rajoitukset (Parrott 2010, 75).

Sekä käytännön sosiaalityön että sosiaalityön tutkimuksen kulttuureihin on tuotu tehokkuuteen ja taloudellisuuteen perustuva ajattelumalli (Forsberg 2009, 55; Kemppainen ym. 2010, 15; Parrott 2010, 1–4). Sosiaalityö ollaan vaarassa omaksua manageriaalinen katsomustapa, jossa sosiaalityön ja sosiaalipalveluiden odotetaan toimivan kuin kapitalistisen kansantalouden yritykset myyden tuotteitaan avoimilla markkinoilla. Sosiaalityöstä on tulossa toimintaa, joka on kasvavassa määrin altistettuna manageriaaliselle ohjaukselle. Tässä kehityksessä sosiaalityöntekijöiden on vaikeampaa käyttää taitojaan luovalla tavalla. Manageriaaliset ideat ja liiketoiminnan kaltaiset ratkaisut uhkaavat heikentää sosiaalityön arvopohjaa. (Parrott 2010, 1–4.) Taloudellisuusajattelusta tulevat paineet korostavat kuitenkin ammatillista osaamista ja saavat aikaan tarvetta arviointitiedon tuottamiseen. Sosiaalityön omaa tiedontuotantoa tarvitaan pelkästään taloudellisista lähtökohdista tuotetun tiedon rinnalle. (Kemppainen ym. 2010, 146.) Oman tiedontuotannon kautta sosiaali-

työn on mahdollista tuoda esiin omaa toimintaansa ja niitä arvoja, jotka työssä koetaan tärkeiksi säilyttää työntekoon hiipivän taloudellisuusajattelun rinnalla.

2.2 Sosiaalityön hiljaisuuden kulttuuri

Organisaatiokulttuurin on todettu toisinaan vaikuttavan sosiaalityön tiedontuotantoon estävästi. Sosiaalityö ammattina ja koulutusalanana on kehittynyt hyvinvointivaltioprojektissa julkisen sektorin alaisuudessa. Pitkä hallinnon vaikutus ja tieteellistämisyrittämykset ovat jättäneet jälkensä sosiaalityön ammattikulttuuriin vaientaen sosiaalityön ääntä. Kirjallisuudessa tätä vaikenemista nimitetään hiljaisuuden kulttuuriksi tai hiljaisuuden ammattikulttuuriksi. (Satka 1997, 30–35; Mutka 1998, 131, 157.) Mutkan (1998) mukaan merkittävä osa sosiaalityön hiljaisuutta on syntynyt modernin sosiaalityön ammatillistumisprojektin vaiheiden kautta. On voitu jopa todeta, että hiljaisuuden kulttuuri on osa sosiaalityön tieteellistymisen tahattomia sivuvaikutuksia.

Mutka (1998) esittää myös, että sosiaalityöhön usein liitetty ominaisuus, hiljaisuuden kulttuuri, tuotetaan yhteiskunnallisissa prosesseissa, sen sijaan että työntekijän kyvyttömyys itse kertoa oma tarinansa tulisi kuin itsestään ammatissa toimivien osaksi. Sosiaalityön profession tieteellistymiskehityksessä tietorakenteiden hierarkkisuus sekä tieteellisen tiedon yliveraisuus ja ensisijaisuus kokemukselliseen tietoon nähden otettiin vastaan itsensänselvyytenä toimivia ammattikäytäntöjä rakennettaessa. Tieteeseen sitoutuminen nähtiin tärkeänä sosiaalityön arvolähtökohtana. Prosessi suuntasi sosiaalityön tiedontuotantoa niin, että kokemukseen perustuvasta tiedosta vaiettiin, ja ainoastaan tieteellinen tiedontuotanto koettiin oikeaksi. (Mt., 156–161.) Mutkan mielestä kokemuksellisen perinteen, sen tietämyksen menettäminen ja sen merkityksen kieltäminen on ollut yksi tärkeä syy sosiaalityöntekijöiden hiljaisuuteen (mt., 168). Sosiaalityöntekijöiden keskinäistä keskustelukulttuuria ovat olleet vaimentamassa myös monet konkreettiset ja käytännölliset syyt, kuten hierarkkiset organisaatiot, työpaineet, tiukat työaikataulut ja sopivien tilaisuuksien puute (mt., 126, 162). Mutka (1998, 162) esittää lisäksi, että tietämisen ja käsitteellisen keskustelun vaatimus on liitetty niin tiukasti sosiaalityön ammattikulttuuriin, että se tekee haastavaksi luontevan omista työntekijän kokemuksista ja havainnoista puhumisen.

Hiljaisuuden kulttuurin rinnalla sosiaalityön tutkimuskirjallisuudessa käytetään käsitteitä sosiaalityön hiljaisuus ja sosiaalityöntekijöiden vaikeneminen (esim. Mutka 1998, 122–127; Metteri 1995, 19; Kuusisto-Niemi & Kääriäinen 2005, 454). Keskustelua käydään myös hiljaisen tiedon olemassaolosta (esim. Kuusisto-Niemi & Kääriäinen 2005, 452–458; Osmond 2005, 897; Raunio 2009, 151–155). Käsite hiljainen tieto on esiintynyt sosiaalityössä 1980-luvun lopulta alkaen (Rajavaara 1989, Kuusisto-Niemen & Kääriäisen 2005, 452 muk.), ja sen käyttö sosiaalityön piirissä on lisääntynyt 2000-luvulle tultaessa (Kuusisto-Niemi & Kääriäinen 2005, 452). Hiljaisella tiedolla tarkoitetaan yleisimmin työntekijällä olevaa kokemustietoa, henkilökohtaista tietovarantoa (Kuusisto-Niemi & Kääriäinen 2005, 454; ks. myös Yliruka 2000, 30–33; Raunio 2009, 151–155; Sipilä 2011, 126–127).

Petrelius (2003b) on tutkinut sosiaalityön hiljaisuuden kulttuuria sukupuolinäkökulmasta. Näkökulman kohteena on ollut sosiaalityöntekijänaisten suhde työelämässä rakentuvaan julkiseen toimintaan, kuten julkiseen puheeseen ja oman alan tiedontuotantoon (mt., 4–22). Tutkijan mukaan sosiaalityöntekijöiden kuvaukset vetäytyvästä suhteesta julkisuuteen koskivat sekä esiintuloja oman ammattikunnan sisällä että näiden ulkopuolelle sijoittuvia muunlaisia julkisuuksia. On arvioitu, että sosiaalityön keskusteluissa olisi syytä pohtia aiempaa enemmän sitä, miten sukupuoli määrittää sosiaalityötä (Petrelius 2003a, 150; Petrelius 2003b, 21; Petrelius 2004, 72).

Työntekijänaisten epäilykset oman asiantuntemuksen tai tiedon riittävydestä saattavat estää julkisen esiintymisen yksilöpuhujana (Petrelius 2003b, 8–9). Sosiaalityöntekijöillä olisi tietoa päätöksenteon tueksi, mutta tiedon eteenpäin viemisen esteenä ovat erilaiset osaamisen ongelmat. Työntekijät eivät muun muassa tiedä, kuinka tuottaa tietoa. Tiedon tuottamiseen vaikuttaa myös kunkin työntekijän koulutustausta. Epävarmuuden lisäksi asenteet voivat olla vaikuttamassa tiedon tuottamista estävänä tekijänä. Voi olla helpompi perustella tiedon tuottamisen esteenä esimerkiksi osaamattomuuttaan kuin organisoida työnsä niin, että myös tämä sosiaalityön tehtävä täyttyisi. (Miettinen 2000, 73.) Jännittäminen, pelon tunteet ja arvostelun kohteeksi joutuminen vaikuttavat myös kielteisesti halun tulla julkisesti esille. Vaikka ammattilaisella olisi halua asettua julkiseksi puhujaksi, voi pelko arvostelun kohteeksi joutumisesta olla voimakkaampi. (Petrelius 2003b, 8–9.) Omaan asiantuntijuuteen luottaminen olisi tärkeää tiedon julkiseksi tekemisen kannalta.

Vallitseviin käytäntöihin alistuminen on sosiaalityön tutkimuksessa esille nouseva teema. Vallitseviin käytäntöihin alistuvat haluavat tehdä työnsä rutiininomaisesti, totuttujen menetelmien mukaisesti, koska uusien työmenetelmien oppimisen haaste voi tuntua vieraalta ja jopa pelottavalta. Esimiehiä kohtaan voidaan tuntea pelkoa tai kunnioitusta, jolloin heitä ei välttämättä haluta vastustaa. On esitetty, että hiljaisuuden kulttuurissa sosiaalityöntekijät alistuisivat hiljaa omaan kohtaloonsa. (Piironen 2006, 324.) Pitkään sosiaalityössä toimineet voivat myös olla niin turhautuneita ja väsyneitä työhönsä, etteivät he jaksakaan tuoda esille mielipiteitään ja kokemuksiaan sosiaalityön ajankohtaisissa kehittämiskysymyksissä. Monilla heistä on käsitys omasta työstä huonosijaisten viimesijaisina auttajina yhteiskunnassa, ja he kokevat olevansa työssään marginaalisessa asemassa. Sosiaalityöntekijöillä ei tällöin ole uskoa oman äänen esille tulemiseen. (Piironen 2005, 15; Piironen 2006, 321; vrt. Petrelius 2003b, 12–13.) On selvää, että ajan ja voimavarojen puute on selkeä este myös työn kehittämiseksi (Miettinen 2000, 72).

Sosiaalityöntekijöiden vetäytyvää suhdetta julkisuuteen voidaan osittain selittää valtarakenteilla ja sukupuolihierarkioilla (Petrelius 2003b, 20–21). Hierarkkisesti rakentuneet asiiantuntijatilanteet ja keskustelut, joissa toisilla on voimakkaampi auktoriteettiasema, saavat aikaan vaikenemista (Petrelius 2003b, 11; Petrelius & Auvinen 2003, 180). Marginaaliryhmien edustajuus (Petrelius 2003b, 13–14; Petrelius & Auvinen 2003, 180) ja sosiaalipoliittinen edustajuus voivat aiheuttaa sosiaalityöntekijässä ristiriitaisia tunteita. Paikallispoliittisesti nämä edustajuudet määrittävät sosiaalityöntekijän altavastaaajaksi, joka voi kuitenkin vedota muun muassa lainsäädäntöön ja hyvinvointivaltiollisiin arvoihin. (Petrelius 2003b, 13–14.) Etenkin suuremmissa organisaatioissa hierarkkisuus voi vaikeuttaa työntekijän mahdollisuuksia tiedontuotantoon. Kun organisaatio on suuri ja päättäjät ovat vieraita, työntekijän vaikutusmahdollisuudet vähenevät. (Miettinen 2000, 61, 67.) Voidaan ajatella, että työntekijän oma ääni voi jäädä suuressa organisaatiossa helposti kuulumattomiin.

Sosiaalityön suhde julkiseen keskusteluun on todettu ongelmalliseksi (Petrelius 2003b, 5; Miettinen 2000, 50). Petrelius (2003b) on havainnut sosiaalityöhön liitettävän julkisuuskuvan, jonka mukaan sosiaalityöntekijät ovat epäpäteviä toimijoita. Arvostelun pelko ja median sosiaalityöntekijöitä kritisoiva ja leimaava toiminta johtaa työssä vetäytyvään julkisuuteen. Julkiseen puhujuuteen suostuminen voidaan kokea vahvasti moraalisesti ja poliittisesti latautuneeksi. Julkinen esille tulo nähdään riskinä sekä kielteisen julkisuuden että kansalaisten vihamielisten reaktioiden kohteeksi joutumisen vuoksi. Myös työyhteisöjen

omaksumat yhteisölliset vetäytyvät julkisuusstrategiat aikaansaavat sosiaalityöntekijöiden vetäytymistä julkisuudesta niin yksilöinä kuin työyhteisöinäkin. Tämänkaltaisen yhteisöllinen vetäytyvä strategia voi tuottaa aktiivisesti julkisuudessa toimivalle kokemuksen poikkeavuudesta. (Petrelus 2003b, 5–6, 14–17.)

Sosiaalityöntekijöiden on todettu vaikenevan ammattiin liittyvistä asioista myös salassapitoon vedoten (Miettinen 2000, 50). On todettu, että ammattilaisten huoli salassapidosta voi ilmetä erilaisten oikeuksien tarkastelun kautta. Asiakkailla on muun muassa oikeus yksityisyyteen. Yksityisyys pohjautuu samoihin periaatteisiin, jotka kannattavat vakiintuneita ammatillisia eettisiä ohjeita. Toinen oikeuksien luokka liittyy asiakkaan hyvinvointiin ja turvallisuuteen. Näiden oikeuksien turvaaminen voi rasittaa salassapidon totuttuja käytäntöjä, jos työntekijän mielestä asiakkaan hyvinvointi vaatii toisenlaisen henkilökohtaisen tiedon välittämistä kuin asiakas on oletanut. Kolmas oikeuksien luokka käsittää muiden henkilöiden kuin asiakkaan hyvinvoinnin ja intressit. Näille henkilöille asiakkaan toiminta voi esimerkiksi muodostaa merkittävän uhan. Ammattilaisten on salassapitoa pohtiessaan otettava huomioon myös näiden muiden henkilöiden turvallisuus ja kohtelu. (Clark 2006, 130.)

Työnantajan osuudesta ”vaientamisen kulttuurissa” on sosiaalityön keskustelussa joitain viitteitä (ks. Metteri 1995; Koskiluoma 2010). Näiden keskustelujen perusteella voidaan todeta, että työnantajan työntekijöille antamat määräykset olla vaiti julkisuudessa aikaansaavat hiljaisuuden kulttuuria sosiaalityössä. Mikäli sosiaalityöntekijät eivät halua, uskalla tai väsyneenä jaksaa vastustaa esimiehiään (ks. Piironen 2006, 324), voivat monet työhön liittyvät epäkohdat jäädä vaille julkituloa. Olennaista sosiaalityössä on, että työlle annettaisiin oikeutusta ja tilaa tuottaa asiantuntijatietoa päätöksentekoon. Yleisesti on tiedossa, että asiantuntijuus koostuu alan erityisistä taidoista ja tiedoista. Asiantuntijuuden tunnistaminen vaatii kuitenkin myös ympäristöltä tulevan oikeutuksen. (Miettinen 2000, 73.)

Hiljaisuutta on tutkimuskirjallisuudessa selitetty myös kansallisena ominaispiirteenä. Eräsaari (1994, 103) väittää, että suomalaiset sosiaalityöntekijät keskustelevat mieluummin papereiden välityksellä kuin suorassa katse- tai puhekontaktissa. Paperien runsaus suomalaisissa katutason byrokraatioissa voi olla siis eräs kansallinen piirteemme. Suomalaisille on ylipäänsä ajateltu olevan luonnollista vaalia hiljaisuutta ja suhtautua muihin kanssaihmiin pienellä varauksella ja kunnioituksella (Carbaugh 2006, 209–211, 214–215). On todettu, että samassa sosiokulttuurisessa ympäristössä olevat naiset ja miehet jakavat usein

samanlaiset kommunikoinnin säännöt ja arvot. Kaiken kaikkiaan kommunikaatiokulttuuri, jossa olemme vuorovaikutuksessa toistemme kanssa, on tärkeä ja samalla arvoituksellinen tutkimuskohde (Virtanen 2009, 121, 133–134).

2.3 Selontekovelvollisuus ja julkisuus sosiaalityössä

Nyky-yhteiskunta vaatii kaikilta ammatinharjoittajilta tulosvastuullisuuden lisäksi selontekovelvollisuutta ammatillisen toiminnan perustaksi (Kempainen, Kostamo-Pääkkö, Niskala, Ojaniemi & Vesterinen 2010, 145). Selontekovelvollisuus (engl. accountability) on sosiaalityöntekijän velvollisuutta olla valmiina selittämään ja oikeuttamaan omaa toimintaansa. Selontekovelvollisuuteen kuuluu valmius vastata omaa toimintaa koskevaan kritiikkiin, mutta myös valmius myöntää omat virheensä. On hyväksyttävä se, että työssä ollaan jatkuvasti toisten tarkkailun alaisina. Selontekovelvollisuuteen voidaan nähdä kuuluvaksi myös se, että sosiaalityöntekijä voi aktiivisesti myös vastata epäoikeutettuun arvosteluun. (Parrott 2010, 73–74).

Sosiaalityöntekijöiden selontekovelvollisuus ei aina ole ilmeistä, etenkin silloin kun pohditaan kenelle he ovat selontekovelvollisia (Parrott 2010, 73). Sosiaalityön kansainvälisissä eettisissä ohjeissa (IFSW 2004c; myös Juhila 2009, 57) todetaan sosiaalityöntekijöiden olevan selontekovelvollisia toimistaan monille eri tahoille, kuten palvelujen käyttäjille, työtovereilleen, työnantajilleen, ammattijärjestölleen sekä kansalliselle laille. Sosiaalityö ymmärretään yhä laajemmin asiantuntijatehtäväksi, jonka tehtävä on tulkita ja nimetä lisääntyviä sosiaalisia ongelmia ammatillisen diskurssin kieleksi ja dokumenttikategorioiksi (Sotka 1995, 1). Julkunen (2006) liittää ”accountability”-kysymyksen vastuun esilletuloon. Vastuun esilletulo on tutkijan mukaan osa uutta hallintomuotoa, jonka piiriin myös tilivelvollisuus kuuluu. On arvioitu, että yhteiskunnan, kuntien ja työnantajien lisäksi vastuuta langetetaan jatkossa yhä enemmän myös viranomaisille ja työntekijöille. (Julkunen 2006, 533–540.)

Juhila (2009, 298–299) toteaa, että ristiriitoja syntyy helposti silloin, jos arvotetaan selontekovelvollisuutta joko työnantajalle palvelun käyttäjien sijaan, tai palvelun käyttäjien suuntaan työnantajan sijaan. Jos asiakkaan kokema oikeus tiedonsaantiin ei organisaation taholta toteudu, seurauksena voi olla asianajajien mukaan tulo asiakkaiden edunvalvontaan.

Syntyy tilanne, jossa sosiaalityöntekijä on selontekovelvollinen toimistaan sekä kansalaisten oikeuksien että lain suuntaan. Toisaalta, jos sosiaalityöntekijä painottaa selontekovelvollisuuttaan asiakkaiden suuntaan, voi organisaation taholta syntyä painostusta työntekijöitä kohtaan. (Juhila 2009, 299.)

On havaittu, että ammattilaiset tarkastelevat selontekovelvollisuutta suhteessa erilaisiin salassapitosäännöksiin (Juhila 2009, 299). Salassapitovelvollisuus koostuu vaitiolovelvollisuudesta ja asiakirjasalaisuuden säilyttämisvelvollisuudesta (Tuori & Kotkas 2008, 576). Julkisuuslaki määrittelee salassapitovelvollisuuden piiriin viranomaisen palveluksessa olevat ja luottamustehtäviä hoitavat henkilöt (JulkL 23.1 §). Asiakaslain mukaan salassapitovelvollisuus koskee sosiaalihuollon järjestäjiä ja tuottajia sekä näiden palveluksessa olevia, samoin kuin sosiaalihuollon luottamustehtäviä hoitavia henkilöitä (AsiakasL 15.1 §). Kaiken kaikkiaan salassapitovelvollisuutta koskevat säännökset ilmentävät luottamuksellisuuden periaatetta lainsäädännössä (Tuori & Kotkas 2008, 565).

Julkisen itsemääräämisen eräs keskeisimmistä vakuuksista on julkisuus oikeudellisena periaatteena. Se on liitettävissä perusoikeuksiin, kuten sananvapauteen. Luottamuksellisuutta ja julkisuutta julkisessa vallankäytössä ei tulisi nähdä täysin toisensa poissulkevinä periaatteina. Ilmaisuvapaus takaa sosiaalihuollon ammattilaisille oikeuden osallistua julkiseen keskusteluun. Julkiseen keskusteluun osallistuminen ei vaadi asiakasta koskevien yksityisten tietojen esille tuomista, jolloin yksityisyyttä suojaava luottamuksellisuuden periaate ei myöskään vaarannu. (Tuori & Kotkas 2008, 566–567.) Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta myös velvoittaa sosiaalityön piirissä toimivia viranomaisia tiedon tuottamiseen ja toiminnan avoimuuden edistämiseen (JulkL 20.1§).

Kuneliuksen ja Renvallin (2002) mielestä kaikilla kansalaisilla on periaatteessa mahdollisuus osallistua julkisuuteen. Julkisuudessa kansalaiset voivat ilmaista mielipiteitään yleisesti tärkeinä pidetyistä asioista. Julkisuus on poliittista silloin, kun julkisessa keskustelussa käsitellään yhteisiä ongelmia. Tutkijoiden mukaan poliittinen julkisuus voidaan ymmärtää myös alueeksi valtiovallan ja muun yhteiskunnan ”välissä”. Poliittinen vaikuttaminen ei kuitenkaan ole yksinkertaista, vaan useat seikat rajoittavat kansalaisten mahdollisuuksia käyttää julkisuutta hyväkseen. Esimerkiksi asiantuntijoiden merkitys yhteiskunnassa on kasvanut. Julkisuuden ja sen muutosten taustalla on käyty myös poliittista kamppailua oikeudesta ja mahdollisuudesta vaikuttaa. (Kunelius & Renvall 2002, 92–93.)

Moksunen (1991, 32) luonnehtii sosiaalitoimen julkisuutta ”sosiaalitoimen näköpiiriksi”, jota se pyrkii vahvistamaan, muokkaamaan ja ohjailemaan tiedottamis-, imagon ja mielikuvien muokkausoperaatioiden avulla. Sosiaalitoimen julkisuustyöllä on useita eri funktioita, ja sitä on mahdollista tarkastella kolmen tason kautta. Nämä ovat tiedon jakaminen sosiaalipalveluista, sosiaalihuollon imagojen luominen ja osittain kätkeyt tai ”salatut” syyt. Tämä viimeinen julkisuustyön taso, osittain kätkeyt tai ”salatut” syyt, on kiintoisa, koska tällä tasolla on merkityksellistä annettavan tiedon lisäksi se tieto, jota ei anneta, vaan josta vaieetaan. Tämän tason päämääriä voivat ohjailla esimerkiksi poliittiset syyt. Sosiaalitoimen julkisuustyön funktioksi voidaan ymmärtää lisäksi myös sosiaalisen turvallisuuden tunteen luominen, kuten tietoisuus siitä, että on olemassa julkinen taho, josta voi saada apua esimerkiksi sosiaalisten ongelmien kohdatessa. (Mt., 32–33.)

Sosiaalityön tiedon tuottamisella, keskustelulla ja työn näkyväksi tekemisellä pyritään useimmiten sosiaalityön vaikuttavuuteen yhteiskunnassa. Yhteiskunnallisiin rakenteisiin vaikuttava työ on perinteisesti koettu kunnallispolitiikkaan vaikuttamisena, mutta se voi näyttäytyä myös muunlaisena toimijuutena erilaisissa ympäristöissä ja asiakastilanteissa. Sosiaalityön reunaehdot, kuten jatkuva kiire ja vaikeat asiakastilanteet, määrittävät kuitenkin vahvasti mahdollisuutta vaikuttavan sosiaalityön toteuttamiseen. Sosiaalityöntekijä voi vaikuttaa olemassa olevaan vuorovaikutukseen omaa toimijuuttaan kehittämällä, samoin kuin pyrkimällä vaikuttamaan eri järjestelmien välisiin rakenteisiin. (Närhi 2003, 59–72 .)

2.4 Kirjoittaminen hiljaisuuden purkajana ja yhteiskunnallisena vaikuttamisena

Juhila (1997) on jäsentänyt viisi roolia uudistajasosiaalityöntekijälle, joka voi toimia monenlaisissa sosiaalityön positioissa: vaikuttajana, yhteistyöntekijänä, muutostyön tekijänä, koordinaattorina ja erityisasiantuntijana. Näistä etenkin vaikuttajan rooliin kuuluu sosiaalityön julkisuuskuvan parantaminen ja argumentoiminen peruspalvelujen puolesta. Sosiaalityöntekijät toimivat omaa työtään koskevan tiedon tuottajina ja välittäjinä. Sosiaalityöntekijät muun muassa tuottavat ja järjestävät tietoa vaikuttamisen välineeksi. (Mt., 212–214.)

Kirjoittamisen on nähty olevan keino vaikuttaa ja vedota sekä muihin sosiaalialalla toimiviin että poliittisiin päättäjiin. Kirjoittamisen avulla oman äänen kuuluviin saaminen on mahdol-

lista juuri oikeassa ajassa ja paikassa. (Piironen 2006, 321–325; ks. myös Närhi 2003, 62, 67, 72.) Sanoma- tai aikakauslehteen kirjoittaminen vaatii kirjoittajalta taitoa kansantajuis-
taa ja pelkistää asiaansa. Liiallisen ammattikielen käyttö ei ole suotavaa, vaan ymmärret-
tävä yleiskieli helpottaa sanoman ymmärrettävyyttä laajemmin. (Mansikkamäki 2002, 164–
165.)

Eri kirjoitustöistä kolumni on henkilökohtainen kirjoitus jostakin ajankohtaisesta aiheesta. Kolumnin tehtävä on saada lukija oivaltamaan ja ajattelemaan. Se herättää myös tunteita lukijassaan. Kolumni on usein perusteltu mielipidekirjoitus, jonka avulla kirjoittaja haluaa tietoisesti vaikuttaa. Kirjoittaja voi tuoda tekstissään esille erilaisia näkökantoja, tietoa ja harkittuja johtopäätöksiä. (Rentola 2010,108; Mansikkamäki 2002, 171.) Sanomalehdessä paikka kolumnille annetaan henkilölle, jolla arvellaan olevan merkityksellistä ja henkilökohtaisesti perusteltua näkemystä esille tuotavasta asiasta. Henkilökohtainen, oman kokemuksen kautta oivallettu on kiinnostavaa luettavaa, ja se myös herättää keskustelua. Kolumnia voidaan syystä pitää henkilösidonnisena. Siinä kirjoittajan ei kuitenkaan tarvitse esittää omaa mielipidettään suoraan. Kolumnissa ilmaisun vapaus on suurimmillaan. Kun henkilö on valmis vastaamaan omalla nimellään tekstistä, on hänellä oikeus ilmaista, mitä ajattelee. (Rentola 2010,108–112.)

Mielipidekirjoituksella voi olla suuri merkitys tietyn alan ongelmien esille tuomiseksi ja keskustelun herättämiseksi. Mielipidekirjoitus on usein lyhyt kannanotto johonkin kirjoittajan tärkeäksi pitämään asiaan. Sen avulla voi ottaa lyhyesti ja nopeasti kantaa tiettyyn aihealueeseen. Mielipidekirjoitus voi olla myös uuden näkökulman esittämistä jo aloitettuun keskusteluun tai vastaus jonkun toisen mielipiteenilmaukseen. Olennaista on oman näkemyksen perusteleminen ja mahdollisesti parannusehdotuksen esittäminen. Lehdet eivät yleensä julkaise nimettömiä mielipidekirjoituksia, vaan nimimerkillä julkaiseminen ratkaistaan tapauskohtaisesti. (Mansikkamäki 2002, 171–172.). Esimerkiksi Aamulehti julkaisee mielipidekirjoituksia nimimerkillä tapauskohtaisesti ja ainoastaan erityisestä syystä.

Kunelius ja Renvall (2002, 111) ovat julkisuudesta puhumisen yhteydessä todenneet, että journalismin haasteena voidaan pitää eri tasoilla koottujen ajatusten ja kokemusten, erilaisten tietämisen tapojen välittämistä julkisuuteen. He ehdottavat, että journalismilla tulisi olla ”velvollisuus auttaa vaiennettuja”, eli tukea sellaisia pyrkimyksiä, joissa esimerkiksi

jonkin laitoksen henkilöt tai ryhmät sisäiseen julkisuuteen turhautuneina hakevat asialleen kaikupohjaa yleisemmästä journalistisesta julkisuudesta (mt., 108).

Journalismin ja lähteiden, kuten henkilöiden, ryhmien tai organisaatioiden, suhde on nähty kuitenkin myös monitahoisena kilpailutilanteena. Ensinnäkin lähteet kilpailevat keskenään joukkoviestimien julkisuustilasta. Toiseksi tiedotusvälineet kilpailevat siitä, kuka saa käyttöönsä uutisarvoisimmat ja arvostetuimmat lähteet. Kolmanneksi lähteet ja journalistit kilpailevat keskenään siitä, kumman osapuolen näkökannat ja sosiaalisen todellisuuden määritykset asettuvat ensisijaisiksi. Viimeiseksi journalistit voivat kilpailla lähteiden kanssa kiusalliseksi mielletyn tiedon tuomisesta julkisen alueelle. (Luostarinen 1994, 64; Torkkola 2002, 73–74.)

Lähteet ovat journalismiin valtasuhteessa olevia toimijoita, joilla on mahdollisuus vaikuttaa journalismin sisältöön. Julkisuudessa toimivien on kyettävä havaitsemaan yhteiskunnalliset arvostukset, joihin omien tavoitteiden artikulaatiot on sovitettava myönteisen julkisuuden saamiseksi. (Luostarinen 1994, 52–53.) Eri toimijat käyttävät journalismin tarjoamaa julkisuutta moniin erilaisiin tarkoituksiin. Organisaation sisäisiä tavoitteita palvelevan käytön tarkoituksena voi olla esimerkiksi ohjaava tai eheyttä luova tarkoitus. Organisaatioiden välillä tarkoituksena on tyypillisimmillään kilpailu, tietojen vaihtaminen tai yhteistyö. Eräs toimijoiden hyödyntämä julkisuuden käyttötapa on yleisempien imago- ja mielipidevaikutusten aikaansaaminen yhteiskunnassa. (Mt., 55–56.)

Mutka (1998) on esittänyt kielikuvan `kirjoittavasta sosiaalityöntekijästä` käsitteen `tutkiva sosiaalityöntekijä` rinnalle. Tutkija viittaa tiedon lisäämiseen ammatillisesta arjesta ja sen piirissä olevien ihmisten toiminnasta. Tarvitsemme uudenlaista tietoa valinnoista, ratkaisuista ja perusteluista, joita sosiaalityössä toimivat tekevät. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi työntekijöiden ja heidän asiakkaidensa tapausselostuksia, kirjeenvaihtoa, päiväkirjoja tai muistelmia. Nämä kaikki ovat esimerkkejä pienistä, yksilökohtaisista tarinoista, joita voidaan tuottaa suurten instituutio- tai rakennetarinoiden sijaan tai niiden rinnalle. Tutkijan mukaan työ, jolla kärsivien ihmisten kokemukset ja tilanteet tehdään kielen kautta näkyviksi, on jonkun muun tehtävä, koska kärsivillä itsellään ei välttämättä ole mahdollisuuksia kokemusten esille tuomiseen oman kielen avulla. (Mt., 182–183.)

Mutkan (1998) mielestä on melko turhaa murehtia sitä, täytyykö sosiaalityöntekijöiden teksteistä löytyä soveliaita sisäisiä ideaaleja, hyväksyttävää yhteistä perustaa tai tarkkaa metodia, tai täytyykö tekstien olla legitimoituja jonkun taholta. Useimpien legitimaatioksi riittää Rortyn (1989, 94) esittämä kiinnostuneen lukijakunnan tavoittaminen, uuden maailmaa avaavan sanaston kehittäminen ja mahdollisesti sen kautta toteutuva toimintakykyisyyden lisääntyminen (Mutka 1998, 183).

Anna Metteri (1995) on ammattilehteen kirjoittaessaan todennut, että mahdollisuuksia julkiseen keskusteluun ja jopa vaiettujen asioiden esille tuomiseen on olemassa, jos sosiaalityössä toimiva vain itse rohkenee esille tuloon. Kun uskaltaa sanoa mielipiteensä ääneen, hiljaisuuden kulttuurin uusintaminen lakkaa (ks. Metteri 1995, 18; Petrelius 2003b, 16–17). Tottumisen kokemusta julkiseen puhujuuteen on kuvattu ”kotiutumisenä” julkiseen tilaan. Oman toiminnan kautta vieraalta tuntunut toiminta voi muuttua ennen pitkää tutummaksi. (Petrelius 2003b, 9–10.)

3 TUTKIELMAN TOTEUTTAMINEN

3.1 *Tutkimuskysymykset*

Selvitän tutkielmassani mistä aiheista sosiaalityön sanomalehtikirjoituksissa kirjoitetaan, ja kuka saa äänensä kuuluviin näissä kirjoituksissa. Selvitän myös, ovatko sanomalehtikirjoitukset mahdollisuus sosiaalityön hiljaisuuden kulttuurin purkamiseksi. Vastaan tutkimuskysymyksiin aineistolähtöisen analyysin avulla perehtymällä sosiaalityön vuoden 2011 kotimaisiin päivälehtikirjoituksiin. Tutkielmassani haen vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Mitkä ovat sosiaalityön aiheet, joita sosiaalityön sanomalehtikirjoituksissa vuonna 2011 tuodaan esiin?
2. Kuka käyttää sosiaalityön ääntä julkisuudessa vuoden 2011 sanomalehtikirjoitusten perusteella?
3. Onko sanomalehtikirjoitusten avulla mahdollista purkaa sosiaalityön hiljaisuuden kulttuuria?

3.2 *Tutkimuskohteena sosiaalityön sanomalehtikirjoitukset*

Tutkielmani aineistona ja analyysin kohteena on yhteensä 85 vuoden 2011 aikana kahdessa suuressa päivälehdessä, Helsingin Sanomissa ja Aamulehdessä, julkaistua sosiaalityötä koskevaa lehtikirjoitusta (Liite 1). Ne ovat kokonaisuudessaan kaikki, mitä tietyillä hakusanoilla vuodelta 2011 löysin. Helsingin Sanomat ja Aamulehti ovat laajalevikkisimmät kotimaiset päivälehdet, pois lukien iltapäivälehdet, joihin kirjoittaessaan sosiaalialan ammattilaiset voivat osallistua laajemmin sosiaalityön julkisuuskeskusteluun. Rahkonen (2006) on todennut, että Helsingin Sanomat ja Aamulehti (Ilkan ohella) edustavat laajaa yleisjulkisuutta omilla alueillaan ja toimivat täten merkittävinä mielipidevaikuttajina. Helsingin Sanomilla on alueellisen julkisuusvaltansa lisäksi myös huomattava valtakunnallinen ulottuvuus. Määrittelin tutkielmani aineiston ajanjaksoksi vuoden 2011, koska tavoitteeni oli

saada viimeaikaista tietoa aiheista, joita sosiaalityötä koskevissa sanomalehtikirjoituksissa ja tämän myötä julkisessa keskustelussa nostetaan esiin.

Kirjoituksista 47 on julkaistu Helsingin Sanomissa ja vastaavasti 38 Aamulehdessä. Helsingin Sanomien kirjoituksista 21 on mielipidekirjoitusta, 15 muuta lehtijuttua ja 11 pääkirjoitusta. Aamulehden kirjoituksista 13 on mielipidekirjoitusta, 21 muuta lehtijuttua ja 4 pääkirjoitusta (Taulukko 1.). Muilla lehtijutuilla tarkoitan tutkielmassani niitä toimittajien kirjoittamia juttuja, joissa sosiaalityöntekijää, johtavaa sosiaalityöntekijää, sosiaalityön päällikköä tai sosiaalityön asiantuntijaa on haastateltu sosiaalityötä koskien. Muut lehtijutut on julkaistu lehtien kotimaan eri osastoissa.

Tarkimman analyysin kohteena tässä tutkielmassa ovat Helsingin Sanomien ja Aamulehden sosiaalityötä koskevat mielipidekirjoitukset. Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksista suurin osa (14) on asiakastyössä toimivien sosiaalityöntekijöiden, sosiaalityötä opiskelevien tai sosionomien kirjoituksia. Aamulehden mielipidekirjoituksista yksi on asiakastyössä toimivan sosiaalityöntekijän kirjoitus, yksi hoitovapaalta kirjoittavan sosiaalityöntekijän kirjoitus ja muiden (11) kirjoittajina ovat johtavassa asemassa olevat tai muut alan asiantuntijat. Tutkielmani teon lähtökohtana ei ollut kahden eri päivälehdessä kirjoitusten aiheiden tai kirjoittajien välinen vertailu, mutta nostan lehtien väliset erot esiin siltä osin kuin se on oman tutkielmani kannalta tarkoituksenmukaista.

Alun perin lähtiessäni keräämään tutkimusaineistoa pidin etusijalla asiakastyössä toimivien sosiaalityöntekijöiden kirjoituksia. Lukiessani läpi kirjoituksia huomasin kuitenkin, että myös muut sosiaalialan asiantuntijat tuovat mielipidekirjoituksissaan esiin sosiaalityön ääntä. Mielestäni myös nämä kirjoitukset voivat osaltaan olla purkamassa hiljaisuuden kulttuuria ja vaikuttamassa julkiseen keskusteluun sosiaalityöstä. Nämä kirjoitukset ovat siksi myös osana tutkielmani aineistoa. Lisäksi oli yllättävää huomata, että Aamulehden sosiaalityötä koskevien mielipidekirjoitusten kirjoittajina ovat useimmiten johtavassa tai päällikköasemassa olevat toimijat tai muut asiantuntijat. Näin ollen etusijatoiveeni asiakastyössä toimivien työntekijöiden kirjoituksista olisi johtanut siihen, että suurin osa Aamulehden mielipidekirjoituksista ja osa Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksista olisi rajautunut tutkimusaineistoni ulkopuolelle.

Sanomalehtien pääkirjoitukset ovat selkeitä arvokeskustelun herättelijöitä ja vaikuttamaan pyrkiviä kannanottoja, joten olen sisällyttänyt myös tutkielmani ajankohdan sosiaalityötä koskevat pääkirjoitukset ja pääkirjoitussivulla ilmestyneet kirjoitukset tutkielmani aineistoon.

TAULUKKO 1. Sosiaalityön kirjoitukset vuonna 2011 Aamulehdessä ja Helsingin Sanomissa

KIRJOITUSTEN lkm	HELSINGIN SANOMAT	AAMULEHTI
mielipidekirjoitukset	21	13
muut lehtijutut	15	21
pääkirjoitukset	11	4

3.3 *Aineiston analysointi*

Silverman (2000) haastaa tutkijoita aineiston analyysiin jo varhaisessa aineiston keräämisen vaiheessa. Tutkijan mukaan analyysin tekemisen aloittamiseen riittää jo esim. yksikin kirjaus, tallenne tai haastattelu. Aineiston analyysi ja kirjoittaminen on näin ollen mahdollista aloittaa jo ennen kuin koko aineisto on täsmällisesti kerätty. (Mt., 221.) Kaikissa tilanteissa on hyvä käydä aineistoa läpi omien tutkimuskysymysten valossa (Silverman 2000, 221; Tuomi & Sarajärvi 2009, 109).

Aineiston analyysimenetelmää valitessa on syytä pohtia, tuntuuko valittu menetelmä sopivalta, ja onko valitulla menetelmällä mahdollista esittää tutkimuksesta mielenkiintoisia yleistyksiä. Huolimatta siitä, kuinka mahtava tutkimuksen alkuperäinen tarkoitus on ollut, sen soveltuvuus aineistoon tulee ilmi vasta aineiston analyysin aloittamisen jälkeen. Laadullisessa tutkimuksessa alkuperäiseen tutkimussuunnitelmaan ripustautuminen voi pikemmin olla merkki riittämättömästä aineiston analyysistä kuin toteutuksen johdonmukaisuudesta. (Silverman 2000, 221–222.)

Bauerin (2000) mukaan sosiaalityö- ja sosiologien tutkijoilla on taipumus aliarvioida tekstimuotoista, kirjallista materiaalia aineistona. Tutkimusmenetelmien suosio kiertää toki syklisesti kulloisenkin muodin mukaan, mutta tekstien aliarviointiin voinee vaikuttaa myös haastattelun

suosio sosiaalitutkimuksen tutkimusmenetelmänä. Haastattelu on vakiintunut ja kätevä menetelmä sosiaalitutkijoiden piirissä. Samoin kuin puheen avulla, voidaan kuitenkin myös kirjoitetun materiaalin avulla väitellä kiistanalaisista asioista tai luoda taltiointeja. Kirjoitusten avulla voidaan siis yhtäläillä ilmaista mielipiteitä. (Bauer 2000, 131–132.)

Sisällönanalyysillä on mahdollista järjestää aineisto ymmärrettävään ja tiiviiseen muotoon niin, että sen sisältämä vahva informaatio kuitenkin säilyy. Analyysin tarkoituksena on luoda tutkittavasta ilmiöstä selkeä, sanallinen kuvaus. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.) Laadullisena tutkimusmenetelmänä sisällönanalyysille on tunnusomaista luoda analyysiyksiköistä kategorioita, joihin sisältyy olennaisin tutkittavasta ilmiöstä. Samaan kategoriaan luokitellut sanat tai lauseet sisältävät samantapaisen merkityksen. Juuri kategorioiden luominen on sisällönanalyysissä keskeistä. (Huotari 2009, 115.)

Laadullisen aineiston sisällönanalyysi voidaan tehdä aineistolähtöisesti, teorialähtöisesti tai teoriaohjaavasti. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä teoreettiset käsitteet luodaan aineistosta. Käsitteitä yhdistellään, jolloin saadaan vastaus tutkimustehtävään. Sisällönanalyysi pohjautuu tulkintaan ja päättelyyn, jossa empiirisestä aineistosta edetään kohti käsitteellisempää arviota tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108–118.) Teorialähtöisessä (deduktiivisessa) sisällönanalyysissä aineiston luokittelu perustuu aikaisempaan viitekehukseen, kuten teoriaan tai käsitejärjestelmään (Miles & Huberman 1994 Tuomen & Sarajärven 2009, 113 muk.). Aineistolähtöisestä analyysistä poiketen teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä teoreettiset käsitteet tuodaan valmiina, ilmiöstä ”jo tiedettynä”. Ero tulee näkyviin siinä, kuinka empiirinen aineisto liitetään abstrahoinnissa teoreettisiin käsitteisiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 117.)

Tuomen ja Sarajärven (2009, 91) mukaan sisällönanalyysia voidaan pitää sekä yksittäisenä menetelmänä että väljänä teoreettisena viitekehystenä. Tällöin se on mahdollista yhdistää erilaisiin analyysikokonaisuuksiin, ja sen avulla voidaan tehdä monenlaista tutkimusta. Sisällönanalyysi on lisäksi tekstianalyysimenetelmänä ainoa, joka on kehitetty empiirisissä sosiaalitieteissä. Vaikka useimmat klassisista sisällönanalyyseista kulminoituvat tekstirungon joidenkin tunnusmerkkien numeerisiin kuvauksiin, annetaan huomattava merkitys ”luokille”, ”ominaisuuksille” ja ”eroille” tekstissä ennen kuin minkäänlaista määrittämistä (kvantifikaatiota) tapahtuu. Tällä tavoin sisällönanalyysi yhdistää tilastollisen formalismin ja materiaalien laadullisen analyysin. Puhuttaessa kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen

jaosta sosiaalitutkimuksessa sisällönanalyysi on eräänlainen sekamuotoinen menetelmä, joka voi toimia välittäjänä kiistassa metodeista. (Bauer 2000, 132.) Tätä näkökulmaa mukaillen Tuomi ja Sarajärvi (2009, 91) kuvaavatkin sisällönanalyysia perusanalyysimenetelmäksi, jota on mahdollista käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä.

Krippendorff (2004) kuvaa sisällönanalyysia tieteelliseksi työkaluksi ja tutkimustekniikaksi, joka esimerkiksi tarjoaa uusia oivalluksia ja lisää tutkijan ymmärrystä tietyistä ilmiöistä. Sisällönanalyysin avulla pystytään tekemään valideja ja toistettavia päätelmiä aineistosta omassa kontekstissaan. (Krippendorff 2004, 18.)

Tässä tutkielmassa sisällönanalyysi toteutettiin aineistolähtöisesti niin, että tarkimman analyysin kohteena olevaa aineistoa, mielipidekirjoituksia, tarkastelemalla, läpilukemalla ja siinä esiintyviä asiakokonaisuuksia jäsentelemällä aineistosta erottui pian aihealueita, joiden perusteella mielipidekirjoitukset luokiteltiin viiteen pääryhmään (Taulukko 2.). Aineistoni mielipidekirjoitusten aiheet vuonna 2011 ovat lastensuojelu, palvelut, ammatillisuus, kehittäminen ja eriarvoisuus. Aineistoni muita lehtikirjoituksia, muita lehtijuttuja ja pääkirjoituksia, on tarkasteltu ja jäsenneilty myös aiheidensa kautta. Aineistoni peilaa vuoden 2011 sosiaalityöstä käytyä julkista keskustelua. Tutkimusaineistoa lukiessa alkoi vähitellen lisääntyä kiinnostus myös siihen, ketkä kirjoittavat sosiaalityöstä päivälehtiin tai saavat kirjoituksensa näihin lehtiin. Tämän vuoksi aineiston osalta analysoitiin myös sitä, millaisissa asemissa tekstien kirjoittajat kirjoitushetkellä toimivat.

Tutkielmassa tarkastellaan sosiaalityön sanomalehtikirjoituksia hiljaisuuden kulttuurin purkamisen mahdollisuutena niiden sosiaalityön aiheiden kautta, joista kirjoitettiin vuonna 2011, ja kuvataan sitä, kuka käyttää julkisessa lehtikirjoittelussa ääntä sosiaalityön osalta. Kuvatun analyysin avulla on pystytty parhaiten vastaamaan tässä tutkielmassa esitettyihin tutkimuskysymyksiin.

TAULUKKO 2. Mieli­pidekirjoitusten aiheet vuonna 2011 Aamulehdessä ja Helsingin Sanomissa

KIRJOITUKSEN AIHE	HELSINGIN SANOMAT	AAMULEHTI
1. Lastensuojelu	7	7
2. Palvelut	5	3
3. Ammatillisuus	4	0
4. Kehittäminen	3	1
5 Eriarvoisuus	2	2

3.4 Eettiset kysymykset

Eettisten kysymysten puntarointi alkoi jo tutkielmani alkuvaiheessa tutkimuskohteen valintaa koskevinä kysymyksinä. Alkuperäinen ajatukseni tutkielman varhaisessa suunnitteluvaiheessa oli sosiaalityön ammattilehtikirjoitusten tutkiminen. Samaan aikaan halusin kuitenkin saada tietoa siitä, mistä sosiaalityössä vuoden 2011 aikana keskustellaan laajemmin julkisesti. Ammattilehtikirjoituksia tarkastelemalla en olisi tavoittanut parhaiten tätä tietoa, koska ammattilehtikirjoitukset ovat usein rajatun kunkin alan toimijoiden ja muiden alan tiedosta kiinnostuneiden mielenkiinnon kohteena. Laaja julkinen mielenkiinto ja keskustelu eivät välttämättä ammattilehtikirjoituksia tavoita. Osaksi tämän vuoksi rajasin myös tieteelliset artikkelit tutkielmani ulkopuolelle. Lähtökohtaisesti mielenkiintoni ei kohdistunut sosiaalityön tieteellisiin kirjoituksiin tai julkaisuihin, vaan halusin tutkia nimenomaan asiakastyötä tekevien sosiaalityöntekijöiden kirjoituksia omasta työstään. Näiden syiden vuoksi tutkimuskohteekseni valikoituivat sanomalehtikirjoitukset.

Tutkimusongelmani muotoiluun vaikuttivat edellä esittämäni rajaukset tutkimuskohteesta. Siihen vaikuttivat myös käytännön työssä kokemani sekä tieteellisistä ja ei-tieteellisistä kirjallisista lähteistä lukemani. Eri yhteyksissä kuulemani huhut koskien sosiaalityöntekijöille asetettuja kieltoja julkisiin kannanottoihin tietyissä kehittämis- tai kriisitilanteissa aikaansai­vat halun tutkia sosiaalityön julkisia esille tuloja. Mielestäni kieltoihin julkisesta puhujuudesta tai muunlaisesta julkisesta esilletulosta liittyy suuria eettisiä jännitteitä. Halusin selvittää, mistä aiheista sosiaalialalla toimivat kirjoittavat, ja kuka todellisuudessa käyttää julkista sosiaalityön ääntä.

Aineiston keruuvaiheeseen liittynyt huoleni aineiston riittämättömyydestä osoittautui turhaksi. Huoleni liittyi myös siihen, onnistunko keräämään kaikki vuoden 2011 sosiaalityötä koskevat Helsingin Sanomien ja Aamulehden kirjoitukset luotettavasti osaksi aineistoani. Verraten laaja aineistoni lienee riittävä todiste siitä, että aineiston keruu on suoritettu mahdollisimman luotettavasti ja tarkasti. Sosiaaliala näyttäytyy aineiston kokonaismäärää tarkasteltaessa yhteiskunnan alueelta, joka kiinnostaa, ja josta kirjoitetaan laajasti julkisuudessa.

Koska aineistoni on kerätty julkisista asiakirjoista, ei tutkittavien suostumusta tutkimukseen ole tarvittu (esim. Mäkelä 2006, 365). Vaikka tutkimuskohteenani ovat julkiset lehtikirjoitukset, ja kirjoittajat ovat esiintyneet omilla nimillään, olen rajannut tutkimukseni koskemaan lehtikirjoitusten aiheita ja kunkin kirjoittajan asemaa. Tutkimuskysymyksiin vastaamisen kannalta olennaista ei ole ollut se, kuka henkilö kunkin kirjoituksen on kirjoittanut. Tämän tutkielman kannalta olennaista oli selvittää, millaisissa asemissa olevat toimijat kirjoittavat ja saavat äänensä kuuluviin lehtikirjoitusten kautta.

Tutkimusaineistona olleita mielipidekirjoituksia läpikäydessäni aloin vähitellen ymmärtää, etteivät käytännön sosiaalityötä tekevät ole juuri kirjoittaneet tai saaneet kirjoituksiaan julkaistuksi Aamulehdessä vuonna 2011. Ero oli selvä Helsingin Sanomiin verrattuna, jossa sosiaalityöntekijöiden kirjoituksia oli selvästi enemmän. Eettisesti tämä huomio on merkittävä, koska pirkanmaalaisen sosiaalityön kentän ääni vaikuttaisi näin jäävän osittain kuulumattomiin. Vaikka organisaatioissa julkinen esiintulo ja puhujuus keskitettäisiin sovitusti tietyille toimijoille, kuten esimerkiksi Tampereen lastensuojelun osalta näyttäisi aineistoni perusteella tapahtuvan, on todennäköistä, että kentälle julkisuuden ulkopuolelle jää vaiettuja asioita.

Tutkielman tekeminen osoitti todeksi sen, että vaikka tutkimuskohteena ei ole elävä kohde, vaan lehtikirjoitukset, tutkimuksen eri vaiheissa nousee tästä huolimatta esiin monenlaisia eettisiä kysymyksiä. Rauhala ja Virokannas (2011, 252) ovat todenneet, että sosiaalityön tutkimusetiikan kysymykset tulevat saamaan enemmän painoarvoa sosiaalityön kysymysten monimutkaistuessa ja alan akateemistuksessa, mikä on varmasti suotuisa kehitys sosiaalityön tutkimuksen ja sen kohteena olevien ilmiöiden kannalta.

4 SOSIAALITYÖN SANOMALEHTIKIRJOITUKSET

Tässä luvussa esittelen kokoavasti aineistoni, Helsingin Sanomien ja Aamulehden sosiaalityön lehtikirjoitukset, niiden aiheiden kautta. Aluksi esittelen mielipidekirjoitukset, jotka ovat tutkielmassani tarkemman analyysin kohteena. Mielipidekirjoituksia on yhteensä 34 ja niiden aiheet ovat lastensuojelu, palvelut, ammatillisuus, kehittäminen ja eriarvoisuus. Aiheiden jakautuminen päivälehdittäin on esitelty taulukossa 2. Esitän kaikki tässä luvussa esiintyvät aineistonäytteet juoksevin numeroin (esim. [1], [2], [3]...). Aineistonäytteitä esittämällä haluan osaltani tuoda esiin mielipidekirjoituksia kirjoittaneiden sosiaalityön ääntä. Tarkemmat tiedot aineistonäytteistä ovat liitteessä 1. Esittelen tässä luvussa myös aineistoni muut lehtikirjoitukset, eli yhteensä 36 muuta lehtijuttua ja 15 pääkirjoitusta.

4.1 *Mielipidekirjoitukset*

4.1.1 *Lastensuojelu*

Mielipidekirjoituksista yhteensä 14 koski lastensuojelua. Lastensuojelusta ja sen haasteista on viime aikoina kirjoitettu ja keskusteltu paljon julkisuudessa. Tämän vuoksi ei ollut yllättävää, että tutkielmani aineistoon sisältyy useita lastensuojelua koskevia kirjoituksia.

Kahdeksassa lastensuojelua koskevassa kirjoituksessa viitattiin resurssien vähyteen. Osassa kirjoituksista resursseihin viitattiin epämääräisemmin, ilman tarkennusta siitä, mitä kirjoittaja oikeastaan resursseilla tarkoittaa.

Tosiasiassa yhä useampi lapsi päätyy lastensuojelun asiakkaaksi, ja samalla kaaos sosiaalitoimissa kasvaa, kun resurssit eivät lisäänty samassa tahdissa. [8]

Kunnille määrättävät tuntuvat sanktiot koskien lasten tilanteen selvittämisen laiminlyöntiä ja selvitysten tekemistä virka-apuna (...) antaisivat myös lasten asemasta

huolissaan oleville sosiaalityöntekijöille selkänoojaa resurssien saamiseksi työhönsä. [48]

Ennaltaehkäisevään työhön kuraattoreiden resurssit eivät juurikaan riitä (...). [55]

Lasten huostaanottoihin kantaa ottavissa kirjoituksissa resurssien puute tuotiin esiin palveluiden ja lasta kannattelevan tuen riittämättömyytenä. Näissä kirjoituksissa viitattiin myös yhteiskunnalliseen vastuuseen ja lasten eriarvoiseen asemaan eri kunnissa.

Viime vuosina kaikki kunnat eivät ole enää pystyneet järjestämään tarvittavia lastensuojelupalveluja. Kuntien väliset erot ovat tavattoman suuret ja lapset eriarvoisessa asemassa. [19]

Päättäjien tulisi kantaa moraalinen vastuunsa ja varmistaa kattavat palvelut ja tukimuodot yhdelle yhteiskunnan heikoimmassa asemassa olevalle ryhmälle – jonka voi tuskin olettaa kyselevän itse oikeuksiensa perään. [20]

Neljässä avohuollon tukitoimia, lapsiperhetyötä ja tukiperheitä sekä sijaishuoltoa koskevissa mielipidekirjoituksessa nostettiin esiin lähiverkoston mahdollisuudet lasten ja perheiden tukemisessa. Yhdessä kirjoituksessa [51], lapsiperheiden sosiaalityön palvelupäällikkö vastasi kirjoitukseen, jossa kysyttiin, onko lasten seksikauppaan vienti aikuisen mukana lastensuojelun asia. Palvelupäällikkö toi kirjoituksessaan esiin myös muiden kuin vain lasta lähimpinä olevien vastuuta lasten hyvinvoinnista.

Perhetyö ei ole suunnattu yksistään kotiäitien tueksi, vaan sitä saavat erilaisissa elämäntilanteissa olevat asiakkaat. Perheen tukemiseksi kartoitetaan myös lähiverkoston mahdollisuudet auttaa yhdessä lastensuojelun kanssa. [56]

Vanhemman sairastuessa vakavasti kartoitetaan perhetyön lisäksi perheen muun verkoston auttamismahdollisuudet. [57]

Kenen tahansa lapsen ja perheen tilanne voi syystä tai toisesta kriisiytyä. Silloin tarvitaan paljon välittävää läheisverkostoa ja laadukkaita palveluita. [60]

Vanhemmilla ja muilla huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsistaan. (...) Myös muiden aikuisten tehtävä on ilmoittaa suojelun tai avun tarpeessa olevista lapsista lastensuojeluviranomaisille. [51]

Tarkemmin kuvattuna resurssien puute sosiaalityössä näkyy useamman kirjoittajan mielestä sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuutena ja pulana pätevistä työntekijöistä.

Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus ja epäpätevät työntekijät ovat todellinen epäkohta – eikä vähiten asiakaslasten näkökulmasta. [20]

Eräiden arvioiden mukaan joka toisella huostaan otetulla lapsella kunnan vastaava sosiaalityöntekijä on vaihtunut vuoden aikana. [19]

Suomessa on pula pätevistä sosiaalityöntekijöistä. (...) Korkealaatuiseen lastensuojelutyöhön kuuluu suunniteltu, oikein resursoitu ja ammatillisesti pätevien työntekijöiden rauhassa tekemä työ. [21]

Sosiaalityöntekijöiden pysyvyyttä työssä tulisi joidenkin kirjoittajien mielestä edistää parantamalla alan palkkausta. Kirjoittajat kokevat palkkauksen vaikuttavan työn pitkäjänteisyyteen ja parantavan myös tätä kautta lasten asemaa.

Sosiaalityöntekijöiden työoloja ja palkkausta tulisikin tarkistaa, jotta pitkäjänteinen ja tuloksellinen työskentely mahdollistuisi. [20]

(...) sosiaalityön, lastensuojelun ja huostaan otettujen lasten asemaa helpotettaisiin parhaiten lisäämällä sosiaalityöntekijöiden virkoja ja maksamalla työstä myös parempaa palkkaa, jotta töihin saataisiin päteviä ja pysyviä työntekijöitä. [21]

Ei ole yllättävää, että useampi kirjoittaja toi esiin lastensuojelun suuret asiakasmäärät ja alalla vallitsevan kiireen. Työtä kuvattiin ”laastarointina” ja ”tulipalojen sammutteluna”.

(...) systemaattiseen muutossosiaalityöhön ei ole mahdollisuuksia liian suuren asiakasmäärän ja vähäisten resurssien takia. (...) työ koostuu lähinnä laastaroinnista ja tulipalojen sammuttelusta. [8]

Lastensuojelun asiakasmäärien kasvu on lisännyt kuntien työntekijöiden työpainetta. [19]

(...) sosiaalityössä tehdään jatkuvaa kriisiytyneiden tilanteiden selvittelyä ja sammutellaan tulipaloja. [21]

Lastensuojelua koskevissa kirjoituksissa korostettiin myös avohuollon ja ehkäisevän työn merkitystä lasten ja heidän perheidensä tilanteissa. Näillä nähtiin olevan merkitystä esimerkiksi huostaanottoa ehkäisevänä toimena. Yhden kirjoittajan mielipide oli, että lasten huostaanotot voisivat vähentyä myös eri toimijoiden yhteistyöllä.

Huostaanottojen vähentäminen edellyttää tietenkin huomion kiinnittämistä suuriin yhteiskunnallisiin kysymyksiin, kuten alkoholihaittoihin, köyhyyteen, työttömyyteen ja huumeiden käyttöön sekä lasten ja perheiden ehkäisevän sosiaali- ja terveystyön tehostamista. [19]

Oleellista on myös korostaa lastensuojelun avohuollossa tehtävän työn merkitystä huostaanottoihin. (...) Lyhyet ja oikea-aikaiset avohuollon sijoitukset ja muut oikein kohdennetut avohuollon tukitoimet voivat parhaimmillaan estää tilanteen ajautumisen varsinaiseen huostaanottoon. [20]

Jotta hoitoonohjaus lastensuojelun puolelta onnistuisi ja jotta terveydenhuollon piirissä olevien vanhempien lapset saisivat tarvitsemansa tuen, on välttämätöntä tiivistää lastensuojelun ja terveydenhuollon yhteistyötä. [13]

Kahdessa kirjoituksessa tuotiin esiin mielipide lapsen ja vanhempien tukemisesta vanhempien erotilanteessa. Toinen kirjoitus korosti lapselle tarjottavan tuen merkitystä erotilanteessa, erityisesti edunvalvojan määräämistä lapselle, toinen vanhempien tukemista. Molempien kannanotto oli kuitenkin lapsen edun toteutumisen puolesta. Jälkimmäisenä ilmestynyt mielipidekirjoitus [12] otti kantaa aiemmin ilmestyneeseen kirjoitukseen [11].

(...) tilanteessa, jossa lapsi ei saa tukea vanhemmiltaan ja molemmat vanhemmat pyrkivät saamaan lapsen puolelleen toista vanhempaa vastaan, lapsella pitäisi eh-

dottomasti olla aikuinen, jonka puoleen kääntyä ja joka pystyy puolueettomasti selittämään asioita lapselle. [11]

(...) vanhemmille tulisi olla saatavilla riittävästi tukea niin eron akuutissa vaiheessa kuin usein myös pitkään eron jälkeen. (...) Lapsen hyvinvointi ei ole riippumaton vanhemmista, ja tuki vanhemmille koituu lapsen hyväksi. [12]

Kaksi mielipidekirjoitusta koski koulukuraattorityötä kuvaten työtä, sen reunaehtoja ja roolia oppilashuoltoryhmässä. Toinen kirjoituksista [58] oli vuoden 2011 ainoa Aamulehden mielipidekirjoitus, jossa kirjoittajana oli käytännön sosiaalityötä tekevä sosiaalityöntekijä. Toisen kirjoittajana on väitöskirjatutkimuksen koulukuraattorin työstä tehnyt asiantuntija.

Kuraattorit kokevat olevansa sosiaalityöntekijöitä ja kasvattajia. He kokevat tehtäväkseen ennen kaikkea oppilaiden tukemisen oppivelvollisuuden suorittamiseen ja sitä kautta yhteiskuntaan integroitumiseen. Kuraattoreilla on hyvin erilaiset reunaehdot työssään. Joku toimii pelkästään yhdellä koululla, ja jollakin on 22 koulua hoitettavanaan. [55]

Koulukuraattoritoimintaa on kouluissa ollut jo vuosikymmeniä, mutta harmillisesti koulukuraattori-nimike ei kerro mitään työn sisällöstä. Koulukuraattori on koulun sosiaalityöntekijä. (...) Koulukuraattori toimii myös opettajien tukena. (...) Koulukuraattori kuuluu myös moniammatilliseen oppilashuoltoryhmään (...). Koulukuraattorien työalueeseen kuuluvien oppilaiden määrä vaihtelee eri kunnissa sadoista yli kahteen tuhatoppilaaseen. Vastaavasti koulujen määrä voi vaihdella yhdestä lähes pariinkymmeneen. Ei siis ole mikään ihme, jos oppilaille ei aina selviä, mitä koulukuraattori työkseen tekee. [58]

Kirjoituksista vain yhdessä pohdittiin suoraan yhteiskunnan arvovalintoja. Kirjoittaja viittasi siihen, että lastensuojelun huonon tilanteen muuttamiseksi ei päättäjien taholta osoiteta riittävää halua.

Päättäjien kauniilla sanoilla ja toiveilla ei vain ole ollut tapana muuttua käytännön toimiksi. (...) Jotta sosiaalityöntekijöiden lähtökohtaisia mahdollisuuksia asiakkaiden auttamiseen saataisiin parannettua, olisi pohdittava vakavasti arvovalintoja. [8]

Sosiaalityö on alana lainsäädännön määrittämää ja erityisesti lastensuojelua pidetään vahvasti lakiin perustuvana työnä. Lastensuojelua koskevissa mielipidekirjoituksissa lakiin tai sen määrittämään työskentelyyn viitattiin seitsemässä kirjoituksessa. Ymmärrettävästi lastensuojelulakiin viitattiin eniten. Kirjoituksissa kuvattiin lastensuojelulain velvoittamaa työtä ja myös lakiin liittyviä epäkohtia.

(...) lastensuojelulaki on jo vuoden 2008 alusta saakka velvoittanut aikuista palvelevan työntekijän turvaamaan lapselle riittävän hoidon ja tuen (...) [13]

Lastensuojelulain hengessä ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan ja tarjotaan peruspalveluissa (...) [20]

Lakia pitäisi muuttaa niin, että aina, kun vanhemmat vievät huolto- ja tappamisriidan oikeuteen, lapselle määrätään edunvalvoja. (...) Lastensuojelulaki on edunvalvonta-asiassa muutenkin niin ympäröörä (...). [11]

Sosiaalityöntekijän kirjaamisvelvollisuus perustuu lakiin (...). Yhä useampi asiakas haluaa jälkikäteen selvittää, mitä tietoja hänestä on dokumentoitu ja siihen asiakkaalla on oikeus. [56]

Lastensuojelulain mukaan koulukuraattorin tulee antaa tukea ja ohjausta peruskouluisten koulunkäyntiin sekä ehkäistä ja poistaa oppilaiden kehitykseen liittyviä sosiaalisia ja psyykkisiä vaikeuksia. [58]

4.1.2 Palvelut

Palveluita koskevia mielipidekirjoituksia oli kahdeksan ja ne käsittelivät kehitysvammaisten, sosiaaliviraston, päihdehoidon ja vanhusten palveluita. Yksi kirjoitus käsitteli itsemurhan tehneen ihmisen läheisten palveluiden ja tuen tarvetta. Kirjoitukset ottivat näin ollen kantaa sosiaalityön eri alueiden palveluiden puolesta.

Yksi mielipidekirjoitus oli vastaus aiemmin Helsingin sanomissa ilmestyneisiin useisiin (kansalaisten) mielipidekirjoituksiin kehitysvammaisten asumisesta ja arkielämään liittyvistä epäkohdista. Kirjoittaja otti kantaa kehitysvammaisten erityispalveluiden hankintaan ja kilpailuttamiseen. Kirjoittajan mielestä sosiaalityöntekijät tekevät kehitysvammapalveluissa työtä, johon heillä ei ole koulutusta. Samassa mielipidekirjoituksessa kirjoittaja oli huolissaan vammaisten ja heidän läheistensä vaikuttamisen mahdollisuuksista suhteessa muutoksiin, joita kilpailutettujen palveluiden sopimuskausien päättymiset aiheuttavat.

Hankinta on kuitenkin oma ammattinsa ja vaatii paljon työtä. Nyt kuntien sosiaalityöntekijät saaneet toimihenkilöt on pantu hankkijoiksi. Se merkitsee valtavaa työmäärää ja aikaa kokemuksen karttumiseen, aikaa, jota ei voi käyttää sosiaalityöhön. (...) Vammaisella tai hänen lähimmillään ei ole mahdollisuutta vaikuttaa ratkaisuihin. (...) Käyttäjän eli kehitysvammaisen mielipiteen on myös voitava vaikuttaa päätöksiin, jotta hänen elämänsä olisi siedettävää. [3]

Eräs kirjoittaja ja hänen kanssaan samassa kirjoituksessa ”joukko muita huolestuneita sosiaalityöntekijöitä” ottivat kantaa Helsingin sosiaaliviraston suunnitelmiin vähentää 15 aikuissosiaalityöntekijän virkaa. Kirjoittajien mukaan suunniteltu organisaatiouudistus aiheuttaisi sen, että palveluja tarjottaisiin entistä harvemmille.

Sosiaaliviraston sosiaalityöntekijät ovat huolissaan asiakkaiden asemasta uudessa organisaatiossa. On sosiaalityön eettisten ohjeiden ja sosiaalihuoltolain vastaista rajata sosiaalityön palveluihin pääsevää asiakaskuntaa iän, asiakassuhteen aieman keston tai kulttuurisen alkuperän perusteella. (...) Huollollinen sosiaaliohjaus ja kirjallinen etuuskäsittely eivät riitä vastaamaan asiakkaiden palvelutarpeisiin. (...). Sosiaalityöntekijöiden virkojen vähentäminen tuntuu lyhytnäköiseltä säästöpolitiikalta jo muutenkin murenevassa hyvinvointivaltiossa. [15]

Edelliseen mielipidekirjoitukseen aikuissosiaalityön virkojen ja palveluiden säilyttämisen puolesta julkaistiin mielipideosastolla yksi vastaus, jonka kirjoittajina olivat Helsingin sosiaaliviraston sosiaalijohtaja ja aikuispalvelujohtaja

Kirjoituksesta saa käsityksen, että aikuissosiaalityöstä oltaisiin vähentämässä virkoja. Näin ei ole, vaan kyseiset 15 virkaa on kaupunginhallituksen päätöksellä muutet-

tu sosiaaliohjaajan viroiksi. (...) Ratkaisu liittyy sosiaaliasematoiminnan kokonaiskehittämiseen (...). [16]

Mielipidekirjoituksessa päihdehuollon palveluihin pääsyn ongelmista otettiin selkeä kanta siihen, mikä on päihdehoitoon pääsyn esteenä pääkaupungissa. Tässäkin kirjoituksessa viitattiin aiemmin julkaistuihin mielipidekirjoituksiin päihdehuollosta.

Mielestäni Helsingissä merkittävin päihdehoitoon pääsyä vaikeuttava tekijä on se, että päihdehuollon laitostarkkaisuhoitoa itsenäisesti hakeville asiakkaille ei anneta valituskelpoisia päätöksiä. Tämä merkitsee sitä, että kielteisistä tai osittain kielteisistä yksilötason laitostarkkaisuhoitoratkaisuista ei välity tietoa luottamuselimille. (...) Todellisen kuvan muodostamiseksi tarvitaan (...) lakipykälät, jotka velvoittaisivat Helsingin päihdehoidon antamaan valituskelpoiset päätökset laitostarkkaisuhoitoa hakeville. [17]

Vanhusten palveluihin otettiin kantaa Helsingin kaupungin sosiaali- ja lähityön päällikön vastauksessa vanhusten kerhon toimintaa koskevaan mielipidekirjoitukseen. Vastauksessa perustellaan erään Helsingissä toimivan vanhusten kerhon muuttuneita toimintatapoja ja kerhotilan muuttumista maksulliseksi. Aiemmin julkaistun mielipidekirjoituksen kirjoittaja oli ollut huolissaan myös sosiaalityöntekijöiden panoksen pienentymisestä osana kehotoimintaa. Sosiaali- ja lähityön päällikkö vastasi myös tähän arvosteluun.

Kerho muuttuu maksulliseksi kiinteistön talotoimikunnan päätöksellä. (...) Kun ryhmän toiminta on vakiintunut, sosiaaliohjaajat ovat tukeneet ryhmän toimintaa vieraillemalla paikalla vähintään kaksi kertaa vuodessa kertomassa palveluista ja kuulemassa toiveita. Ryhmä päätti itse jatkaa toimintaansa tässä uudessa tilanteessa. [18]

Vanhusten palveluihin palvelukeskuskortin osalta ottivat kantaa kaksi Aamulehdessä ilmestynyttä mielipidekirjoitusta. Taustalla on ikäihmisten palvelujen lautakunnan päätös ikäihmisten palvelukeskuskortin saajan ikärajan nostamisesta 60 vuodesta 65 vuoteen. Palvelukeskuskortti käy kaupungin neljässä palvelukeskuksessa, useissa muissa seniorikeskuksissa ja useammassa korttelikerhossa. Kortti oikeuttaa näissä paikoissa kaupungin tukemiin aterioihin. Ensimmäinen kirjoitus [50] on tilaajapäällikön vastaus lukijan mielipide-

kirjoitukseen. Toinen kirjoitus [52] on kaupunginvaltuutetun, sosiaalityön professorin mielipide palvelukeskuskortin ikärajan nostamista vastaan.

Päätöksen taustana on tarjota kaupungin tukema ateria nimenomaan niille ikäihmisille, joiden toimintakyky on laskenut tai on vaarassa laskea. (...) kaikille ei välttämättä ole tarkoituksenmukaista maksaa verorahoista kaupungin ateriaetua. [50]

Monelle eläkeläiselle käynnit palvelukeskuksessa ja korttelikerhossa ovat edullisen ja ravitsevan ruoan lisäksi tärkeä sosiaalinen tapahtuma. Siksi ikärajan nostaminen palvelukeskuskortin kohdalla tuntuu huonolta ja epäreilulta ratkaisulta. [52]

Kirjoitus itsemurhan tehneen läheisten palveluiden ja tuen tarpeesta oli asiantuntijan kirjoitus. Se otti kantaa sekä omaisten että ammattiauttajien tuen tarpeeseen.

Itsemurhien ehkäisemiseen tähtäävien toimien lisäksi on muistettava satsata myös tukeen, jota osa itsemurhan tehneiden läheisistä ja omaisista tarvitsee. Yksi kaipaa pitkäjänteistä terapiaa, toinen lyhyempää psykososiaalista tukea ja kolmas haluaa jakaa tuskaansa vertaistukiryhmässä. Erilaisia palveluja tulisi olla tarjolla tarpeen mukaan. (...) Tuen tarve pitäisi tunnistaa nykyistä paremmin myös ammattiauttajien työyhteisöissä. Kun asiakas tekee itsemurhan, voi hänen työntekijänsä tarvita ylimääräistä tukea esimerkiksi henkilökohtaisen työnohjauksen muodossa. [49]

4.1.3 Ammatillisuus

Aineistoni mielipidekirjoituksista neljä käsitteli sosiaalityön ammatillisuutta, jokainen sen eri puolia tai tämän hetken epäkohtia kuvaten. Tässä luvussa ammatillisuuden piiriin on katsottu kuuluvaksi myös sosiaalialan koulutukseen liittyvät kirjoitukset. Kuten edellä palveluita koskevissa kirjoituksissa, myös ammatillisuutta koskevissa kirjoituksissa voi selvästi nähdä, kuinka yksi mielipidekirjoitus ”ruokkii” toisia kirjoituksia eli saa aikaan lisääntyvää julkista keskustelua aiheesta. Ammatillisuuden osalta Aamulehden mielipidekirjoitukset poikkesivat vastaavista Helsingin Sanomien kirjoituksista siinä, että yksikään ei aiheeltaan suoranaisesti koskenut ammatillisuutta.

Yksi kirjoituksista otti kantaa aiemmin Helsingin Sanomissa julkaistuun pääkirjoitukseen [37] sosiaalityötä ohjaavista asenteista. Kirjoittajat, sosiaaliohjaaja ja sosiaalityöntekijä, perustelivat ammatillista toimintaa, erityisesti toimeentulotukityön osalta, ja viittasivat lain velvoitteisiin ja yhdenvertaisuuteen työtä ohjaavina periaatteina. Kirjoittajat myös puolustautuivat kokemaansa median arvostelua vastaan.

Sosiaaliasemilla tehtävä työ on pääosin toimeentulotukilain soveltamista käytäntöön eli toimeentulotukipäätösten tekemistä eduskunnan säätämän lain pohjalta. Toimeentulotukityö on byrokratiatyötä, johon kuuluu tuen lisäksi kontrolli. (...) Yhdenvertaisuuden periaate on erittäin tärkeä sosiaalityössä (...). (...) Yksittäisen työntekijän sijaan syyllistävät asenteet ovat kuitenkin usein peräisin julkisesta keskustelusta; siitä samasta, jota Helsingin Sanomatkin pääkirjoituksellaan ja uutisoinnillaan ruokkii. [1]

Sosiaalityön opiskelija toi omassa kirjoituksessaan esiin vahvan kannanoton alalla vallitsevaan tilanteeseen, epäpätevien työntekijöiden suureen määrään alalla. Tästä huolimatta hän kirjoituksesta päätellen kuitenkin itse työskenteli epäpätevänä sosiaalityön sijaisena.

Olen ensimmäisen vuoden sosiaalityön opiskelija. Olen suorittanut 18 opintopistettä. (...) Tästä huolimatta työmarkkina-arvoni on kadehdittava. Töitä on jatkuvasti tarjolla (...). Sosiaalityöntekijöiden epäpätevyys on lailla turvattu ja saa aikaan kaoottisen tilanteen, jossa jokaisessa suuremmissa kaupungissa työskentelee epäpäteviä työntekijöitä. [6]

Sosiaalityön opiskelijan mielipidekirjoitukseen vastattiin yhdessä myöhemmin julkaistussa mielipidekirjoituksessa. Tässä kirjoituksessa kaksi ylemmän sosionomikoulutuksen suorittanutta sosionomia toivat julki ihmetyksensä siitä, kuinka tilanteen, epäpätevien työntekijöiden käytön, annetaan jatkua. Oman koulutustaustansa mukaisesti he puolustivat sosionomien paikkaa sosiaalialalla, ja ehdottivat jatkossa nykyisen työvoiman tehokkaampaa käyttöä.

Sosiaalialalla vallitsee kuntasektorilla paha, pitkäaikainen rakenteellinen työvoimapula. Pula koskee sosiaalityöntekijöitä. Sosiaaliohjaajista Suomessa ei ole erityistä pulaa. (...) Kyse on siitä, että kunnallisella sektorilla sosiaalialan koulutus ja työpai-

kat eivät kohtaa. (...) Työtä on jatkossa jaettava kunnissa sosiaalialalla aivan uudella tavalla, ja jo olemassa oleva koulutettu sosiaalialan työvoima on hyödynnettävä paremmin. [7]

Sosionomien kirjoitukseen vastasi omalla mielipidekirjoituksellaan sosiaalityön pääaineopiskelija. Kirjoittajan mielestä sosiaalityöntekijöiden koulutustason laskeminen ei olisi vastaus alalla vallitseviin epäkohtiin, ja tuo esiin ajatuksen erikoistumisopintojen tarpeellisuudesta. Kirjoittaja nosti esimerkiksi julkisen keskustelun asiakkaiden lastensuojelukokeuksista.

Sosiaalityön haasteet eivät ole helppoja yliopistokoulutuksen saaneellekaan. (...) Koulutustason alentamisen sijaan haastavaan lastensuojelun sosiaalityöntekijän virkaan voitaisiin pikemminkin vaatia lainsäädännön, työmenetelmien ja etiikan erikoistumisopinnot. [9]

4.1.4 Kehittäminen

Sosiaalialan kehittämistä koski neljä mielipidekirjoitusta. Kahdessa kehittämistä koskevassa kirjoituksessa [5], [10] kirjoittajina olivat sosiaalialan osaamiskeskuksen johtajat. Yhden kirjoituksen oli kirjoittanut alalla toimiva sosiaalityöntekijä ja yhden kaupunginvaltuutettu, sosiaalityön professori. Kolmessa, eli lähes kaikissa kehittämistä koskevassa kirjoituksessa viitattiin lakiin, sekä sosiaalityön lakisäätteisten töiden osalta että tietohallinto- tai terveydenhuoltolain osalta.

Mielipidekirjoituksen kirjoittajat ottivat kantaa tietojärjestelmien heikkoon käytettävyyteen ja tiedon siirron hitauteen eri palveluiden välillä. Tietojenkäsittelyyn panostaminen on kirjoituksessa liitetty tuottavuuden ja tehokkuuden parantamiseen alalla.

Sosiaalialalla on tehty tietojenkäsittelyn yhtenäistämiseen liittyvää perustyötä (...). Kun etsitään kuumeisesti keinoja erityisesti julkisten palvelujen tuottavuuden parantamiseksi pitkällä aikavälillä, tulisi hyödyntää tämäkin työ ja saada tulokset jalkauteuksi kuntien arkitoimintaan. [5]

Toisessa kirjoituksessa kirjoittajat ottivat kantaa sosiaalialaan ja sosiaalihuoltoon kohdistuvan tutkimuksen ja tätä kautta palveluiden uudistamisen puolesta. Tässä kirjoituksessa nähtiin myös resurssien vahvistaminen, kuten riittävä ja pätevä henkilöstö, kehittämisen kohteena. Sosiaalityön piirissä on keskusteltu vilkkaasti käytännön sosiaalityön ja tutkimuksen välisestä rajapinnasta ja sujuvammasta yhteistyöstä. Kirjoitus otti kantaa myös tämän yhteistyön kehittämiseksi.

Tiedon ja toiminnan yhteyttä on vahvistettava. Nyt tutkimuksen puuttuminen ja erillisuus kehittämistyöstä haittaavat sosiaalialan tietoperusteista johtamista ja kehittämistä. Ne puolestaan ovat ratkaisevia uuden henkilöstön saamisessa ja osaajien alalla pysymisessä. Pätevä ja riittävä henkilöstö taas on yksi selkeä edellytys palvelujen laadulle ja vaikuttavuudelle. (...) Sosiaalialalta puuttuu rahoituskanava, jossa sekä tutkimuksen (eli tieteellisen tiedontuotannon) ja kehittämisen (eli käytännön uudistustoiminnan) osa-alueet yhdistyisivät. [10]

Yksi kehittämistä koskeva mielipidekirjoitus oli sosiaalityöntekijän kirjoittama. Kuten useampi muukin lastensuojelua koskevista kirjoituksista, tämä kirjoitus otti vahvasti kantaa alan lisäresursoinnin tarpeen ja paremman palkkauksen puolesta.

Ongelmana on, että muodollisesti pätevät sosiaalityöntekijät hakeutuvat muihin tehtäviin alan palkkauksen takia. Monessa kunnassa on niin vähän sosiaalityöntekijöitä, etteivät lakisääteisetkään työt tule tehdyksi. Sosiaalityön kehittäminen tarkoittaa tällä hetkellä käytännössä lisäresursseja (...). [14]

Yksi kirjoittaja esitti mielipiteen koko perusturvajärjestelmän toimimattomuudesta ja sen kehittämistarpeen puolesta. Hänen mukaansa perusturvan taso Suomessa on jäänyt jälkeksi yleisestä tulokehityksestä.

Suomen sosiaaliturvajärjestelmä on niin monimutkainen, että apua tarvitsevan kansalaisen on oltava melkoinen tuhattaituri osatakseen hakea itselleen kuuluvan avun oikeaan aikaan ja oikeasta paikasta. (...) Kun perusturva ei toimi, on sitä syytä uudistaa. Eräs tapa on esittää 900 euron perusturvaa kuukaudessa verottomana jokaiselle täysi-ikäiselle (...). Esitys merkitsisi minimietuuksien tuntuvaa korottamista

sekä sosiaaliturvajärjestelmän selkeyttämistä. Näille molemmille asioille on huutava tarve tänä päivänä. [54]

4.1.5 Eriarvoisuus

Eriarvoisuutta koskevia mielipidekirjoituksia oli aineistossani neljä. Yksi kirjoituksista otti laajasti kantaa sosiaaliturvajärjestelmän, päätösten oikaisujärjestelmän ja erilaisten tukien hakemisen epäkohtiin erityisesti lapsiperheiden, toimeentulotuen hakijoiden ja vammais- ja hoitotukien hakijoiden kohdalla. Kirjoittajan, johtavan sosiaalityöntekijän, mielestä nykyiset järjestelmät aiheuttavat väliinputoamista asiakkaiden keskuudessa.

Tukien hakeminen vaatii osaamista ja jaksamista, eikä hakija useinkaan tiedä, kuka häntä auttaisi tukiviidakossa. Kelan tekemiin päätöksiin on vaikea saada valitusapua. Kela tulkitsee hyvin vaihtelevalla tavalla kriteereitään, mikä aiheuttaa epätasa-arvoa hakijoiden keskuuteen. (...) Ohjeet tuen ja avun myöntämiseen ovat tulkinnallisia. Esimerkiksi lastensuojelulaki lupaa tukea perheille, mutta monet avunpyynnöt ohitetaan puhelimitse kieltävällä vastauksella. Tällöin avun hakija ei voi myöskään valittaa ”päätöksestä”, koska päätös ei ole tullut kirjallisena. Myös toimeentulotuen myöntämisessä pystytään lain mukaan käyttämään harkintaa, minkä vuoksi hakija olettaa, että harkintaa myös käytetään. Toimeentulotuen harkinnan käyttämisestä ei ole kuitenkaan selkeää ohjeistusta. (...) Tuen hakemisessa ei saisi olla merkitystä sillä, kuinka hyvin osaa tehdä hakemuksensa ja tietää oikeutensa. Tukien haku- ja myöntökriteerit täytyisi olla niin selvät, etteivät ne aiheuttaisi epätasa-arvoa riippuen siitä, kuka hakemusta käsittelee. (...) Nykyinen järjestelmä tuottaa paljon väliinputoajia. (...) Muuttamalla järjestelmäämme yksinkertaisemmaksi turvaisimme samalla inhimillisemmän ja tasa-arvoisemman kohtelun tuen ja avun tarvitsijoille. [4]

Hoitovapaalta kirjoittavan sosiaalityöntekijän mielipidekirjoitus oli suora kannanotto nykyhallituksen linjaan lapsiperheiden etuuksissa ja perheiden tukemisessa ylipäänsä. Kirjoitus toi esiin eriarvoisuutta niin eri kunnissa asuvien, kotona lastaan hoitavien kuin työttömienkin tilanteissa.

(...) yksikään nykyisistä puolueista ei ole tarttunut siihen, että vielä 2010-luvulla suomalaiset lapsiperheet ovat eriarvoisessa asemassa riippuen siitä, missä kunnassa he sattuvat asumaan. Kuntalisää ei esimerkiksi makseta Akaassa (...). (...) Nykyhallitus sallii myös edelleen kotona lastaan hoitavien vanhempien kyykyttämissen. Vai minkälaisesta arvostamisesta kertoo Kelan maksaman kotihoidon tuen taso 315 euroa, joka on vielä bruttotulo (...). (...) Miten voi olla oikeudenmukaista, että työttömän pientä peruspäivärahaa nostetaan ensi vuoden alusta lukien 100 eurolla kuukaudessa, mutta kotona hyödyllistä työtä tekevä lastaan hoitava vanhempi tienaa vain noin 250 euroa nettona kuukaudessa? (...) Minusta on täysin uskomatonta, että kovaa palkkaa nauttivat päättäjämme eivät ajattele kuin säästöjä ja omaa napaansa, koska he eivät itse ole kokeneet penninvenyttäjän arkea koskaan. Epäilen, että varsinkin vanhemmat herrat istuvat jakkaroillansa pullat huulessa suoja-työpaikkojen kaltaisissa olosuhteissa. [59]

Yhdessä mielipidekirjoituksessa sosiaalityön opiskelija vastasi aiemmin samasta aiheesta ilmestyneisiin mielipidekirjoituksiin, ja otti kantaa naisten väliseen eriarvoisuuteen ja opiskelevien äitien taloudellisiin kysymyksiin.

Kolmikymppisen akateemisen, vakituisen parisuhteen ja työsuhteen sekä omistusasunnon ja farmariauton omistavan äidin ja 19-vuotiaan, yksin lasta synnyttävän äidin välillä eriarvoisuus on vahvimmillaan.(...) Lapsiperheen menojen kattamiseksi opiskelevan äidin on välillä pakko käydä töissä, mikä johtaa usein opintotukien takaisinperintään. Perheellisen opiskelijan tulorajat ovat samalla tasolla kuin perheettömän. Opiskelija-äidin hankalaa tilannetta lisää se, että samana vuonna saadut vanhempainetuudet ja kotihoidontuet lasketaan mukaan tuloiksi, jolloin tuloraja saattaa ylittyä hyvinkin pienellä työnteolla. [2]

Sosiaaliohjaaja otti kirjoituksessaan kantaa eläkeläisten ja palkansaajien väliseen eriarvoisuuden toimeentulon ja taloudellisen selviytymisen osalta. Kirjoittajan mukaan eriarvoisuutta ilmenee eläkkeensaajien kesken myös riippuen siitä, missä kunnassa asuu.

Työntekijöiden palkat ovat nousseet 15 vuoden aikana noin 70 prosenttia. (...) Eläkkeiden nousu on jäänyt reiluun 30 prosenttiin. Tällä hetkellä elävät noin puolet eläkkeensaajista alle 1100 euron kuukausituloilla. Reilut 100 000 elävät alle 700 euron

kuukausituloilla. Arjen karu totuus kertoo siitä, että vanhustenhuollosta on saatava aikaiseksi perusteellinen ja toimiva laki. Suositukset eivät riitä takaamaan eläkkeensaajan turvallista sairastamista jokaisessa kunnassa. Mitä tapahtuu jos eläkkeellä sairastuu? Alle 700 euron eläkkeellä elävä joutuu tarkoin laskemaan, riittävätkö rahat terveyskeskusmaksuun ja lääkekuuriin. (...) Tämänhetkiset suositukset toimivat vain joissakin kunnissa. Ei pidä olla riskipeliä sairastaa omassa kunnassaan, jokaisessa kodissa on oltava varmuus saada apua. [53]

Edellä on esitetty vuoden 2011 sosiaalityön mielipidekirjoituksia niiden aiheiden, lastensuojelun, palveluiden, ammatillisuuden, kehittämisen ja eriarvoisuuden kautta. Yhteenvedona mielipidekirjoituksista ja niiden aihealuista voidaan todeta, että mielipidekirjoituksista suuri osa, 14 kirjoitusta, oli lastensuojelua koskevia kirjoituksia. Niissä kirjoittajat toivat esiin lastensuojelun haasteita ja ongelmia. Erityisesti nousi esiin lastensuojelun resurssien puute, jota kuvattiin peräti kahdeksassa lastensuojelun mielipidekirjoituksessa. Asiakkaiden kannalta resurssien puutetta kuvattiin palveluiden ja tuen riittämättömyytenä. Pätevien työntekijöiden puuttuminen, työntekijöiden suuri vaihtuvuus ja alan huono palkkaus tuotiin myös resurssien puutteina esiin. Joidenkin kirjoittajien mielestä palkkauksen parantaminen parantaisi työntekijöiden pysyvyyttä, työn pitkäjänteistä tekemistä ja tätä kautta lastenkin asemaa. Lastensuojelun suuret asiakasmäärät ja työssä koettu kiire kuvattiin kirjoituksissa työtä määrittäviksi tekijöiksi.

Lastensuojelua koskevissa mielipidekirjoituksissa tuli vahvasti esiin myös lain veloitteet työn perustana. Lakiin viitattiin seitsemässä eri kirjoituksessa. Sen sijaan yhteiskunnan arvovalintoihin viitattiin suoraan vain yhdessä kirjoituksessa.

Useammassa lasten ja heidän perheidensä tukemista koskevassa kirjoituksessa tuotiin esiin lähiverkoston merkitys. Lastensuojelun mahdollisuuksiakin perheiden tukemiseksi esitettiin avohuollon, ehkäisevän työn, koulukuraattorityön ja eri toimijoiden välisen yhteistyön osalta. Erityisesti avohuollolla, ehkäisevällä työllä ja esimerkiksi lastensuojelun ja terveydenhuollon yhteistyöllä nähtiin olevan myös huostaanottoja ehkäiseviä vaikutuksia. Muutama kirjoitus otti lisäksi kantaa lasten ja vanhempien tukemiseksi erotilanteissa.

Palveluita koskevia mielipidekirjoituksia oli kahdeksan, ja ne ottivat kantaa kehitysvammaisten, päihteiden käyttäjien, vanhusten, itsemurhan tehneen ihmisen läheisten ja sosi-

aaliviraston palveluihin. Kirjoitus kehitysvammaisten palveluista käsitteli kehitysvammaisten erityispalveluiden hankintaa ja kilpailuttamista. Palvelunkäyttäjän, vammaisen, vaikuttamismahdollisuudet erityispalveluiden hankintaan ja sisältöihin ovat kirjoituksen mukaan liian vähäiset. Päihdehoitoon pääsyn ongelmia kuvaavassa kirjoituksessa tuotiin esiin epäkohta päihdepalveluihin hakevan kannalta. Laitoskatkaisuhoidon hakevalle ei anneta valituskelpoisia päätöksiä, jolloin luottamuselimet eivät saa tietoa kielteisistä ratkaisuista ja katkaisuhoidon todellinen tarve jää piiloon.

Vanhusten palveluista esiin nousivat vanhusten kerhon toiminta ja ikäihmisten palvelukeskuskortin tuomat etuudet, erityisesti oikeus ateriatukeen erilaisissa palvelukeskuksissa. Kirjoituksissa otettiin kantaa sekä palvelukeskuskortin ikärajan noston puolesta että ikärajan nostoa vastaan. Tulevaisuudessa vanhusväestön kasvaessa voitaneen odottaa lisääntyvässä määrin tämänkaltaisia keskusteluja vanhuspalveluiden järjestämisestä ja priorisoinneista.

Helsingin sosiaaliviraston suunnitelmat aikuissosiaalityöntekijöiden virkojen vähentämisestä tuotiin esiin kahdessa mielipidekirjoituksessa. Sosiaalityöntekijät olivat huolissaan sosiaaliviraston asiakkaiden palveluiden heikkenemisestä. Työntekijöiden mukaan on sosiaalityön eettisten ohjeiden ja sosiaalihuoltolain vastaista rajata sosiaalityön palveluihin pääsevää asiakaskuntaa. Sosiaaliviraston sosiaalijohtaja ja aikuispalvelujohtaja vastasivat sosiaalityöntekijöiden kritiikkiin kieltämällä aikuissosiaalityön virkojen vähentämisen, vaikka sosiaalityöntekijöiden virkojen myönnettiinkin muuttuvan sosiaaliohjaajien viroiksi. Itsemurhan tehneen läheisten palveluiden ja tuen tarvetta käsittelevässä kirjoituksessa otettiin kantaa sekä omaisten että itsemurhan tehneen kanssa työskennelleiden ammattilaisten avun tarpeeseen.

Ammatillisuutta, kehittämistä ja eriarvoisuutta koskevia mielipidekirjoituksia oli kutakin neljä. Ammatillisuuteen liittyen kirjoituksissa otettiin kantaa sosiaalityön taustalla vaikuttaviin asenteisiin, nostettiin esiin lainsäädännön noudattaminen työtä ohjaavana veloitteena ja puolustauduttiin koettua median esittämää arvostelua vastaan. Kirjoituksissa otettiin vahvasti kantaa myös alan epäpätevien työntekijöiden suureen määrään ja sosiaalityön koulutustasoon. Keskustelussa nousi esille kysymys yliopistokoulutuksen saaneiden sosiaalityöntekijöiden ja sosionomikoulutuksen saaneiden työntekijöiden asemasta sosiaalialalla.

Sosiaalityön kehittämiseen liittyvissä kirjoituksissa otettiin kantaa julkisten toimijoiden tietojärjestelmien käytettävyyden paranemisen ja tiedon siirron sujuvuuden puolesta. Tietojenkäsittelyyn panostaminen on liitetty tuottavuuden ja tehokkuuden parantamiseen julkisissa palveluissa. Myös sosiaalihuoltoon kohdistuvan tutkimuksen vähyyteen suhteessa alan yhteiskunnalliseen merkitykseen otettiin kirjoituksissa kantaa, ja korostettiin tutkimuksen ja kehittämisen osa-alueiden yhdistymisen tärkeyttä. Mieliopidekirjoituksissa koskien eriarvoisuutta nostettiin esiin sosiaaliturvajärjestelmään ja eri tukien hakemiseen sekä lapsiperheiden, vanhusten, naisten ja työttömien tilanteisiin liittyviä epäkohtia. Niissä kirjoitettiin erityisesti eri tilanteissa olevien taloudellisesta eriarvoisuudesta ja eri kunnissa asuvien eriarvoisesta asemasta palveluiden saannissa. Kritisoinnin kohteena olivat erilaiset järjestelmät, lait ja suositukset, jotka ylläpitävät kansalaisia eriarvoistavia käytäntöjä.

4.2 Muut lehtikirjoitukset

4.2.1 Muut lehtijutut

Vuoden 2011 aikana Helsingin Sanomissa julkaistuista lehtijutuista aineistooni valikoitui yhteensä 36 muuta toimittajien kirjoittamaa juttua, joissa sosiaalityöntekijää tai muuta sosiaalialalla toimivaa asiantuntijaa on haastateltu sosiaalityön aiheisiin liittyen. Sosiaalityötä käsittelevien lehtijuttujen aiheet vuonna 2011 olivat moninaisia. Tässä luvussa tarkastelen Helsingin Sanomissa ja Aamulehdessä julkaistuja lehtijuttuja erikseen käsitellen samalla tarkemmin keskeisempiä lehtijuttujen aiheita.

Helsingin Sanomat:

Helsingin Sanomissa vuonna 2011 julkaistut 15 lehtijuttua koskivat aiheiltaan nuoria ja nuorten syrjäytymistä; maahanmuuttaja- ja pakolaistyötä; lastensuojelua, sen tutkimista ja vapaaehtoistoimintaa; aikuissosiaalityötä, sen ongelmia ja kehittämistä; vankilatyötä; tutkimusta liittyen sairaalatyöhön ja vanhusten kohteluun, päihdehuoltoon; työssä koettua väkivaltaa ja uhkaa; sateenkaariperheiden adoptio-oikeutta sekä feministisessä järjestössä toimimista.

Lastensuojeluun liittyviä juttuja Helsingin Sanomissa oli kaksi. Toisessa jutussa käsiteltiin lastensuojelun vapaaehtoistoimintaa loma- ja tukiperhetyön osalta. Haastateltavina olivat sosiaaliviraston johtava sosiaalityöntekijä ja Pelastakaa lapset ry:n aluejohtaja. Toisessa lastensuojelua koskevassa jutussa kerrottiin lasten ja nuorten kiireellisten sijoitusten lisääntymisestä, erityisesti teini-ikäisten tyttöjen keskuudessa. Juttuun oli haastateltu yhtä asiantuntijaa, yhtä johtavaa sosiaalityöntekijää ja kolmea päällikköä eri kaupungeista: sosiaalipalvelupäällikköä, sosiaalityön päällikköä ja lastensuojelupalvelujen päällikköä.

Aikuissosiaalityötä koskevia juttuja oli myös kaksi. Toisessa jutussa haastatellut, sosiaalityöntekijä, sosiaaliohjaaja ja johtava sosiaalityöntekijä toivat selkeästi esille sosiaalityön vähäiset resurssit, joita he kuvasivat ajan puutteena ja suurena asiakasmääränä. Samassa jutussa sosiaalityöntekijät puhuvat asiakkaiden ”kyykytyksestä”, kun he joutuvat ”kyy-lämään” asiakkaiden tiliotteita asiakkaita nöyryyttävällä tavalla. Toisaalta järjestelmä kyykyttää haastatellun mukaan myös työntekijöitä ajamalla tekemään työtä, joka ei ole tarkoituksenmukaista. Toisessa jutussa käsiteltiin puolestaan pyrkimystä aikuissosiaalityön resurssien kohentamiseen. Lehtijutun mukaan siihen pyritään kahden sosiaalitoimiston yhdistämisellä, tavoitteena lisätä esimerkiksi nuoriin kohdennettavaa sosiaalityötä. Jutussa haastateltavana oli sosiaaliaseman päällikkö.

Vankilatyötä sivuavissa kahdessa lehtijutussa käsiteltiin päihdeiden käyttöä vankiloissa ja vankilanjohtajan työtä. Ensimmäisessä haastateltiin vankilan sosiaalityöntekijää päihdetyöstä ja toisessa vankilan naisjohtajaa, joka on taustaltaan sosiaalityöntekijä. Päihdetyötä käsiteltiin myös jutussa, jossa sosiaalityöntekijä kuvasi tämänhetkisen päihdehuollon heikoimmat kohdat. Sosiaalityöntekijän mielestä ne ovat katkaisuhuoltoon pääsyn ja päihdekuntoutuspäätöksen saamisen vaikeus.

Lehtijutuista kaksi käsitteli maahanmuuttajia ja pakolaisia. Toisessa jutussa käsiteltiin kunniaan liittyvää väkivaltaa, joka koskettaa nuoria maahanmuuttajatyttöjä. Tämän jutun yhteydessä mainittavaa on se, että lehtijutussa haastateltu sosiaalityöntekijä esiintyi esimiehensä pyynnöstä nimettömänä mahdollisen väkivallan uhan takia. Tämä tutkimusaineistoni lehtijuttu oli ainoa, jossa haastateltu ei esiintynyt omalla nimellään. Toisessa maahanmuuttajia ja pakolaisia koskevassa jutussa haastateltiin muutaman kuntalaisen lisäksi sosiaalityöntekijää erään Uudellamaalla sijaitsevan kunnan pakolaistilanteesta ja asenteista pakolaisten vastaanottamiseen.

Helsingin Sanomien jutuista kaksi oli sosiaalityön tutkimusta käsitteleviä. Toisessa jutussa kuvattiin lastensuojelun tutkimusta lasten hyväksikäytöstä vanhoillislestadiolaisliikkeessä. Jutussa haastateltiin lastensuojelun tutkijaa. Toisessa jutussa kerrottiin tutkimuksesta, joka käsitteli asiakaslähtöisyyttä eteläsuomalaisessa geriatrisessa sairaalassa. Haastateltu tutkija on työskennellyt sosiaalityöntekijänä terveystieteissä. Hänen mukaansa asiakaslähtöisyys toteutuu huonosti geriatrisessa sairaalassa. Vanhuksia ei kohdella asiakkaana vaan massana. Tämän jutun tutkija ei yhtynyt näkemykseen, jonka mukaan vanhusten hoidon ongelmat selittyvät resurssien puutteella. Hänen mukaansa suurin ongelma on hoitohenkilökunnan asenne vanhuksia kohtaan.

Yksittäisinä lehtijuttuina Helsingin Sanomissa ilmestyivät jutut nuorten toimeentulotuen leikkaamisesta, työssä koetusta väkivallasta, sateenkaariperheiden adoptio-oikeudesta ja järjestössä toimimisesta. Nuoria koskeva juttu käsitteli oikeutta alle 25-vuotiaiden toimeentulotuen leikkaamiseen, kun nuori on menettänyt oikeutensa työttömyyskorvaukseen eikä hakeudu koulutukseen tai on keskeyttänyt sen. Jutussa viitattiin myös syrjäytyneiden nuorten heikentyvään asemaan tuen alentamisen myötä. Asiantuntijana haastateltiin sosiaaliviraston vs. aikuispalvelujohtajaa ja nuorisotyön projektipäällikköä.

Kuntien työntekijöiden kokemaa väkivaltaa käsittelevässä jutussa todettiin, että lähihoitajien jälkeen seuraavaksi eniten väkivaltaa työssään kokevat ammattiryhmät, joihin sosiaalityökin kuuluu. Väkivallan uhasta ja sen lisääntymisestä oli juttuun haastateltu sosiaaliviraston työsuojelupäällikköä ja sosiaaliohjaajaa. Sama sukupuolta olevien adoptio-oikeutta koskevaan juttuun oli haastateltu Sateenkaariperheet ry:n puheenjohtajaa ja Pelastakaa lapset ry:n kansainvälisen adoptio toiminnan johtajaa. Naisjärjestössä toimimista, feminismiä ja tasa-arvoa käsittelevässä jutussa haastateltavana oli liiton puheenjohtajana toimiva sosiaalityöntekijä.

Aamulehti:

Aamulehdessä vuonna 2011 julkaistujen 21 lehtijutun aiheina olivat toimeentulotukityö; lapsietuudet; koulukiusaamisten sovittelu; rikos- ja riita-asioiden sovittelu; työhyvinvointi; vanhusten asumisasiat; pitkäaikaissairastaminen ja Kela-kuntoutus; lastensuojelu; lapsi-

perheiden perhetyö; isyyden tunnustaminen; ulkosuomalainen sosiaalityö; köyhyystutkimus; seksityöntekijöiden ihmisoikeudet sekä ehkäisevä nuorisotyö.

Aamulehdessä ilmestyneiden lehtijuttujen joukossa oli neljä juttua toimeentulotukeen liittyen. Jutut käsittelivät toimeentulotuen liian pitkiä käsittelyaikoja, toimeentulotuen kirjallisen hakumenettelyn vaikeutta, kirjallisen käsittelyn suurta määrää ja toimeentulotukea tarvitsevien isoa määrää. Pirkanmaalaisen kunnan toimeentulotuen määräaikojen ylityksiä koskevassa jutussa oli haastateltu kunnan sosiaali- ja terveysjohtajaa ja sosiaalityön johtajaa. Jutussa, jossa kerrottiin kirjallisen hakumenettelyn olevan liian vaikea osalle toimeentulotuen asiakkaista, haastateltiin asiantuntijoina Tampereen sosiaaliasiamiestä ja terveyttä ja toimintakykyä edistävien palveluiden lautakunnan puheenjohtajaa.

Yhdessä toimeentulotukeen liittyvässä jutussa sosiaaliasiamies oli huolissaan toimeentulotuen kirjallisen käsittelyn isosta määrästä ja siitä, että sosiaalityöntekijöitä on vaikea tavoittaa. Yleisin syy yhteydenottoon Tampereen sosiaaliasiاميةheen vuonna 2010 oli lehtijutun mukaan toimeentulotuki- ja lastensuojeluasiat. Toimeentulotuen saajien suurta määrää pohdittiin jutussa, jossa aiheesta oli haastateltu Kelan Pohjois-Suomen aluekeskuksen etuuspäällikköä, Kainuun perhepalvelupäällikköä ja asiantuntijana entistä sosiaaliministeriä.

Lastensuojelua käsiteltiin myös neljässä Aamulehden jutussa. Lasten ja nuorten käytösongelmien varhaista puuttumista ja huostaanottojen lisääntymistä koskevassa jutussa haastateltiin lastenkodin johtajaa ja lastensuojelun keskusliiton erityisasiantuntijaa. Jutussa haastatellun lastenkodin johtajan mukaan osa sosiaalityöntekijöistä ja opettajista vähättelee lasten käytösongelmia. Johtajan mielestä nuoren selviytyminen kuitenkin paranisi, jos ongelmiin puututtaisiin mahdollisimman varhain.

Käytännön asiakastyötä tekevän sosiaalityöntekijän ääni kuului jutussa, jossa kerrottiin Tampereen lastensuojelutarpeen selvitysten määräaikojen ylityksistä. Haastateltu sosiaalityöntekijä kertoi lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden riittämättömästä määrästä ja työntekijöiden suuresta vaihtuvuudesta, eli resurssipulasta. Jutussa oli haastateltu myös sosiaalipalvelupäällikköä sekä asiantuntijoina sosiaali- ja terveysministeriön apulaisosastopäällikköä ja kaupungin apulaispormestaria. Sosiaalipalvelupäällikkö vahvisti jutussa työvoimapulan. Apulaispormestarin mielestä työntekijöiden lisääminen ei kuitenkaan ole ensisi-

jainen ratkaisu määräaikojen täyttämiseksi, vaan hän toivoi esimerkiksi lapsiperheiden sosiaalityön ja oppilashuollon yhteistyötä.

Kolmannessa lastensuojelua koskevassa jutussa kirjoitettiin lastensuojeluilmoituksista ja niiden määrän kasvusta. Haastateltu lapsiperheiden sosiaalityön palvelupäällikkö ei osannut nimetä jutussa yhtä syytä ilmoitusten kasvuun. Sekä palvelupäällikön että asiantuntijana haastatellun hoitotieteen professorin mielestä lastensuojeluilmoituksen tekemistä pelätään silti yhä turhaan. Neljännessä jutussa sijaishuollon palvelupäällikköä haastateltiin Vantaalla tapahtuneesta perhesurmasta. Jutussa kuvattiin surmatyötä edeltäneiden lastensuojelun toimien lisäksi perhetapaamisten järjestämisen käytäntöjä yleisesti.

Pirkanmaan sovittelutoimiston johtava sosiaalityöntekijä kirjoitti Näkökulma -palstalle esittäen kannanoton sovittelun hyödyllisyydestä koulukiusaamistapausten sovittelussa. Lisäksi hän kommentoi rikos- ja riita-asioiden sovittelua myös toisessa jutussa, jossa kerrottiin itse sovittelun ja tietoisuuden sovittelupalveluista lisääntyneen Pirkanmaan alueella.

Tampereen yliopiston ja kaupungin yhteistyönä toteutetusta köyhyystutkimuksesta kertoi kaksi Aamulehden juttua. Toinen jutuista on artikkeli, jonka kirjoittajana on Köyhyys kuntatyön haasteena–hankkeen johtaja ja sosiaalityön professori. Toisessa jutussa samaa professoria on haastateltu samaisesta tutkimuksesta, jossa tutkittiin pienituloisten tampereilaisten yksinhuoltajaäitien, yksin elävien miesten ja ikääntyneiden naisten köyhyyttä sekä palvelurakenteen vastaamista tutkittujen tilanteisiin. Muina tutkijoina tutkimuksessa olivat toinen sosiaalityön professori ja yhteiskuntatieteiden tohtori.

Yksittäisiä lehtijuttuja oli yhdeksän, ja ne olivat aiheiltaan monipuolisia koskettaen montaa eri sosiaalityön aluetta. Professori, sosiaalityön dosentti kirjoitti Näkökulma–osiossa lapsietuuksien tarkemman kohdentamisen tarpeesta. Tampereen kaupungin työntekijöiden työhyvinvointia sivuavassa jutussa yhtenä haastateltavana oli sosiaalityöntekijä. Lehtijutussa kerrottiin kaupungin henkilöstön mahdollisuudesta osallistua joogakursseille työhyvinvoinnin lisäämiseksi. Joogaopettajan vierailu oli lahja kaupungissa vierailleelta Intian suurlähettiläältä. Vanhainkodin vastaavaa sosiaalityöntekijää haastateltiin jutussa, joka selvitti laitoshoitoon joutuneiden vanhusten asunnon eteenpäin vuokraamista ja siihen liittyviä ongelmia. 65 vuotta täyttäneiden lääkinnällistä kuntoutusta koskevassa lehtijutussa haastateltavana oli kaupungin lääkinnällisen kuntoutuksen sosiaalityöntekijä.

Avoliitossa asuvien isyyden tunnustamista ja siihen liittyvän sääntelyn mahdollista purkamista käsiteltiin jutussa, jossa asiasta kommentoi kaupungin johtava sosiaalityöntekijä yhdessä Lasten oikeuksien tuki ry:n puheenjohtajan ja oikeusministerin ohella. Lapsiperheiden perhetyöhön liittyvässä jutussa haastateltavana oli kaupungin lapsiperheiden sosiaalityön palvelupäällikkö. Jutussa pohdittiin myös perhetyön ja muiden palvelujen yhteensovittamista, ja siinä haastateltiin lapsiperheiden sosiaalityön palvelupäällikön lisäksi apulaispormestaria.

Yksi lehtijutuista käsitteli ulkosuomalaista sosiaalityötä. Aurinkorannikolla asuvat suomalaiset saivat syksyllä 2011 ensimmäistä kertaa suomalaisen sosiaalityöntekijän, Suomen valtion lähettämänä. Jutussa haastateltiin tulevan sosiaalityöntekijän lisäksi myös Aurinkorannikon suomalaisen seurakunnan pastoria, suomalaisen koulun rehtoria ja professoria, joka oli tehnyt tutkimuksen suomalaiseläkeläisistä Aurinkorannikolla. Toinen lehtijuttu koski seksityöläisiä ja heidän ihmisoikeuksiaan sekä lain turvaa. Juttuun oli haastateltu suomalaisen seksityöntekijöiden etujärjestön Pro-tukipisteen toiminnanjohtajaa, ruotsalaisen seksityöntekijöiden etujärjestön edustajaa ja norjalaista sosiaalityöntekijää. Yhdessä lehtijutussa kerrottiin ehkäisevän nuorisotyön erään mallin onnistumisesta pirkanmaalaisessa kunnassa. Mallista oli haastateltu johtavaa sosiaalityöntekijää, nuoriso-ohjaajaa ja johtavaa nuorisotyöntekijää.

Yhteenvetona Helsingin Sanomissa ja Aamulehdessä julkaistujen lehtijuttujen osalta voidaan todeta, että niiden aiheet olivat hyvin monipuolisia ulottuen monelle sosiaalityön eri alueelle. Verrattaessa lehtijuttujen aiheita mielipidekirjoitusten aiheisiin nousi lastensuojelu aiheena esiin myös muissa lehtijutuissa. Lehtijuttujen perusteella myös toimeentulotukityö puhututti toimittajia ja haastateltavia, erityisesti Aamulehden kirjoituksissa. Kuten osassa mielipidekirjoituksia, myös muissa lehtijutuissa sosiaalityön resursointi ja siihen liittyvät ongelmat sekä lakien merkitys sosiaalityön perustana nousivat selvästi esiin. Helsingin Sanomissa ilmestyneissä lehtijutuissa sosiaalityön resursseihin ja niiden rajallisuuteen viitattiin seitsemässä jutussa, ja lakeihin tai lain velvoitteisiin viidessä lehtijutussa. Myös Aamulehden kuudessa jutussa ammattilaiset viittasivat niukkoihin resursseihin tai niiden uudelleen kohdentamiseen ja kahdeksassa jutussa eri lakeihin joko työntekijän työn perustana tai asiakkaiden oikeutena. Mielipidekirjoituksiin verrattuna muissa lehtijutuissa sosiaalityön

tutkimus nousi selvemmin esille. Sekä Helsingin Sanomissa että Aamulehdessä oli kummassakin kaksi tutkimusta koskevaa juttua.

Kuten edellä on esitetty, useammassa lehtijutussa toimittajat ovat haastatelleet useampia alan toimijoita, esimerkiksi sekä sosiaalialan johtavia virkamiehiä tai asiantuntijoita että käytännön työtä tekeviä työntekijöitä saman jutun lähteinä. Voidaan ajatella, että tällöin käsiteltävästä aiheesta saadaan monipuolisempi kuva kuin vain yhtä toimijaa tai yhden ammattiryhmän edustajaa haastateltaessa.

4.2.2 Pääkirjoitukset

Vuonna 2011 Helsingin Sanomissa ja Aamulehdessä julkaistiin yhteensä 15 pääkirjoitusta tai pääkirjoitussivulla sijainnutta artikkelia koskien sosiaalityötä. Helsingin Sanomissa kirjoituksia oli 11 ja Aamulehdessä neljä. Pääkirjoituksissa esiin nousevilla viittauksilla vaa-leihin tarkoitetaan vuoden 2011 eduskuntavaaleja.

Helsingin Sanomat:

Helsingin Sanomissa pääkirjoitukset julkaistiin otsikoilla Sosiaalityötäkin ohjaavat asenteet, Vapaaehtoistyön vuosi alkoi, Vanhuksille ei pidä luvata liikaa, Eriarvoisuus kunnissa jatkuu, Lastensuojelussa on kesällä kiire, Vapaaehtoiset ovat suuri voimavara, Byrokratia lannistaa köyhiä, Vaikeuksien kautta kokemusasiantuntijaksi, Sosiaali- ja terveysala tarvitsee etiikkaoppia sekä Nuoret tarvitsevat psykiatrinnsa. Näiden lisäksi Helsingin Sanomien pääkirjoitus-sivun Vieraskynä-osiossa ilmestyi kirjoitus otsikolla Lastensuojelun tulisi auttaa koko perhettä (kirjoittajina mielenterveys- ja päihdekeskuksen ylilääkäri ja psykiatrian professori).

Otsikon Sosiaalityötäkin ohjaavat asenteet kirjoituksessa viitattiin Yhteiskuntapolitiikka-lehden artikkeliin, jossa oli kerrottu pohjoismaisesta selvityksestä koskien sosiaalityöntekijöiden asenteita toimeentulotukea hakevia kohtaan. Artikkelissa oli kerrottu suomalaisten sosiaalityöntekijöiden pitävän selvästi pohjoismaisia kollegoitaan useammin sosiaalituen hakijoita itseään syyllisinä vaikeuksiin joutumisestaan. Erityisesti nuoremmat ja vähemmän koulutetut sosiaalityöntekijät syyllistävät helpommin toimeentulotuen hakijoita itseään. Toi-

saalta pitempi työura näyttäisi auttavan työntekijää ymmärtämään toimeentulovaikeuksien monisyisyyden ja taustalla vaikuttavat yhteiskunnalliset epäkohdat. Kirjoituksessa todettiin myös, että koulutuksessa, ja erityisesti täydennyskoulutuksessa, tulisi pohtia työtä ohjaavien asenteiden merkitystä.

Pääkirjoituksessa otsikolla Sosiaali- ja terveysala tarvitsee etiikkaoppia, viitattiin myös asenteisiin sosiaali- ja terveysalalla. Pääkirjoitustoimittaja totesi sosiaalitoimen ja terveydenhoidon lukeutuvan niihin yhteiskunnan peruspalveluihin, joissa ihmisoikeuksien kunnioittaminen ja tasa-arvon toetuminen ovat hyvin tärkeitä. Silti niiden rakenteisiin piiloutuu paljon tekijöitä, jotka ylläpitävät epäoikeudenmukaisuutta ja eriarvoisuutta. Esille nousseiden ongelmien pohjalta valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta (Etene) on koonnut linjauksen ”Sosiaali- ja terveysalan eettinen perusta”. Se pitää sisällään viisi suositusta sosiaali- ja terveysalalla toimiville. Kirjoittajan mukaan Etene on puuttunut myös markkinatalouden vaikutuksiin sosiaali- ja terveyspalveluja järjestettäessä. Palvelujen ulkoistaminen ja kilpailuttaminen säästöjen saavuttamiseksi tapahtuu laadun kustannuksella. Esimerkkinä kirjoituksessa olivat vanhusten ympärivuorokautiset hoivapalvelut. Kuntapalveluiden resursointiin liittyen kirjoittaja totesi: ”eettisesti kestävää sosiaali- ja terveystyötä ei voi tehdä ilman rahaa”.

Kuten jo otsikoiden perusteella voi todeta, Helsingin Sanomien pääkirjoituksista kaksi koski vapaaehtoistyötä. Otsikon Vapaaehtoistyön vuosi alkoi, kirjoituksessa kerrottiin vuoden 2011 nimetyn EU:n vapaaehtoistoiminnan teemavuodeksi, jonka tavoitteena on vapaaehtoistyön edistämisen ja arvostuksen lisäämisen lisäksi houkutellessa toimintaan uusia vapaaehtoisia. Kirjoituksessa todettiin, että vapaaehtoistyön vastuulle ei tule siirtää varsinaista hoiva- ja sosiaalityötä. Taloudellisista vaikeuksista kärsivät, mielenterveyskuntoutujat, lapset ja vanhuksat tarvitsevat yhteiskunnan takaaman turvaverkon, toiminnot ja palvelut, jotka ovat saatavilla aina. Toisessa vapaaehtoistyötä käsittelevässä pääkirjoituksessa otsikolla Vapaaehtoiset ovat suuri voimavara, oltiin samoilla linjoilla, eli vapaaehtoisille ei saa eikä voi siirtää osia kunnan sosiaalitoimesta. Vapaaehtoistyö on nimensä mukaisesti vapaaehtoista työtä. Kuntapalveluiden toimintojen jatkuvuuden tulee olla turvattua joka tilanteessa, vastuukysymyksiä unohtamatta. Kirjoituksessa kuitenkin todettiin, että tiukentuvis- sa kuntatalouksissa lasketaan yhä enemmän vapaaehtoistyön varaan. Etenkin lapsiperheiden ja vanhusten palveluista tai tuesta vapaaehtoiset korvaavat entistä isomman osan.

Vanhuksille ei pidä luvata liikaa—otsikon pääkirjoituksessa kerrottiin sosiaali- ja terveystieteiden esitelteen luonnoksen laista, jonka tarkoituksena on turvata riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut iäkkäille kansalaisille. Kysymyksessä on kirjoituksen mukaan eräänlainen hoivatakuu. Lakiesitys velvoittaisi kunnat tarkkojen suunnitelmien tekoon kaikkien vanhuuseläkettä saavien palvelujen kohentamiseksi ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Kirjoituksessa mainittiin, että tälläkin hetkellä kuntien tulee pyydettäessä selvittää jokaisen vähintään 75-vuotiaan sosiaalipalveluiden tarve. Lakiesitys kuitenkin tekisi selvityksen perusteella tehtävän palvelusuunnitelman noudattamisesta subjektiivisen oikeuden niin, että jokaiselle vanhukselle olisi myös tarjottava hoiva ja kuntoutus suunnitelman mukaisina. Kirjoituksessa tuotiin ilmi huoli lakiesityksen vanhuksia eriarvoistavista vaikutuksista. Laki-luonnos, joka lähtee yksilöllisistä tarpeista, ei tarjoaisi vanhusten hoivalle hoitotakuun kaltaisia selkeitä normeja. Kunnissa arviot hoiva- ja kuntoutustarpeista jäisivät sosiaalityöntekijöiden ratkaistaviksi.

Otsikolla Eriarvoisuus kunnissa jatkuu kirjoittaja viittasi sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton kokoamaan sosiaalibarometriin, jonka tulokset osoittavat hyvinvoinnin heikentymistä väestön keskuudessa. Kysely on suunnattu Kelan päälliköille sekä sosiaali- ja terveystoimen johtajille ja päättäjille. Suurena syynä sosiaali- ja terveystoimen ongelmiin pidetään rahapulaa ja siitä johtuvaa pulaa työntekijöistä. Kirjoituksen mukaan sosiaali- ja terveyspalveluita järjestävät toivovat seuraavan hallituksen ohjeistavan kuntia noudattamaan perustuslain tasa-arvoperiaatetta. Tämä siitä syystä, että kuntien erilaisista päätöksistä johtuen kuntalaiset joutuvat eriarvoiseen asemaan. Kirjoittajan mielestä eriarvoistuminen ja perusturvan riittävyys kaikille ovat aiheita, joiden ei tulisi jäädä vaalien alla EU:n talouskriisin varjoon.

Helsingin Sanomien pääkirjoituksista kaksi käsitteli lastensuojelua. Otsikolla Lastensuojelussa on kesällä kiire, kirjoitettiin lastensuojelun kovasta työtaakasta, sijaisten palkkauskellosta ja kesäsulkujen aiheuttamasta asiakasmäärän kasvusta jo ennestään ylikuormitettuun lastensuojeluun. Kirjoituksessa todettiin kunnilla olevan yhä suuria ongelmia lastensuojelulain määrittämien aikarajojen noudattamisessa. Kirjoitus toi myös oman osansa keskusteluun sosiaalityötä tekevien pätevyysvaatimuksista. Lastensuojelussa on selkeästi pula yliopistokoulutuksen saaneista sosiaalityöntekijöistä, kun samaan aikaan ammattikorkeakouluista valmistuneita sosiaaliohjaajia olisi reilusti tarjolla. Kirjoituksessa tarjottiin ongelman ratkaisemiseksi, ainakin osaksi, töiden uudelleen järjestelyä ja sosiaaliohjaajien

palkkaamista. Kirjoituksessa mainittiin vielä, että lastensuojelun ammattilaiset ovat arvioineet päihteiden käytön ja mielenterveysongelmien aiheuttavan noin kaksi kolmasosaa lastensuojelun tarpeesta.

Samasta aiheesta kirjoitettiin Vieraskynä-osiossa otsikolla Lastensuojelun tulisi auttaa koko perhettä. Kirjoittajien mukaan vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmat ovat merkittävin syy lasten huostaanottoihin. Samalla ne ovat eniten lasten mielenterveys- ja päihdeongelmille altistava riskitekijä. Vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa puuttuminen olisi erittäin tärkeää ongelmien sukupolvittaisen siirtymisen ehkäisemiseksi. Vaikka lastensuojelulain mukaisesti kunnan on huolehdittava siitä, että lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on käytössään terveydenhuollon laaja-alainen asiantuntemus, ongelmia esiintyy silti. Lapsen tilanteen lisäksi myös muun perheen avuntarve olisi huomioitava lastensuojelussa. Kirjoittajien mukaan kuitenkin vain harva lastensuojelussa työskentelevä pystyy arvioimaan perheen aikuisten mielenterveysongelmien tai traumojen merkitystä vanhemmuuteen. Muun muassa tämän vuoksi kirjoittajat esittivät, että lastensuojelun sosiaalityön ja lasten vanhempien psykiatrisen hoidon yhteistyötä on kehitettävä nykyisestään.

Psykiatrisen hoidon uudistamiseen liittyi myös pääkirjoitus otsikolla Nuoret tarvitsevat psykiatrinensa. Kirjoituksessa nostettiin kriittisesti esiin esitys lastenpsykiatrian ja nuorisopsykiatrian erikoistumiskoulutuksen yhdistämisestä. Koulusurmien jälkeen oltiin vielä halukkaita lisäämään nuorille suunnattuja palveluita, kuten psykiatrista hoitoa ja sosiaalityötä. Väkivallan lisääntyminen, nuorisotyöttömyys ja sen mukanaan tuoma syrjäytyminen ovat esimerkkejä, jotka viestivät nuorten avuntarpeesta. Kirjoituksessa todettiin nuorisopsykiatrian käyntien liki kaksinkertaistuneen tällä vuosituhanella. Toisaalta suppeiden koulutusalojen säästöt ovat ymmärrettäviä. Koulutuksen yhdistämisen taustalla oleva työryhmä on perustellut esitystään sillä, että muualla EU:ssa lasten- ja nuorisopsykiatria on yksi erikoistumisala. Pääkirjoituksen mukaan EU-maissa on oltu huolissaan nuorille suunnattujen palveluiden riittämättömyydestä.

Byrokratia lannistaa köyhiä—otsikon kirjoituksessa kerrottiin Tampereen yliopiston tutkimuksesta, joka on osoittanut osan sosiaalitukea tarvitsevista ihmisistä jäävän ilman heille kuuluvaa tukea järjestelmän monimutkaisuuden ja joustamattomuuden takia. Erityisesti syrjäytyneet miehet ja vanhukset putoavat helposti yhteiskunnan turvan ulkopuolelle. Kir-

joituksessa tuotiin esiin Suomen lait, joiden tulisi turvata kansalaisten keskinäisen samanarvoisuuden toteutuminen. Lakien noudattaminen samalla tavalla kaikissa kunnissa ja apua hakevien neuvonta ovat keskeisiä asioita tasa-arvon edistämiseksi. Yhdeksi keinoksi köyhimpien tasa-arvon lisäämiseksi kirjoitus nimesi toimeentulotuen perusosan siirtämisen Kelan maksettavaksi. Käytännön on tosin pelätty katkaisevan lopullisesti sosiaalityöntekijän ja apua tarvitsevan välisen yhteyden. Tässäkin pääkirjoituksessa sosiaalitoimen resurssit nousivat esiin kirjoittajan mainitessa kiireen ohjaavan sosiaaliviraston työtä.

Vaikeuksien kautta kokemusasiantuntijaksi -pääkirjoitus käsitteli kokemusasiantuntijuutta. Esimerkkinä kirjoituksessa oli Espoon uusi työskentelytapa, jossa entisiä, aikuisiksi kasvanneita lastensuojelun asiakkaita pyydetään kertomaan lastensuojelun kokemuksistaan. Heitä nimitetään kokemusasiantuntijoiksi. Pääkirjoitustoimittaja toi esiin muitakin asiakasryhmiä, joilla olisi kokemusasiantuntijuutta jaettavanaan. Kirjoittajan mukaan näitä ryhmiä voisivat olla toimeentulotuen kokemusasiantuntijat, Kelan kanssa asioineet asiantuntijat, sairauden kokemusasiantuntijat ja vanhuuden asiantuntijat.

Aamulehti:

Aamulehdessä pääkirjoitusten tai pääkirjoitussivulla julkaistujen artikkelien otsikot olivat Köyhyyskö omaa syytä?, Kuinka paljon on tarpeeksi?, Nuorten kanssa ei pidä lepsuilla ja Ala-arvoista bisnestä kuolemalla.

Otsikon Köyhyyskö omaa syytä? kirjoitus käsitteli samaa Yhteiskuntapolitiikka-lehden artikkelia, jonka myös edellä esitetty Helsingin Sanomien pääkirjoitus Sosiaalityötäkin ohjaavat asenteet nosti esiin. Kirjoittaja esitti samansuuntaisesti johtopäätöksiä siitä, että suomalaiset sosiaalityöntekijät ovat pohjoismaisia kollegoitaan useammin sitä mieltä, että köyhyys johtuu henkilöstä itsestään ja hänen omista valinnoistaan. Myös tässä kirjoituksessa todettiin tutkimuksen osoittaneen, että mitä pitempi ura sosiaalityöntekijällä on, sitä harvemmin hän syyttää asiakasta tämän köyhyydestä.

Otsikko Kuinka paljon on tarpeeksi viittaa vaalien alla puolueiden tekemiin vaalilupauksiin. Kirjoittajan mukaan peruspäivärahojen luvatut korotukset ja köyhille lapsiperheille suunnatut lupaukset ovat selkeästi näitä vaalilupauksia. Pääkirjoituksessa otettiin kantaa sen puo-

lesta, että toimeentulotukea saavien lapsiperheiden lapsilisiä ei tulisi laskea tuloksi toimeentulotukea laskettaessa.

Pääkirjoituksessa otsikolla Nuorten kanssa ei pidä lepsuilla tuotiin esiin lasten ja nuorten pahoinvointia ja sen taustalla usein olevaa vanhempien haluttomuutta tai kyvyttömyyttä pitää huolta lapsistaan. Kirjoituksessa kerrottiin kiireellisten huostaanottojen lisääntymisestä ja psykiatrisessa laitoshoidossa olevien nuorten määrän kasvusta. Kirjoittaja kertasi aiemmin samana vuonna Aamulehdessä ilmestynyttä lehtijuttua [70], jossa lastenkodin johtaja arvosteli osan sosiaalityöntekijöistä ja opettajista vähättelevän nuorten häiriökäyttäytymistä. Kirjoituksessa mainittiin lastensuojelulain uudistus edellisellä vaalikaudella.

Pääkirjoitus otsikolla Ala-arvoista bisnestä kuolemalla otti osaa valtakunnallistakin huomiota saaneeseen keskusteluun tamperelaisten toimeentulotukiasiakkaitten hautauspalveluista. Kirjoituksessa kuvattiin sosiaalitoimen asiakkaitten palveluntuottajaksi valitun hautauspalveluyrityksen toimia, joista vainajan omaiset olivat järkyttyneet. Pääkirjoituksessa todettiin kaupungin velvollisuudeksi ostopalveluiden laadun valvomisen, erityisesti silloin kun palvelun kohde ei siihen enää itse kykene.

Kuten muiden lehtijuttujen, myös pääkirjoitusten osalta voidaan kokoavasti todeta, että niiden aiheet olivat montaa sosiaalityön eri aluetta koskettavia. Pääkirjoitusten aiheet sivusivat monelta osin mielipidekirjoitusten aiheita, lastensuojelua, palveluita, ammatillisuutta ja eriarvoisuutta. Sosiaalityön kehittämistä koskevia pääkirjoituksia ei aineistossani ollut. Lastensuojelua koskevia pääkirjoituksia oli kolme. Palveluihin otettiin kantaa vanhuspalveluiden, nuorille suunnattavien palveluiden, vapaaehtoistyön ja sosiaalitoimen asiakkaiden palveluiden osalta. Ammatillisuuteen viittaavia kirjoituksia oli kolme, ja niissä kirjoitettiin sosiaalityötä ohjaavista asenteista. Yksi Helsingin Sanomien ja yksi Aamulehden mielipidekirjoitus ottivat molemmat kantaa samaan pohjoismaiseen selvitykseen koskien sosiaalityöntekijöiden asenteita toimeentulotukea hakevia kohtaan. Eriarvoisuuteen kunnissa otti kantaa yksi pääkirjoitus. Yhden pääkirjoituksen aiheena oli kokemusasiantuntijuus, jota ei käsitelty yhdessäkään muussa vuoden 2011 sosiaalityön sanomalehtikirjoituksessa. Yhdessä pääkirjoituksessa otettiin kantaa aiemmin samassa lehdessä julkaistuun lehtijuttuun nuorten häiriökäyttäytymisestä.

Sosiaalityön ja sosiaalitoimen resurssipula nousi esiin myös pääkirjoituksissa. Viidessä eri pääkirjoituksessa resurssipulaa kuvattiin kasvavana työmääränä, kiireenä työssä, pulana pätevistä työntekijöistä ja työntekijöistä yleensä, rahapulana sekä säästöinä tiukentuivissa kuntatalouksissa. Voidaan todeta, että myös pääkirjoittajia puhuttivat osaltaan samat aiheet kuin mielipidekirjoituksia kirjoittaneita. Molempien päivälehtien pääkirjoituksissa huomioitavaa yhdenvertaisuutta sekä mielipidekirjoituksiin että muihin lehtijuttuihin verrattuna on myös se, että seitsemässä pääkirjoituksista viitattiin lakeihin työn perustana tai kansalaisten oikeuksina.

Aineistoni perusteella on selvää, että sanomalehdessä tietyistä aiheista julkaistu mielipidekirjoitus synnyttää usein yhden uuden tai useampia kannanottoja julkaistuun kirjoitukseen. Myös pääkirjoitusten osalta voidaan todeta, että ne voivat vaikuttaa sosiaalialalla toimivien mielipidekirjoitusten syntyyn. Aineistossani tämä tulee esille yhdessä Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksessa [1], jossa sosiaalityöntekijä ja sosiaaliohjaaja yhdessä vastasivat aiemmin julkaistussa pääkirjoituksessa [37] esitettyyn arvosteluun sosiaalityötä ohjaavista arvoista.

5 KUKA KÄYTTÄÄ SOSIAALITYÖN ÄÄNTÄ JULKISUUDESSA?

Tässä luvussa kuvaan erityisesti sitä, kuka kirjoittaa tai saa sosiaalityötä koskevan kirjoituksensa julkaistuksi päivälehtien mielipidepalstoille, eli kuka käyttää sosiaalityön ääntä julkisuudessa. Vaikka kaikki aineistossani mukana olleet mielipidekirjoitukset on julkaistu kirjoittajan omalla nimellä, ja yhtä lukuun ottamatta kaikissa lehtijutuissa haastatellut ovat esiintyneet omalla nimellään, tarkastelen kirjoittajien asemaa nimenomaan heidän kirjoitushetken asemansa eikä henkilöyden perusteella. Muita lehtijuttuja tarkasteltaessa on huomioitava, että lehtijutut ovat toimittajien, eivät sosiaalityössä toimivien kirjoittamia. Niissä haastatellut sosiaalialan toimijat kommentoivat haastattelijan valitsemaa aihetta. Tarkastelen tässä luvussa kuitenkin myös rajatusti sitä, kenen alalla toimivan ääni kuuluu muiden lehtijuttujen kautta. Pääkirjoitukset ovat pääkirjoitustoimittajien kirjoittamia, joten jätän niiden kirjoittajien kuvaamisen tämän tarkastelun ulkopuolelle.

5.1 Sosiaalityöntekijät ja sosiaalityön pääaineopiskelijat sekä sosionomit ja sosiaaliohjaajat

Aineistoni yhteensä 34 mielipidekirjoituksen kirjoittajista asiakastyötä tekevien sosiaalityöntekijöiden, sosionomien tai sosiaaliohjaajien kirjoituksia oli yhteensä yksitoista. Näistä kirjoituksista kahdeksassa kirjoittajana oli pelkästään sosiaalityöntekijöitä, yhdessä sosiaalityöntekijä ja sosiaaliohjaaja yhdessä, yhdessä kaksi sosionomia yhdessä ja yhdessä sosiaaliohjaaja yksin. Sosiaalityön opiskelijoiden mielipidekirjoituksia aineistossani oli kolme. Yhdessä mielipidekirjoituksessa perhetyön ohjaaja kirjoitti mielipidepalstalle yhdessä sosiaalityön johtajan kanssa.

Helsingin Sanomiin ja Aamulehteen kirjoittavien sosiaalityöntekijöiden määrää verrattaessa Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksista, joita oli yhteensä 21, kahdeksan oli asiakastyössä toimivien sosiaalityöntekijöiden kirjoittamia. Aamulehden vuoden 2011 mielipidekirjoitusten (13) kirjoittajista ainoastaan yksi, vastaava koulukuraattori, oli tutkimuksen ajankohtana asiakastyössä toimiva sosiaalityöntekijä. Yksi Aamulehden mielipidekirjoittajista

oli hoitovapaalla oleva, eikä näin ollen kirjoitushetkellä asiakastyössä oleva sosiaalityöntekijä.

Aineistoni perusteella sosiaalityöntekijät kirjoittivat kaikkein eniten lastensuojelusta. Sosiaalityöntekijöiden kirjoituksista viidessä aiheena oli lastensuojelu ja kahdessa palvelut sosiaaliviraston ja päihdehuollon asiakkaiden osalta. Sosiaalityöntekijät ottivat yhdessä kirjoituksessa kantaa työn ammatillisuuteen sosiaalityötä ohjaavien asenteiden kautta. Ammatillisuutta käsitteli myös kahden sosionomin kirjoitus koulutukseen ja havaitsemiinsa alan epäkohtiin kantaa ottamalla. Yksi sosiaalityöntekijän mielipidekirjoitus käsitteli alan kehittämistä ottamalla kantaa lisäresursoinnin tarpeen puolesta. Havaitsemistaan eriarvoista rakenteista yhteiskunnassa kirjoittivat sosiaaliohjaaja ja hoitovapaalla oleva sosiaalityöntekijä omista kirjoituksistaan. Sosiaalityön opiskelijat toivat esiin mielipiteensä ammatillisuuteen liittyen kahdessa eri kirjoituksessa ja naisten väliseen eriarvoisuuteen yhdessä kirjoituksessa.

Muiden vuonna 2011 julkaistujen sosiaalityön lehtijuttujen osalta voi todeta, että niissä käytännön työtä tekevien sosiaalityöntekijöiden ääni kuului alle puolessa lehtijutuista. Muita lehtijuttuja oli yhteensä 36, ja niissä 11:ssä haastateltiin vähintään yhtä sosiaalityöntekijää. Vain yhdessä lehtijutussa lastensuojelun sosiaalityöntekijä esiintyi nimettömänä. Nimettömänä esiintymisen syynä oli jutun mukaan esimiehen pyyntö, koska osa asiakkaista oli taustaltaan väkivaltaisia. Sosiaaliohjaajia oli haastateltu kahdessa jutussa. Sosiaalityön tai sosiaalialan opiskelijoita ei jutuissa esiintynyt.

5.2 Johtavat sosiaalityöntekijät ja päälliköt

Johtavien sosiaalityöntekijöiden tai sosiaalityön päälliköiden mielipidekirjoituksia oli aineistossani yhteensä kuusi. Helsingin Sanomissa johtavien sosiaalityöntekijöiden kirjoituksia oli kaksi, Aamulehdessä ei ilmestynyt vuonna 2011 yhtään johtavan sosiaalityöntekijän kirjoitusta. Helsingin Sanomissa oli yksi sosiaali- ja lähityön päällikön kirjoitus, kun taas Aamulehdessä päälliköiden kirjoituksia oli kolme. Aamulehteen kirjoittivat lapsiperheiden sosiaalityön palvelupäällikkö (kaksi kertaa) ja asiakasohjauksen päällikkö Tampereen kaupungin lasten ja nuorten kasvun tukemisen tilaajayksiköstä.

Johtavat sosiaalityöntekijät ja päälliköt ottivat neljässä mielipidekirjoituksessa kantaa lastensuojeluun. Yksi johtava sosiaalityöntekijä tunnusti kirjoituksessaan sosiaalityön resursointiongelmat lastensuojelussa, ja vaati alalle lisää virkoja ja työntekijöille parempaa palkkaa. Eriarvoisuuteen otti kantaa yksi johtavan sosiaalityöntekijän kirjoitus, ja ikäihmisten palveluihin yksi sosiaali- ja lähityön päällikön kirjoitus.

Muissa vuoden 2011 lehtijutuissa (yhteensä 36) oli haastateltu 15:tä johtavaa sosiaalityöntekijää, vastaavaa sosiaalityöntekijää tai sosiaalityön tai sosiaalihuollon palvelupäällikköä.

5.3 Asiantuntijat

Tutkimusaineistoni perusteella asiantuntijoiksi määrittyivät Helsingin Sanomien mielipidepalstalle vuonna 2011 kirjoittaneet sosiaali- ja aikuispalvelujohtajat, sosiaalialan osaamiskeskusten johtajat, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen pääjohtaja ja ylijohdaja, Suomen kuntaliiton erityisasiantuntija ja Lastensuojelun keskusliiton ohjelmajohtaja sekä Kehitysvammaisten palvelusäätiön puheenjohtaja. Lisäksi asiantuntijoiksi määrittyivät Aamulehden mielipidekirjoitukset kirjoittaneet Tampereen kaupungin tilaajapäällikkö, sosiaalityön professori (kahdella kirjoituksella), sosiaalityön dosentti (kahdella kirjoituksella), yhteiskuntatieteiden tohtori (sosiaalityö), sosiaalityön johtaja ja Pikassos Oy:n kehittämispäällikkö. Asiantuntijoiden mielipidekirjoituksia oli aineistossani yhteensä 12, eli hieman enemmän kuin sosiaalityöntekijöiden kirjoituksia. Aiheet koskettivat lastensuojelua (viisi kirjoitusta), palveluita (neljä kirjoitusta) ja kehittämistä (kolme kirjoitusta). Ammatillisuutta tai eriarvoisuutta käsitteleviä mielipidekirjoituksia ei asiantuntijoiden kirjoittamina aineistossa ollut.

Aineiston perusteella voidaan todeta, että asiantuntijat kirjoittavat suhteellisesti muita kirjoittajia enemmän sosiaalityön kehittämisestä. Aineistoni mielipidekirjoituksista neljä koski kehittämistä, ja näistä kolmen kirjoittajina olivat asiantuntijat (yhden kehittämistä koskevan kirjoituksen kirjoittajana oli käytännön työtä tekevä sosiaalityöntekijä). Kehittämiskohteiksi asiantuntijoiden kirjoituksissa nousivat perusturvajärjestelmä, sosiaalihuoltoon ja sosiaalialaan kohdistuva tutkimus, alan resurssien vahvistaminen, kuten riittävä ja pätevä henkilöstö, sekä tietojärjestelmien kehittäminen tuottavuuden ja tehokkuuden näkökulmaan liitettynä.

Aamulehden mielipidekirjoituksissa korostui asiantuntijoiden suuri osuus kirjoittajista. Vuonna 2011 Aamulehdessä julkaistiin seitsemän lastensuojelua koskevaa mielipidekirjoitusta. Yhden niistä on kirjoittanut vastaava koulukuraattori, muiden kirjoittajina ovat sosiaalityön asiantuntijat (yhdessä kirjoituksessa sosiaalityön johtajan kanssa yhdessä kirjoittaa perhetyön ohjaaja) ja palvelu- ja asiakasohjauksen päälliköt. Myös molempien Aamulehden palveluita koskevien mielipidekirjoitusten kirjoittaja on asiantuntija, toisessa sosiaalityön professori, kaupunginvaltuutettu ja toisessa Pikassos Oy:n kehittämispäällikkö. Aamulehden kehittämistä koskevan mielipidekirjoituksen on kirjoittanut sama sosiaalityön professori, joka on ilmaissut mielipiteensä toisessa palveluita koskevassa kirjoituksessa.

Aineistosta nousee selvästi ilmi sosiaalityön tutkijoiden kirjoitusten puuttuminen asiantuntijoiden kirjoitusten joukosta. Yhden lastensuojelua, tarkemmin koulukuraattorityötä koskevan mielipidekirjoituksen on kirjoittanut yhteiskuntatieteiden tohtori. Kirjoituksesta ei tosin tule tarkemmin ilmi kirjoittajan kirjoitusajankohdan tutkimuksellinen rooli. Mansikkamäen (2002) mukaan tutkijoiden on todettu olevan toisinaan haluttomia popularisoimaan töitään. Artikkeleiden kirjoittamista esimerkiksi aikakauslehtiin on pidetty vähempiarvoisena kuin tieteellisiin julkaisuihin kirjoittamista. Kuitenkin tieteentekijöiden valmiuksia selostaa tutkimustaan myös muille kuin omalle tiedeyhteisölle on alettu arvostamaan yhä enemmän. Popularisoinnin voidaan ajatella olevan myös tutkijoiden velvollisuus, onhan tutkimus usein rahoitettu julkisin varoin. (Mt., 164.) Aineistoni perusteella ei ole mahdollista todeta, että tutkijat olisivat haluttomia kirjoittamaan sanomalehtiin. On olemassa viitteitä siitä, että tutkijoiden on vaikea saada kirjoituksiaan julkaistuksi sanomalehtien eri palstoilla. Mielipidekirjoituksiin verrattuna sosiaalialan tutkimus nousi paremmin esiin aineiston muissa lehtijutuissa. Tutkijat kommentoivat tai kirjoittivat tutkimuksestaan yhteensä viidessä eri jutussa.

Muissa lehtijutuissa oli haastateltu laajasti erilaisia asiantuntijoita, joita kaikkia ei ole mahdollista eikä työni kannalta tarkoituksenmukaista eritellä tarkasti. Muissa lehtijutuissa asiantuntijoiksi määrittyi laajempi joukko kuin mielipidekirjoitusten osalta on tässä tutkielmassa esitetty. Lehtijutuissa sosiaalityön eri aiheista haastateltuja asiantuntijoita oli yli 30.

Yhteenvedona voidaan todeta, että vuonna 2011 eniten sosiaalityön mielipidekirjoituksia Helsingin Sanomiin ja Aamulehden kirjoittivat asiantuntijat, yhteensä 12 kirjoitusta. Alun perin lähtiessäni keräämään tutkimusaineistoa pidin etusijalla asiakastyössä toimivien so-

siaalityöntekijöiden kirjoituksia. Näitä kirjoituksia oli aineistossa yhdeksän. Johtavien sosiaalityöntekijöiden tai päälliköiden kirjoituksia oli yhteensä kuusi. Aineistoni perusteella näyttää siltä, että asiakastyössä toimivat sosiaalityöntekijät kirjoittavat tai saavat kirjoituksensa mielipidepalstoille. Tämä voidaan todeta kuitenkin vain toisen tarkastelun kohteen olleen päivälehden, Helsingin Sanomien kohdalla. Näyttää myös siltä, että sosiaalityöntekijät kirjoittavat useammin tai saavat kirjoituksensa julkaistua useammin Helsingin Sanomissa kuin Aamulehdessä. Sosiaalityöntekijöiden äänen on mahdollista kuulua myös muiden lehtijuttujen kautta, tosin aineistoni perusteella ei niin voimakkaasti kuin eri asiantuntijoiden äänen. Sosiaalityön ammattilaisten olisi kenties aiempaa enemmän syytä ymmärtää se, että journalismi on yhteiskunnallisten toimijoiden poliittinen ja julkinen resurssi. Journalismi antaa merkittävyyttä ja kaikupohjaa niille vaatimuksille, joita se kontrolloimaansa julkisuuteen suodattaa. (esim. Kunelius & Renvall 2002, 108.)

6 SANOMALEHTIKIRJOITUKSET SOSIAALITYÖN HILJAISUUDEN KULTTUURIA PURKAMASSA?

Kahdessa edellisessä luvussa olen kuvannut tutkimusaineistoni perusteella, mistä aiheista sosiaalityön eri alueilla toimivat kirjoittavat ja kuka käyttää sosiaalityön ääntä julkisuudessa vuoden 2011 päivälehtikirjoitusten perusteella. Tässä luvussa pyrin vastaamaan tutkielmani otsikossa esitettyyn kysymykseen ”Lehtikirjoitukset sosiaalityön hiljaisuuden kulttuuria purkamassa?”.

Tutkielmani teoriaosuudessa esitin kirjoittamisen olevan mahdollisuus vaikuttamiseen ja hiljaisuuden purkamiseen alalla. Aineistoni perusteella sosiaalityön eri alueilla toimivat toivat mielipidekirjoituksissaan esiin sosiaalityössä havaittuja epäkohtia. Vuoden 2011 mielipidekirjoitusten perusteella tällaisia epäkohtia ilmeni koskien lastensuojelua, palveluita, ammatillisuutta, kehittämistä ja eriarvoisuutta. Erityisen vahvasti kirjoittajat toivat esiin mielipiteensä alan riittämättömistä resursseista läpi sosiaalityön kentän. Aineistoni perusteella voitaneen todeta, että lehtiin kirjoittaneet ovat ottaneet roolin kirjoittavina sosiaalityöntekijöinä (ks. Mutka 1998, 182–183), ja tehneet kielen kautta näkyviksi asioita ja tilanteita, joissa he oman työnsä kautta ovat ongelmia kohdanneet.

Puhuttaessa uudistajasosiaalityöntekijästä, voidaan hänelle asettaa yhtenä roolina vaikuttajana toimiminen, johon kuuluu argumentoiminen peruspalvelujen puolesta ja sosiaalityön julkisuuskuvan parantaminen (ks. Juhila 1997, 212–214). Sosiaalityöntekijöiden kirjoitukset sisälsivät kannanottoja palvelujen säilyttämisen tai niiden parantamisen ja myös omien virkojen säilyttämisen puolesta. Joissakin mielipidekirjoituksissa oli nähtävissä pyrkimyksiä myös sosiaalityön julkisuuskuvan kohentamiseen. Vaikka median sosiaalityöntekijöitä kritisoiva ja leimaava toiminta voi johtaa työssä vetäytyvään julkisuuteen (Petrelius 2003b, 5–6, 14–17), on toisenlainen toiminta aineistoni perusteella myös mahdollista. Vastauksissa aiemmin lehdissä esitettyihin arvosteluihin sosiaalityön arvoperustasta ja asenteista kirjoittajat puolustivat omaa ammatillista toimijuuttaan. Brittiläistä sosiaalityötä koskevaa lehtikirjoittelua analysoitaessa on havaittu kirjoittelun olleen sosiaalityötä erittäin leimaavaa (Franklin 1999, 2–3). Vaikka oma analyysini ei tuottanut yhtä vahvoja huomioita leimaavasta kirjoittelusta, muutamia leimaavia kirjoituksia sisältyi myös tämän tutkielman aineis-

toon. Sosiaalityöntekijät ovat julkisen esiintulon kautta pystyneet rikkomaan matalan profiilin suhdetta julkisuuteen, siis eräänlaista hiljaisuuden kulttuuria (ks. Petrelius 2003b, 5). Sosiaalityöntekijöiden voidaan aineistoni julkisten vastakirjoitusten kautta todeta käyttäneen jopa Juhilan (2009) esiin nostamaa vastarinnan mahdollisuutta. Vastarinnan menetelmästä on puhuttu ”alistettujen tietojen kapinana”, jolla voidaan tarkoittaa epäpäteviksi luokiteltujen tietojen nousemista yleismaailmallistavia totuusdiskursseja vastaan (mt., 62; Foucault 1980, 78–92).

Olen esittänyt julkisen keskustelun ulkopuolelle jättäytymisen, sosiaalityön oman äänen esille tuomattomuuden, ilmentävän sosiaalityön hiljaisuuden kulttuuria. Tutkielmani teoriaosuudessa olen esittänyt lukuisia syitä, jotka voivat vaikuttavaa hiljaisuuden kulttuurin taustalla. Näitä syitä ovat muun muassa työntekijöiden työpaineet, turhautuneisuus ja väsymys. Myös sanomalehtiin kirjoittaneet työntekijät toivat esille samankaltaisia työssään kokemia asioita, kuten pätevien työntekijöiden puutteen, työntekijöiden suuren vaihtuvuuden ja kiireen. Nämä syyt ymmärrettävästi vaikeuttavat työntekijöiden mahdollisuutta seurata tai ottaa osaa alan julkiseen keskusteluun. Sipilän (2011) mukaan sosiaalityöntekijöiden aikapula näyttäisi olevan syynä vaikutusmahdollisuuksien puutteeseen oman työyhteisön ulkopuolella (mt., 144). Aineistoni sanomalehtikirjoitukset toimivat sosiaalityön oman äänen ja omien työssä koettujen kokemusten esille tuomisen julkisena kanavana. Voidaankin todeta, että sanomalehtiin mielipidekirjoituksensa saanut tai muiden lehtikirjoitusten kautta kommenttinsa esittänyt on saanut samalla äänensä julkisesti kuuluviin. Sosiaalityön hiljaisuutta on mahdollista purkaa näiden mielipidekirjoitusten ja lehtijuttujen kautta.

Olenaisena kysymyksenä voidaan esittää, miksi sosiaalityössä tarvitaan oman äänen välittämistä julkisuuteen, oman ammattikulttuurin tai tutkimusalan ulkopuolelle? Vastuullisesti, eettisesti ja lainmukaisesti toimivilla ammattilaisilla on huoli työssä havaituista epäkohdista, sosiaalityön asiakkaiden hankalista elämäntilanteista ja epäoikeudenmukaisuuksista. Tämä huoli tuli selkeästi esille tutkimusaineistoni lehtikirjoitusten kautta. Tärkeimmäksi tiedon välittämisen tehtäväksi ammattilaiset nähnevät asiakkaiden elinolosuhteiden ja elämäntilanteiden parantamisen. Asiakkaiden tilanteiden lisäksi työntekijät kokivat selvästi suurta tyytymättömyyttä omista työskentelyedellytyksistään. Kiire, pätevän ja riittävän ammattihenkilöstön puute ja muut työn reunaehdot olivat kirjoitusten perusteella selkeä epäkohta sosiaalityössä. Tiedon välittäminen koetuista ongelmista voi mielestäni toimia myös

sosiaalityöntekijöiden omien työskentelyedellytysten ja -olosuhteiden kohentamisen väylänä.

Tutkielmani johdannossa esitin sosiaalityön yhdeksi moniulotteiseksi tehtäväksi välittäjän tehtävän eri yhteiskuntaluokkien ja valtaväestön tai toisaalta julkisen ja yksityisen välillä (ks. Petrelius 2003b, 5). On ehdotettu, että journalismilla olisi puolestaan ”velvollisuus auttaa vaiennettuja”, eli tukea pyrkimyksiä, joissa esimerkiksi jonkin laitoksen henkilöt sisäiseen julkisuuteen turhautuneina hakevat asialleen vahvistusta yleisemmästä journalistisesta julkisuudesta. Mielestäni sosiaalityöntekijät toteuttavat näitä tehtäviä tuomalla työssään havaitsemiaan ongelmia julkisuuteen lehtikirjoitusten muodossa. Samalla sosiaalityöntekijät toimivat omaa työtään koskevan tiedon tuottajina ja välittäjinä (ks. Juhila 1997, 212–214).

On todettu, että mielipidekirjoituksella voi olla suuri merkitys tietyn alan epäkohtien esille tuomiseksi ja laajemman keskustelun herättämiseksi (Mansikkamäki 2002, 171–172). Aineistoni perusteella on selvästi nähtävissä, että yksittäinen mielipidekirjoitus voi toimia innoittajana seuraavalle kirjoitukselle, ja jopa useammille mielipidekirjoituksille. Kirjoitukset toimivat selvinä keskustelunherättelijöinä. Julkinen keskustelu rikkoo hiljaisuutta, ja on pidemmällä aikavälillä mahdollisuus hiljaisuuden kulttuurin purkamiseksi. Lehtikirjoitukset voivat sysätä alulle uudenlaista keskustelua sosiaalityön eri aiheiden julkisen esittämisen kautta. Tämä keskustelu voi herättää eri toimijat, niin ammattilaiset, asiantuntijat kuin päätäjätkin keskustelemaan aiempaa enemmän keskenään.

7 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

”Vaikeneminen ei kuulu tähän aikaan.” – Sosiaalitieto 5/2010

Pro gradu -tutkielmani tarkoituksena oli selvittää, mitä ovat ne vuoden 2011 sosiaalityön aiheet, joista sanomalehtiin julkisesti kirjoitetaan, ja kuka käyttää sosiaalityön ääntä julkisuudessa vuoden 2011 sanomalehtikirjoitusten perusteella. Tarkoitus oli myös selvittää, ovatko sanomalehtikirjoitukset mahdollisuus sosiaalityön hiljaisuuden kulttuurin purkamiseksi. Tarkastelun taustalähtökohtana oli ajatus sosiaalityöstä ammattina ja kulttuurina, johon voidaan liittää alan tieteellinen kamppailu, naisvaltaisuus, vahva sitoutuminen etiikkaan ja lainsäädäntöön, lisääntyvä taloudellisuusajattelu sekä selontekovelvollisuus ja julkisuus. Tutkimusaineistoa lukiessani olen kiinnittänyt huomiota näihin taustalähtökohtiin.

Aineistoni perusteella vuoden 2011 aiheet, joiden kautta sosiaalityöntekijöiden voidaan sanomalehtiin kirjoittamalla nähdä purkavan alaan liitettyä hiljaisuuden kulttuuria, ovat lastensuojelu, palvelut, ammatillisuus, kehittäminen ja eriarvoisuus. Muiden lehtijuttujen ja pääkirjoitusten aiheet olivat monipuolisesti eri sosiaalityön alueita koskettavia. Lastensuojelu, sosiaalityön reunaehdot, resurssipula ja lakien merkitys sosiaalityön perustana nousivat selvästi esille kirjoituksia yhdistävinä aiheina. Joissakin mielipidekirjoituksissa [8], [10] viitattiin eduskuntavaalien vaikutukseen sosiaalisten aiheiden, muun muassa lapsiperheiden hyvinvoinnin ja sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisen esille nostamiseen ja virinneeseen keskusteluun. ”Aina näin vaalien alla köyhällä riittää ystäviä” kirjoitettiin myös yhden Aamulehden pääkirjoituksen alussa [82]. Vuoden 2011 eduskuntavaalit eivät mielestäni voi yksin selittää sosiaalityötä koskevien aiheiden runsautta. Vaalit pidettiin keväällä 2011, ja sosiaalityön kirjoitusten aiheet vaihtelivat monipuolisesti myös loppuvuoden kirjoituksissa. Sosiaaliala näyttäisi aineistoni valossa alalta, joka saa osakseen laajempaa yhteiskunnallista kiinnostusta ja keskustelua.

Viimeaikaiseen julkiseen keskusteluun peilaten lastensuojelua koskevien mielipidekirjoitusten suuri osuus tutkimusaineistossa ei ollut yllätys. Franklin (1998) havaitsi lähes 2000 sosiaalityötä koskevaa sanomalehtijuttua vuosina 1997 ja 1998 tutkiessaan, että lähes kolme neljäsosa jutuista käsitteli sosiaalityötä lasten parissa (Franklin 1998, Hallin, Slembrouckin

ja Sarangin 2006, 145–146 muk.). Vaikka sosiaalityötä tehdään monenlaisissa ympäristöissä, niin kuitenkin suuri osa uutisjutuista koskee sosiaalityötä juuri lasten parissa (Hall, Slembrouck & Sarangi 2006, 145). Huomionarvoista on, että aineistoni lastensuojelua koskevissa mielipidekirjoituksissa nousee vahvasti esiin sosiaalityön resursointi.

Tutkimusaineistoni perusteella voidaan todeta, että päivälehtiin kirjoittavat ja äänensä saavat kuuluviin niin asiakastyötä tekevät sosiaalityöntekijät, johtajat ja päälliköt kuin alan asiantuntijatkin. Vuonna 2011 eniten sosiaalityön mielipidekirjoituksia Helsingin Sanomiin ja Aamulehteen kirjoittivat asiantuntijat, yhteensä 12 kirjoitusta, ja toiseksi eniten sosiaalityöntekijät yhdeksällä kirjoituksella. Johtavien sosiaalityöntekijöiden ja päälliköiden kirjoituksia oli kuusi. Sosiaalityön opiskelijoidenkin mielipidekirjoituksia oli ilahduttava määrä, kolme kirjoitusta. Helsingin Sanomien mielipidekirjoituksista suurin osa oli asiakastyössä toimivien sosiaalityöntekijöiden kirjoituksia. Aamulehden mielipidekirjoitusten kirjoittajat olivat puolestaan yhtä asiakastyössä toimivaa sosiaalityöntekijää, yhtä hoitovapaalta kirjoittavaa sosiaalityöntekijää ja yhtä sosiaaliohjaajaa lukuun ottamatta päällikkö- tai asiantuntijatasen toimijoita. Voidaankin todeta, että Aamulehteen kirjoittavien asemissa on selvä ero Helsingin Sanomien kirjoittajiin verrattuna.

On myös kiintoisaa pohtia, ketkä toimijat saavat kirjoituksensa julkaistuksi sanomalehdissä. Luostarisen (1994, 50) mukaan lähde, johon toimittajat luottavat, saa välillisesti käyttöönsä tiedotusvälineille kuuluvaa valtaa ja voi sitä myös eri tavoin hyödyntää. Aineistoni perusteella voi todeta, että tietyt kirjoittajat saavat useammin mielipiteensä kirjoitusten avulla esiin. Tässä tutkielmassa asiantuntijoiksi määrittäneet sosiaalityön professori ja sosiaalityön dosentti saivat molemmat vuoden aikana kaksi kertaa kirjoituksensa julkaistuksi. Vaikka muutaman julkaistun kirjoituksen perusteella ei voi tehdä kovin syvällisiä johtopäätöksiä, nämä kirjoittajat ilmeisesti nauttivat Luostarisen (1994) mainitsemaa luottamusta kirjoittajina.

Suurin osa aineistoni mielipidekirjoitusten kirjoittajista on naisia. Alan naisvaltaisuuden voidaan nähdä vaikuttavan tässä tutkielmassa naiskirjoittajien määränä. Aineistoni sosiaalityöntekijöiden, sosionomien tai sosiaalityön opiskelijoiden mielipidekirjoituksista vain kahdessa [6], [17] kirjoittajana on yksin mies (sosiaalityöntekijä ja sosiaalityön opiskelija), mutta sen lisäksi kahdessa [1], [7] kirjoittajana on mies (sosiaalityöntekijä ja sosionomi) yhdessä sosiaalialalla toimivan naisen kanssa.

Sosiaalityö on vahvasti ammattietiikkaan ja arvoihin sitoutuva työ. Tämän vuoksi oli hie- man yllättävää, että kirjoituksista vain muutamassa pohditaan suoraan arvovalintoja ja so- siaalityön eettisiä ohjeita. Arvovalintoja pohtivan kirjoituksen [8] aiheena olivat lastensuoje- lu ja sen vähäiset resurssit samoin kuin suuret asiakasmäärät. Toisessa kirjoituksessa [15] oltiin huolissaan sosiaaliviraston asiakkaiden palveluiden heikkenemisestä, ja mainittiin olevan sosiaalityön eettisten ohjeiden ja sosiaalihuoltolain vastaista rajata sosiaalityön pal- veluihin pääsevää asiakaskuntaa esimerkiksi iän tai kulttuurisen alkuperän perusteella. Toisaalta kirjoittajat perustelevat työtään ja valintojaan laajalti lainsäädännöllä. Sosiaali- työn ja hyvinvointivaltion arvoperustaan samoin kuin ammattietiikkaan vetoamalla voisi ajatella saatavan yhtä lailla perusteita ja vakuuttavuutta oman työn toimintaedellytysten vahvistamiselle.

Tiettyihin lakeihin tai lakeihin yleisemmin viitattiin jopa yli puolessa aineiston mielipidekirjoi- tuksista. Lakeihin viittaaminen oli yhteinen tekijä eri lehtikirjoitusten välillä, sillä myös muis- sa lehtikirjoituksissa ja pääkirjoituksissa lait työtä ohjaavina periaatteina nousivat selvästi esille. Suurimmassa osassa kirjoituksista lakiviittaukset esitettiin työskentelyn perustana tai tiettyjen palveluiden oikeutuksina. Tämän perusteella voidaan todeta, että sosiaalialalla työntekijät toimivat ammatillisen vastuun mukaisesti ja he ottavat lain velvoitteet työssään vahvasti huomioon.

Sosiaalityössä lisääntyvästi vallitseva taloudellisuusajattelu tuli esille muutamissa sosiaa- lialalla toimivien asiantuntijoiden mielipidekirjoituksissa, muun muassa työmenetelmien kehittämisessä julkisten palvelujen tuottavuuden parantamiseksi. Myös muutamassa sosi- aalityöntekijöiden kirjoituksissa viitattiin talouden vaikuttavan ”säästöpolitiikkana” ja ”talou- dellisina mittareina”.

Päivälehtiin kirjoittamalla ja tätä kautta työssään havaitsemia epäkohtia esiin nostamalla sosiaalityöntekijät toteuttavat julkista selontekovelvollisuuttaan. Sosiaalityön selontekovel- vollisuus näkyy toki paljon muunlaisenakin kirjoittamistyönä. Tiirilän (2010) mukaan taha- tonta kielipolitiikkaa tehdään silloin, kun säädökset ohjaavat kirjoittamaan tietynlaisia, ni- mettyjä tekstejä. Esim. sosiaalialalla veloitetaan lisääntyvästi tekemään myös erilaisia suunnitelmia. Julkisilla aloilla tehokkuusvaatimusten mukanaan tuoma tulosten mittaami- nen on lisännyt asiakirjatuotantoa. Työn suunnittelu, seuranta ja arviointi mitataan myös

tekstein. Tahaton kielipolitiikka vaikuttaa eri tehtävissä vallitseviksi muodostuvien tekstien ja kielenkäytön tapoihin ja dokumentoinnin lisääntymiseen. Pakollinen asiakirjatuotanto on johtanut ristiriitaisesti jopa kasvokkaisen vuorovaikutuksen vähenemiseen asiakastyössä. (Tiililä 2010, 162–169.) On mahdollista arvioida, että lisääntyvä lainmukainen, pakollinen kirjoittamistyö lisää kiirettä ja työpainetta, ja on tätä kautta estämässä mahdollisuutta muunlaiseen omaehtoiseen julkiseen tiedontuotantoon.

Sosiaalialan keskusteluissa esiin nousevasta hiljaisuuden kulttuurista sosiaalityöntekijöiden ”vaientamisen kulttuurina” (ks. Metteri 1995; Koskiluoma 2010) on jokseenkin vaikeaa löytää tutkimustietoa, sillä työnantajien mahdollinen ohje työntekijöiden vaihtolosta julkisuudessa ei yleensä ole virallinen eikä painettu ohje. Kuitenkin esimerkiksi Tampereen sosiaaliammattilaisten keskeisyyden yhteydessä on Aamulehden mukaan käynyt ilmi, että uudistukseen kriittisesti suhtautuvia sosiaalityöntekijöitä on neuvottu ”hillitsemään kieltään” julkisuudessa (Aamulehti 16.2.2010). Samankaltaisista ohjeista on viitteitä myös muualla Suomessa, esimerkiksi pääkaupunkiseudulla tapahtuneiden murheellisten lastensuojelutapausten yhteydessä. Sen perusteella, että käytännön sosiaalityöntekijöiden kirjoitukset puuttuivat lähes täydellisesti Aamulehdestä, voi vain arvailla, vaikuttaako asian taustalla samankaltainen kulttuuri läpi pirkanmaalaisen sosiaalityön kentän. Vaikuttaako työnantajien kieltä julkiseen esilletuloon eräänlaisissa kriisitilanteissa myös pitemmällä aikavälillä, eli jääkö kieltä elämään ”vaientamisen kulttuurina” myös kriisitilanteiden jälkeen?

Karvinen-Niinikosken ja Melotin (2003) mukaan sosiaalityön yhteiskunnallisena vaikuttajana toimimisen mahdollisuuksien osoittaminen nykyajassa on vaikea tehtävä. Muutostoi-
mintaan ei välttämättä sosiaalityössä ole valmiuksia. Työntekijän kannalta aktiivisuus ja pyrkimys valtarakenteiden muutokseen tarkoittaisivat henkilökohtaista riskeille alttiiksi asettumista. (Mt., 43.) Yhteiskunnallisen vaikuttamisosaamisen kehittämisen on todettu olevan keskeistä sosiaalityössä. Erityisesti tulisi kiinnittää huomiota viestintäosaamisen kehittämiseen, koska sosiaalityön vaikuttamisosaamisen perustana ovat viestinnän taidot. (Sipilä 2011, 150.) Suuressa osassa mielipidekirjoituksia viitattiin toiseen tai toisiin mielipidekirjoituksiin. Tämän perusteella on selvää, että mielipidekirjoitukset ikään kuin ”ruokkivat” toisiaan, ja toimivat keskustelun herättelijöinä. Mielestäni kirjoitukset toimivat näin selvästi myös sosiaalityön vaikuttamisen kanavana yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Sosiaalityön kirjoitusten ja niiden aiheiden tarkastelu hiljaisuuden kulttuurin purkamisen keinona on tärkeää. Yhtä tärkeää on kuitenkin pohtia, mitä jää sosiaalityön julkisen keskustelun ulkopuolelle – mistä vaietaan. Tutkielmani kiinnostuksen kohteena olevan ajankohdan, vuoden 2011 päivälehtikirjoituksissa esimerkiksi päihde- ja mielenterveyskuntoutajat ja heidän palvelunsa jäivät hyvin vähälle huomiolle. Tämä on jopa yllättävää, kun tiedossa on päihde- ja mielenterveysongelmien suuri merkitys ihmisten hyvinvointiin ja kohdennettujen palveluiden tarpeeseen. Kehitysvammaisia, ikäihmisiä ja heidän palveluitaan koskevia kirjoituksia oli aineistossani vain muutama. Myös sosiaalityön tutkimuksen käsittelyn vähyys nousi aineistossani selvästi esille.

Tässä tutkielmassa ei ollut mahdollista vastata siihen, kokevatko sosiaalityöntekijät jotkin alan aiheet tabuina, joista ei saa puhua tai kirjoittaa. Sanomalehtikirjoitusten tarkastelu ei myöskään vastaa kysymykseen, kokevatko sosiaalityöntekijät vaientamista oman työsäään. Nämä olisivat mielestäni mielenkiintoisia jatkotutkimuksen aiheita. Kiintoisaa olisi myös saada tietoa siitä, kokevatko julkisesti kirjoittavat sosiaalityöntekijät itse vaikuttavansa yhteiskunnalliseen keskusteluun ja samalla purkavansa sosiaalityön hiljaisuuden kulttuuria.

Vuoden 2011 sosiaalityön sanomalehtikirjoitusten tarkastelu on tuonut tietoa aiheista, joista alalla kirjoitetaan. Samoin se on antanut tietoa toimijoista, jotka käyttävät sosiaalityön ääntä julkisuudessa lehtikirjoitusten kautta. Tulokset sanomalehtikirjoittelun mahdollisuudesta sosiaalityön hiljaisuuden kulttuurin purkajana on tässä tutkielmassa esitetty rajatusti aiheiden kautta, jotka kirjoituksista nousevat. Kirjoittaminen voidaan nähdä yhtenä mahdollisuutena oman työn ja omien kannanottojen esittämiseksi julkisesti. Kirjoittamalla on mahdollista tavoittaa laaja kuulijakunta omille mielipiteille. Sosiaalityön hiljaisuuden purkamiseksi tarvitaan varmasti muitakin keinoja, joiden osoittamiseksi tarvitaan uusia tutkimuksia.

Perehtymällä yhden vuoden aikana kahdessa eri päivälehdessä julkaistuihin sosiaalityön kirjoituksiin olen pystynyt saamaan kuvan siitä, mistä sosiaalityöstä julkisesti puhutaan, ja mistä juuri tutkimusajankohtana oltiin kiinnostuneita. Toivon pystyneeni välittämään tämän kuvan myös kaikille tutkielmastani kiinnostuneille lukijoille. Toivon myös, että julkinen keskustelu sosiaalityöstä näyttäytyisi myös jatkossa yhtä monipuolisena kuin tutkielmani ajankohta on osoittanut.

LÄHTEET

Aamulehti 16.2.2010. Päätäjät eivät aina tiedä paremmin. Artikkelisivut, s. 2.

Aamulehti 7.4.2012. Toimeentulotuen asiakkaista monet tarvitsevat neuvontaa. Uutiset, s. 4.

Bauer, Martin W. (2000) Classic Content Analysis: a Review. Teoksessa Martin W. Bauer & George Gaskell (toim.) *Qualitative Researching with Text, Image and Sound: a Practical Handbook*. London: Sage, 131–151.

Bäckman, Sonja (2008) Työkykyarviokokous moniammatillisen työryhmän päätöksentekotilanteena. Tutkimus vuorovaikutuksesta ja potilaan osallisuudesta. Helsingin yliopisto. Sosiologian laitos. Akateeminen väitöskirja.

Carbaugh, D. & Berry, M. & Nurmikari-Berry, M. (2006) Coding Personhood through Cultural Terms and Practices: Silence and Quietude as a Finnish “Natural Way of Being”. *Journal of Language and Social Psychology*, 25(3), 203–220.

Clark, Chris (2006) Against Confidentiality?: Privacy, Safety and the Public Good in Professional Communications. *Journal of Social Work* 6(2), 117–136.

Eräsaari, Leena (1991) Yksilöllistävä sosiaalityö. Historian tarkastelua. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston yhteiskuntapolitiikan laitoksen tutkimuksia A 7.

Eräsaari, Leena (1994) The Reproduction of Silence in Street-level Bureaucracies. Three Narratives. Teoksessa Sakari Hänninen (toim.) *Silence, Discourse and Deprivation*. Helsinki: Stakes, raportteja 43, 81–107.

Forsberg, Hannele (2009) Tabut tiedeyhteisössä – Kulttuuriset mielikuvat oppiaineen kahleena? Teoksessa Merja Laitinen & Anneli Pohjola (toim.) *Tabujen kahleet*. Tampere: Vastapaino, 43–65.

Franklin, Bob (1998) *Hard Pressed: National Newspaper Reporting of Social Work and Social Services*. London: Reed Business Publications.

Franklin, Bob (1999) *Misleading Messages: the Media and Social Policy*. Teoksessa Bob Franklin (toim.) *Social Policy, the Media and Misrepresentation*. London: Routledge.

Hall, Christopher & Slembrouck, Stef & Sarangi, Srikant (2006) *Language Practices in Social Work. Categorisation and Accountability in Child Welfare*. London: Routledge.

Healy, Lynne M. (2008) *International Social Work. Professional Action in an Interdependent World*. New York: Oxford University Press.

Huotari, Päivi (2009) *Strateginen osaamisen johtaminen kuntien sosiaali- ja terveystoimessa. Neljän kunnan sosiaali- ja terveystoimen esimiesten käsityksiä strategisesta osaamisen johtamisesta*. Tampereen yliopisto. Johtamistieteiden laitos. Akateeminen väitöskirja.

IFSW (2004a) *Ethics in Social Work. Statement of Principles*. <http://www.ifsw.org/en/p38000324.html>. Viitattu 17.11.2011.

IFSW (2004b) *Ethics in Social Work. Statement of Principles (kohta 4 Principles)*. <http://www.ifsw.org/en/p38000324.html>. Viitattu 17.11.2011.

IFSW (2004c) *Ethics in Social Work. Statement of Principles (kohta 5 Professional conduct)*. <http://www.ifsw.org/en/p38000324.html>. Viitattu 17.11.2011.

Juhila, Kirsi (1997) *Sosiaalityö yliopistoissa. Keväisten keskustelujen satoa*. *Janus* 5(2), 211–215.

Juhila, Kirsi (2009) *Objektivointi ja subjektivointi sosiaalityön käytännöissä – Michel Foucault'n perintöä tulkitsemassa*. Teoksessa Mikko Mäntysaari, Anneli Pohjola & Tarja Pösö (toim.) *Sosiaalityö ja teoria*. Jyväskylä: PS-kustannus, 47–66.

Juhila, Kirsi (2009) *Sosiaalityön selontekovelvollisuus*. *Janus* 17(4), 296–312.

Julkunen, Raija (2006) Vastuupuheen esiinmarssi. *Yhteiskuntapolitiikka* 71(5), 533–540.

Karvinen-Niinikoski & Meltti (2003) Muutosprosesseissa ristiriitaistuva sosiaalityö. Teoksessa Mirja Satka, Anneli Pohjola & Marketta Rajavaara (toim.) *Sosiaalityö ja vaikuttaminen*. Jyväskylä: Sophi, 31–53.

Kemppainen, Tarja & Kostamo-Pääkkö, Kaisa & Niskala, Asta & Ojaniemi, Pekka & Vesterrinen, Kerttu (2010) Sosiaalityön vaikuttavuuden arvioinnin ensiaskeleet Lapista. Tutkimus sosiaalitoimistojen työn vaikuttavuudesta. Rovaniemi: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Pohjois-Suomen osaamiskeskuksen julkaisuja 32.

Koskiluoma, Kristiina (2010) Vaikeneminen ei kuulu tähän aikaan. *Sosiaalitieto* 5, 7.

Krippendorff, Klaus (2004) *Content Analysis. An Introduction to Its Methodology*. Thousand Oaks: Sage Publications.

Kunelius, Risto & Renvall, Mika (2002) Terveysthuolto: julkisuus, politiikka ja kansalaiset. Teoksessa Sinikka Torkkola (toim.) *Terveysthuolto*. Helsinki: Tammi, 89–120.

Kuusisto-Niemi, Sirpa & Kääriäinen, Aino (2005) Hiljaisen tiedon vallasta näkyvän tiedon valtaan – puheenvuoro tiedon näkyväksi tekemisen puolesta. *Janus* 13(4), 452–460.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812.

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 21.5.1999/621.

Luostarinen, Heikki (1994) *Mielen kersantit*. Juva: Hanki ja jää.

Lyons, Karen & Taylor, Imogen (2004) *Gender and Knowledge in Social Work*. Teoksessa Robin Lovelock, Karen Lyons & Jackie Powell (toim.) *Reflecting on Social Work. Discipline and Profession*. Aldershot: Ashgate, 72–112.

Mansikkamäki, Tarja (2002) Ammatilliset mediassa. Teoksessa Sinikka Torkkola (toim.) *Terveysthuolto*. Helsinki: Tammi, 163–177.

Metteri, Anna (1995) Sosiaalityö murroksessa – mahdollisuuksien näkeminen ja uskaltamisen taito. *Sosiaalityöntekijä* 2, 17–19.

Miettinen, Taina (2000) Sosiaalityön raportointi – kohti vuorovaikutteista raportointia. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Miles, Matthew B. & Huberman, A. Michael (1994) *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. London: Sage.

Mutka, Ulla (1998) *Sosiaalityön neljäs käänne*. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä: SoPhi.

Mäkelä, Klaus (2006) Sosiaalitutkimuksen eettinen säätely. Teoksessa Jaana Hallamaa, Veikko Launis, Salla Lötjönen & Irma Sorvali (toim.) *Etiikkaa ihmistieteille*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 360–378.

Närhi, Kati (2003) Sosiaalityöntekijät paikallisen tason vaikuttajina. Teoksessa Mirja Satka, Anneli Pohjola & Marketta Rajavaara (toim.) *Sosiaalityö ja vaikuttaminen*. Jyväskylä: SoPhi, 57–81.

Osmond, Jennifer (2005) The Knowledge Spectrum: A Framework for Teaching Knowledge and Its Use in Social Work Practice. *British Journal of Social Work* 35(6), 881–900.

Parrott, Lester (2010) *Values and Ethics in Social Work Practice*. Exeter: LearningMatters Ltd.

Petreljus, Päivi (2003a) Gender and Orientation Towards Social Work. *Nordisk sosialt arbeid* 3/2003, 144–153.

Petreljus, Päivi (2003b) Sosiaalityöntekijänaiset maskuliinisissa julkisuuksissa – sukupuolinäkökulmia ”hiljaisuuden kulttuuriin”. *Janus* 11(1), 4–22.

Petrelius, Päivi (2004) Naistapaiset hoivaeettiset lähestymistavat sosiaalityössä. Teoksessa Marjo Kuronen, Riitta Granfelt, Leo Nyqvist & Päivi Petrelius (toim.) Sukupuoli ja sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen 3. vuosikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 72–76.

Petrelius, Päivi & Auvinen, Anja (2003) Sosiaalityöntekijän muistot sukupuolen jäsentäminä subjektivoitumistarinoina. Teoksessa Mirja Satka, Anneli Pohjola & Marketta Rajavaara (toim.) Sosiaalityö ja vaikuttaminen. Jyväskylä: Sophi, 171–197.

Piiroinen, Hannu (2005) Epävarmuus, muutos ja ammatilliset jännitteet. Suomalainen sosiaalityö 1990-luvulla sosiaalityöntekijöiden tulkinnoissa. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Akateeminen väitöskirja.

Piiroinen, Hannu (2006) 1990-luku sosiaalityöntekijöiden silmin. Yhteiskuntapolitiikka 71(3), 321–325.

Rajavaara, Marketta (1989) Tutkiva ote sosiaalityöhön? Helsingin kaupunki. Sosiaaliviraston julkaisusarja A1/1989.

Rahkonen, Juho (2006) Printattu hyvinvointivaltio. Sosiaali- ja terveystieteiden aikakauslehti Ilkassa, Aamulehdessä ja Helsingin Sanomissa 1986, 1996 ja 2006. Yhteiskuntapolitiikka 71(5), 459–470.

Rauhala, Pirkko-Liisa & Virokannas, Elina (2011) Sosiaalityön tutkimuksen etiikka, opettaminen ja tietoarvo. Teoksessa Aini Pehkonen & Marja Väänänen-Fomin (toim.) Sosiaalityön arvot ja etiikka. Jyväskylä: PS-kustannus, 235–255.

Raunio, Kyösti (2009) Olennainen sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus.

Rentola, Marketta (2010) Vaikuta mediassa. Kirjoittamisen keinot tutuiksi. Helsinki: Kansanvalistusseura.

Rorty, Richard (1989) Contingency, Irony, and Solidarity. Cambridge: Cambridge University Press.

Salonen-Soulié, Ulla (2011) Epäkohdista pitää voida keskustella. *Sosiaalitieto* 12, 3.

Satka, Mirja (1997) Sosiaalityö ajassa – ydinkysymysten äärellä. Teoksessa Riitta Viialainen & Maisa Maaniittu (toim.) ”Tehdä itsensä tarpeettomaksi?” *Sosiaalityö 1990-luvulla*. Helsinki: Stakes, raportteja 213, 27–38.

Silverman, David (2010) *Doing Qualitative Research. A Practical Handbook*. London: Sage.

Sipilä, Anita (2011) Sosiaalityön asiantuntijuuden ulottuvuudet – tiedot, taidot ja etiikka työntekijöiden näkökulmasta kunnallisessa sosiaalityössä. *Publications of the University of Eastern Finland. Dissertations in Social Sciences and Business Studies*, no 28. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta.

Tiilikä, Ulla (2010) Kielipolitiikka – tietoisten ja tahattomien toimien summa. Teoksessa Hanna Lappalainen, Marja-Leena Sorjonen & Maria Vilkuna (toim.) *Kielellä on merkitystä. Näkökulmia kielipolitiikkaan*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 158–175.

Torkkola, Sinikka (2002) Journalistista terveyttä – näkökulmia terveysjournalismiin. Teoksessa Sinikka Torkkola (toim.) *Terveysviestintä*. Helsinki: Tammi, 71–88.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Tuori, Kaarlo & Kotkas, Toomas (2008) *Sosiaalioikeus*. Juva: WSOY.

Virtanen, Ira A. (2009) *Finnish Supportive Communication: A Qualitative Study on Middle-Aged Singles' Support Seeking*. Teoksessa Richard Wilkins & Pekka Isotalus (toim.) *Speech Culture in Finland*. Lanham (Md.): University Press of America, 117–138.

Yliruka, Laura (2000) Sosiaalityön itsearviointi ja hiljainen tieto. FinSoc Sosiaalihuollon menetelmien arviointiprojekti. *Työpapereita 2/2000*. Helsinki: Stakes.

LIITE 1: SANOMALEHTIKIRJOITUKSET

Tässä liitteessä on koottuna Aamulehdessä ja Helsingin Sanomissa vuonna 2011 julkaistut sosiaalityötä koskevat sanomalehtikirjoitukset, joita olen käyttänyt tutkimusaineistoni.

HELSINGIN SANOMAT:

Mielipidekirjoitukset:

- [1] 13.1.2011: Median asenteet ohjaavat yleistä mielipidettä sosiaalityötä kohtaan
- [2] 14.1.2011: Äitiys vaikuttaa opiskelevan äidin tuloihin
- [3] 4.2.2011: Kehitysvammapalvelut on irrotettava hankintalaista
- [4] 18.2.2011: Toteutuvatko hakijan oikeudet tukiviidakossa ja päätöksenteossa?
- [5] 7.3.2011: Yhtenäisyyttä asiakastietojen hallintaan
- [6] 24.3.2011: Sosiaalityö on paljolti epäpätevissä käsissä
- [7] 31.3.2011: Kaikkien ammattiryhmien osaamista olisi hyödynnettävä sosiaaalialalla
- [8] 4.4.2011: Sosiaalityöntekijät ehtivät vain laastaroida
- [9] 4.4.2011: Sosiaalityön ongelmat eivät ratkea koulutustasoa laskemalla
- [10] 5.4.2011: Sosiaaalialan uudistaminen kaipaa tutkimustukea
- [11] 18.6.2011: Riitatilanteissa lapsi tarvitsee oman puolustajan
- [12] 23.6.2011: Vanhempien tukeminen erotilanteessa auttaa lastakin
- [13] 16.7.2011: Lasten huostaanotot voisivat vähentyä eri yksiköiden yhteistyöllä
- [14] 9.8.2011: Pieni palkka vie työntekijät sosiaaalialalta
- [15] 9.10.2011: Sosiaaliviraston asiakkaiden palvelut heikkenevät
- [16] 15.10.2011: Aikuissosiaalityöstä ei ole vähennetty virkoja
- [17] 30.10.2011: Päihdehuoltoon omat lakipykälät
- [18] 13.11.2011: Vuokra muutti vanhusten kerhon maksulliseksi
- [19] 30.11.2011: Huostaan otetut lapset ovat nykyajan huutolaisongelma
- [20] 8.12.2011: Kuka ottaisi todellista vastuuta lastensuojelusta?
- [21] 8.12.2011: Lisää väkeä sosiaalityöhön

Muut artikkelit:

- [22] 2.1.2011: Feministi-sana puhtaaksi
- [23] 4.1.2011: Liki puolet nuoren tuesta voi nyt leikata
- [24] 27.2.2011: ”Isällä on tosi painava käsi”
- [25] 17.4.2011: Lasten suojelija
- [26] 1.5.2011: Mahdoton tehtävä Länsimäessä
- [27] 31.5.2011: Toimeentulotuen hakupaikat ovat menossa uusiksi Itä-Helsingissä
- [28] 14.6.2011: Lapset jonottavat loma- ja tukiperheisiin
- [29] 23.9.2011: Huumeet leimaavat yhä vankiloiden arkea
- [30] 27.9.2011: Vanhukset kärsivät ilkeistä hoitajista
- [31] 16.10.2011: Pikavuoro nollaan promilleen
- [32] 21.10.2011: Sosiaalityöntekijästä tuli Sörkan johtaja
- [33] 28.10.2011: Murrosikä vie tyttöjä pois kotoa
- [34] 29.10.2011: ”Miksei, kyllähän tänne mahtuisi”
- [35] 20.11.2011: Autettavat käyvät käsiksi
- [36] 23.11.2011: Salliva adoptiolakikaan ei helpottaisi lapsen saamista

Pääkirjoitukset/pääkirjoitussivu:

- [37] 4.1.2011: Sosiaalityötäkin ohjaavat asenteet
- [38] 10.1.2011: Vapaaehtoistyön vuosi alkoi
- [39] 10.3.2011: Vanhuksille ei pidä luvata liikaa
- [40] 14.4.2011: Eriarvoisuus kunnissa jatkuu
- [41] 8.7.2011: Lastensuojelussa on kesällä kiire
- [42] 23.7.2011: Vapaaehtoiset ovat suuri voimavara
- [43] 11.8.2011: Lastensuojelun tulisi auttaa koko perhettä
- [44] 6.9.2011: Byrokratia lannistaa köyhiä
- [45] 21.10.2011: Vaikeuksien kautta kokemusasiantuntijaksi
- [46] 4.12.2011: Sosiaali- ja terveysala tarvitsee etiikkaoppia
- [47] 9.12.2011: Nuoret tarvitsevat psykiatrinensa

AAMULEHTI:

Mielipidekirjoitukset:

- [48] 4.1.2011: Tehostustoimet jäävät nähtäväksi tulevaisuudessa
- [49] 18.1.2011: Itsemurhan tehneen ihmisen läheiset tarvitsevat tukea
- [50] 2.2.2011: Ikärajan nostolla ei haeta säästöjä
- [51] 2.2.2011: Lasta ei saa viedä mukanaan seksikauppaan
- [52] 4.2.2011: Palvelukeskuskortin ikärajaa ei olisi saanut nostaa
- [53] 20.3.2011: Eläkkeellä ei ole varaa sairastaa
- [54] 1.4.2011: Kehno perusturva pantava remonttiin
- [55] 11.6.2011: Koulukuraattorit, tärkeä voimavara kouluissa
- [56] 17.9.2011: Tukiperhehakemuksen tekee työntekijä
- [57] 12.10.2011: Perhetyö avohuollon tukitoimena
- [58] 30.10.2011: Koulukuraattori ohjaa ja antaa tukea
- [59] 16.11.2011: Penninvenyttäjän arki on vieras päättäjille
- [60] 25.11.2011: Läheisverkosto tärkeä lasten sijoituksissakin

Muut artikkelit:

- [61] 9.1.2011: Valkeakoski yrittää välttää uhkasakon
- [62] 10.1.2011: Kirjallinen menettely liian vaikea osalle toimeentulotuen asiakkaista
- [63] 15.1.2011: Lapsietuudet kohdennettava entistä tarkemmin
- [64] 10.2.2011: Sosiaalityöntekijän luo määrääjoin
- [65] 22.2.2011: 50 500 perhettä tarvitsee toimeentulotukea
- [66] 31.3.2011: Sovittelusta voi olla hyötyä koulukiusaamisissa
- [67] 5.4.2011: Tampere saa lahjaksi joogaopettajan
- [68] 5.4.2011: Jos vuokraat, laitos vie rahat, jos et, asunto makaa tyhjänä
- [69] 7.4.2011: Hyvää syntymäpäivää, toivottaa Kela ja lopettaa kuntoutuksen
- [70] 9.5.2011: Mitä aiemmin puutut, sitä paremmin nuori selviytyy
- [71] 28.6.2011: ”Epävarmat isät raastuvan sijasta pikaiseen DNA-testiin”
- [72] 7.7.2011: Sovittelu kaksinkertaistui Pirkanmaalla
- [73] 9.7.2011: Sairas isä hoitaa lasta, äiti tuo leivän
- [74] 12.8.2011: Tampere rikkoo edelleen lakia lastensuojelun käsittelyajoissa

- [75] 15.8.2011: Aurinkorannikon auttaja selvittää vaiettuja ongelmia
- [76] 27.8.2011: Mieluummin seitsemän euroa päivässä kuin loputon paperisota
- [77] 10.9.2011: Seksin oston kriminalisointi ei poista prostituutiota
- [78] 19.9.2011: Tamperelaiset kertovat köyhyydestä
- [79] 23.9.2011: Nuorten mielestä Näppihaukka tehoaa hyvin
- [80] 23.9.2011: Uskalla tehdä lastensuojeluilmoitus, rohkaisee professori
- [81] 23.12.2011: Vantaan perhetapaaminen oli arvioitu lapsille riskittömäksi

Pääkirjoitukset /pääkirjoitussivu:

- [82] 6.1.2011: Köyhyyskö omaa syytä?
- [83] 26.1.2011: Kuinka paljon on tarpeeksi
- [84] 26.10.2011: Nuorten kanssa ei pidä lepsuilla
- [85] 23.12.2011: Ala-arvoista bisnestä kuolemalla